

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK
PROGRAMI

HELİKOPTER ANNE TUTUMUNDA PSİKOLOJİK
İHTİYAÇLAR VE KÖK AİLE EBEVEYNLIK
TUTUMLARININ ROLÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İPEK SÜEDA ASLAN

ANKARA
AĞUSTOS, 2023

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK
PROGRAMI

HELİKOPTER ANNE TUTUMUNDA PSİKOLOJİK
İHTİYAÇLAR VE KÖK AİLE EBEVEYNLIK
TUTUMLARININ ROLÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İPEK SÜEDA ASLAN

DANIŞMAN: DOÇ. DR. SELEN DEMİRTAŞ ZORBAZ

ANKARA
AĞUSTOS, 2023

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

İpek Süeda ASLAN adlı öğrencinin hazırladığı “Helikopter Anne Tutumunda Psikolojik İhtiyaçlar ve Kök Aile Ebeveynlik Tutumlarının Rolü” başlıklı bu çalışma Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı / Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı’nda jüri üyelerince oy birliği / oy çokluğu ile **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

	<u>Jüri Üyeleri</u>	<u>İmza</u>
Başkan		
Üye		
Üye		

ONAY

Bu tez Ankara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca, jüri üyeleri tarafından .../.../20... tarihinde, Enstitü Yönetim Kurulu tarafından ise .../.../20... tarihinde kabul edilmiştir.

.....
Prof. Dr. Mehmet İkbâl YETİŞİR
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgileri akademik yazım kurallarına uygun biçimde raporlaştırdığımı ve bunları etik ilkelere (atıfta bulunulan tüm yapıtlara kaynaklarda yer verilmesi, tezde kullanılan bilgi ve belgelere resmi yollarla ulaşılması ve bunların aslı bozulmadan kullanılması vb.) uygun olarak elde ettiğimi ve sunduğumu bildiririm.

İpek Süeda Aslan

ÖZET

HELİKOPTER ANNE TUTUMUNDA PSİKOLOJİK İHTİYAÇLAR VE KÖK AİLE EBEVEYNLİK TUTUMLARININ ROLÜ

ASLAN, İpek Süeda

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Selen Demirtaş ZORBAZ

Ağustos, 2023, xii + 88 Sayfa

Bu çalışmada, ergen çocuğa sahip, sosyoekonomik düzeyi orta ve üzeri olan annelerin helikopter ebeveyn tutumu sergilemesinde psikolojik ihtiyaçların ve kök aile ebeveynlik tutumlarının rolünün incelenmesi amaçlanmıştır. Yürütülen çalışmanın amacına en uygun nitel araştırma türü olan ve derinlemesine inceleme fırsatı sunan olgubilim deseninden yararlanılmıştır. Bu doğrultuda sekiz anne ile çalışma yürütülmüştür. Katılımcılar ortaöğretim kademesinde eğitim gören çocuğa sahip, sosyoekonomik durumu orta veya üstü olan annelerden oluşmaktadır. Annelere, Daşcı (2022) tarafından geliştirilen ‘Helikopter Anababalık Ölçeği (HABÖ) uygulanmıştır ve sonucunda yüksek helikopter ebeveyn tutumuna sahip olduğu tespit edilen sekiz anne ile yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilerek verilere ulaşılmıştır.

Verilerin analizi sonucunda belirlenen kodlar altı kategori (başarı ihtiyacı, başat-baskın/güçlü olma ihtiyacı, manevi ilgi/yetiştirme ihtiyacı, bağlanma/yakın ilişki kurma ihtiyacı, kök aile ile benzeşim, kök aileden ayrışma) ve iki tema (psikolojik İhtiyaçlar, kök aile deneyimleri) altında gruplanmıştır. Analizler sonucunda helikopter annelerin tutumları üzerinde özellikle dört psikolojik ihtiyacın (başarı ihtiyacı, başat-baskın/güçlü olma ihtiyacı, manevi ilgi/yetiştirme ihtiyacı ve bağlanma/yakın ilişki kurma ihtiyacı) belirgin şekilde kendini gösterdiği görülmüştür. Annelerin, kök ailelerinde deneyimledikleri fedakarlık, kaygı ve müdahaleci tutumları kendi ebeveyn tutumlarında da tekrar ettikleri yani kök aile ile benzeşim gösterdikleri görülmüş ve kök aile ile farklılaşmanın en belirgin şekilde görüldüğü durumun çocuklara sunulan imkanlar doğrultusunda olduğu, kendi çocukluklarında eksikliğini hissettikleri sevgi ve etkili iletişimi çocuklarına sunmakta özen gösterdikleri görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Helikopter ebeveyn tutumu, psikolojik ihtiyaçlar, kök aile deneyimleri

ABSTRACT

PSYCHOLOGICAL NEEDS AND PARENTING ATTITUDES OF FAMILY OF ORIGIN AS DETERMINANTS OF HELICOPTER MOTHER ATTITUDE

ASLAN, İpek Süeda

Master Degree, Department of Educational Sciences

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Selen Demirtaş ZORBAZ

August, 2023, xii + 88 Pages

The purpose of this study is to examine the role of psychological needs and experiences in the family of origin on the helicopter parenting attitude of mothers of adolescent children from middle to higher socioeconomic backgrounds. Qualitative research with a phenomenological approach that allows for in-depth inquiry was deemed most appropriate for this study. Therefore, the research was conducted with a sample of eight mothers. The participants were mothers whose children attended secondary school and who belonged to a middle or higher socioeconomic class. The Helicopter Parenting Scale developed by Daşcı (2022), was applied to the mothers and semi-structured interviews were conducted to collect data from eight mothers who exhibited high levels of helicopter parenting.

Based on the data analysis, the results were classified into six codes (achievement, dominance, nurturance, affiliation, attachment to family of origin, and separation from family of origin) and two major themes (psychological needs and experiences with family of origin). As a result of the analyzes carried out, it was seen that four psychological needs (achievement, dominance, nurturance and affiliation) were particularly evident on the attitudes of helicopter mothers. It was found that the mothers' parenting style mirrored that of their family of origin, i.e., they showed the same level of self-sacrifice, anxiety, and intrusiveness. It was found that the circumstances in which the differentiation from the family of origin is most evident are those in which the children are given opportunities and the parents are careful to give their offspring the affection and effective communication that they lacked in their own childhood.

Key Words: Helicopter parenting attitude, psychological needs, family-of-origin experiences.

ÖNSÖZ

Tüm eğitim hayatım boyunca maddi manevi desteğini her zaman yanımda hissettiğim ve tez süresince de beni cesaretlendiren fedakar babam Dr. Öğr. Üyesi Hakan ASLAN ve annem Dilek ASLAN'a, katılımcı bulmamda desteğini esirgemeyen eniştem Uğur KARADAĞ'a, hem tez süreci boyunca bana yol arkadaşlığı yapan hem de verilerin analizi aşamasında uzman görüşü sunan Psk. Dan. Edanur ARI ve Psk. Dan. Şeyda HORASANLI'ya, zorlu tez süreci boyunca beni motive eden ve cesaretlendiren sevgili Mustafa KAYA'ya teşekkür ederim. Tez süresince kıymetli fikirleri ve önerileriyle bana yol gösteren danışman hocam Doç. Dr. Selen DEMİRTAŞ ZORBAZ'a ve araştırmamın ortaya çıkmasına vesile olan çalışma içerisinde adlarını andığım tüm bilim insanlarına teşekkürü borç bilirim.

Kendime ve Sevdiklerime...

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar DİZİNİ.....	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
KISALTMALAR	xii
BÖLÜM 1.....	1
GİRİŞ.....	1
Problem.....	1
Amaç.....	7
Önem.....	7
Sayıtlar.....	10
Sınırlılıklar.....	10
Tanımlar.....	10
BÖLÜM 2.....	12
Helikopter Ebeveyn Tutumu.....	12
Helikopter Ebeveyn Tutumu ile İlgili Çalışmalar.....	13
Murray'ın Öğrenilmiş İhtiyaçlar Kuramı	18
İhtiyaçların Görünürlüğü	21
İhtiyaçların Farkındalığı	22
İhtiyaçların Periyodikliği	22
Fizyolojik İhtiyaçlar	23
Psikolojik İhtiyaçlar	24
Üstünlük İhtiyacı	26
Başarı İhtiyacı.....	26
Başat-Baskın/Güçlü Olma İhtiyacı.....	26
Bağlanma/Yakın İlişki Kurma İhtiyacı	27
Manevi İlgi/Yetiştirme İhtiyacı	27
Psikolojik İhtiyaçlar ve Ebeveynlik Tutumu Üzerine Yürütülmüş Çalışmalar	28
Ebeveynlik Tutumları ve Kök Aile Deneyimleri Üzerine Yürütülmüş Çalışmalar... 29	

BÖLÜM 3.....	34
YÖNTEM.....	34
Araştırmanın Modeli.....	34
Katılımcılar.....	35
Verilerin Toplanması.....	38
Helikopter Ana Baba Ölçeği (HABÖ) Anababa Formu.....	38
Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu.....	40
Verilerin Çözümlemesi.....	41
Geçerlik ve Güvenirlik.....	42
Araştırmacının Rolü.....	44
BÖLÜM 3.....	45
BULGULAR VE YORUMLAR.....	45
Psikolojik İhtiyaçlar.....	45
Başarı İhtiyacı.....	47
Başarı.....	47
Bağımsızlık.....	47
Güçlü Çocuk Yetiştirme İsteği.....	48
Çocuğun Gelişimine Odaklanma.....	48
Kendini Çocuğundan Üstün Görme.....	48
Pişmanlığın Önüne Geçme.....	49
Çocuğunun Başarısı Sağlama.....	49
Yetersizlik Duygusu.....	49
Başat-Baskın/Güçlü Olma İhtiyacı.....	50
Kendi Değerlerini Koruma/Çocuğa Aktarma isteği.....	50
Çocuğu Hakkında Bilgi Sahibi Olmayı İsteme.....	51
Otoriteyi, Kontrolü Sağlama/Koruma.....	51
Manipülasyon/Duygu Sömürüsü.....	51
Manevi İlgi/Yetiştirme İhtiyacı.....	52
Çocuğu Koruma.....	52
Kaygı-Korku.....	52
Eksikliğini Yaşadığı İçin Özen Gösterme.....	53
Suçluluk Duygusu.....	53
Merhamet-Fedakarlık Duygusu.....	54
Zorunda Olduğunu/Sorumlu Hissetme.....	54
Çocuğu Hayata Hazırlama.....	55

Bağlanma/Yakın İlişki Kurma İhtiyacı	55
Çocukla ilişkiyi Koruma.....	56
Sonraki Kuşaklar	56
Kök Aile Deneyimleri.....	56
Kök Aile ile Benzerlik	57
Benzer.....	57
Kök Aileden Farklılık	58
Farklı.....	58
Psikolojik İhtiyaçlar ile ilgili Bulguların Yorumlanması	59
Kök Aile Deneyimi ile İlgili Bulguların Yorumlanması	61
BÖLÜM 4.....	66
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	66
Sonuçlar	66
Öneriler	67
Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	67
Ruh Sağlığı Çalışanlarına Yönelik Öneriler	68
Ebeveynlere Yönelik Öneriler.....	69
KAYNAKLAR.....	71
EKLER	80
EK 1. Etik Kurul Onayı	81
EK 2. Ölçek Kullanım İzni	82
EK 3. Bilgilendirilmiş Onam Formu 1 (Nicel).....	83
EK 4. Bilgilendirilmiş Onam Formu 2 (Nitel).....	84
EK 5. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu.....	85
BENZERLİK BİLDİRİMİ	87
ÖZGEÇMİŞ.....	88

TABLolar DİZİNİ

Tablo	Sayfa
Tablo 1. Birimlerin Birbiriyle İlişkisi.....	20
Tablo 2. Öğrenilmiş İhtiyaçlar Kuramında Tanımlanan Fizyolojik İhtiyaçlar.....	23
Tablo 3. Öğrenilmiş İhtiyaçlar Kuramında Tanımlanan Psikolojik İhtiyaçlar.....	25
Tablo 4. Katılımcıların Demografik Bilgileri.....	37
Tablo 5. Psikolojik İhtiyaçlar Teması, Alt Kategorileri ve Kodları	46
Tablo 6. Kök Aile Deneyimleri Teması, Alt Kategorileri ve Kodları.....	57

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil	Sayfa
Şekil 1. Verilerin Toplanma ve Analiz Aşamaları	35

KISALTMALAR

HABÖ	Helikopter Ana Baba Ölçeği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde öncelikle çalışmanın problem durumu sunulmuş ardından çalışmanın amacı ve önemi açıklanmıştır. Daha sonra sayıtlar ve sınırlılıklar belirtilerek çalışmada yer alan kavramlara ilişkin tanımlamalar yapılmıştır.

Problem

Çocuğun ruh sağlığı, duygusal zekası, sağlıklı ilişkiler kurabilme becerisi, hatta beyin gelişimi ebeveyn tutumlarına bağlıdır (Siegel ve Bryson, 2011). Yirmi birinci yüzyılda değişen ekonomik koşullar, bireyciliğin benimsenmesi ve teknolojik gelişmeler ile toplumun değişen yapısı ebeveynlere de etki edebilmekte ve ebeveyn tutumlarında değişimler meydana gelebilmektedir. Ebeveyn tutumlarının belirleyicilerinden biri olan ebeveyn rollerinin değişmesi ile ebeveynlerin çağın beraberinde getirdiği ihtiyaçlara ayak uydurabilmesi için teknolojik bilgilere olan hakimiyetinin de artması zorunluluk haline gelmiştir (Bayer, 2020). Yeni çağ ile birlikte cep telefonu, mesajlaşma, sosyal medya ve e-posta gibi teknolojik gelişmeler ebeveynlerin her an çocuklarına erişebilmelerine olanak sunmuştur. Bu yeni olanak ise ebeveynlerin her an çocuklarını kontrol etmelerini ve müdahalede bulunmalarını mümkün hale getirmiştir (Lemoyne ve Buchanan, 2011). Bu değişimler sonucunda son çeyrek yüzyılda helikopter ebeveyn tutumu farklı kültürlerde artış göstermiştir (Kwon, Yoo ve De Gagne, 2017). Lemoyne ve Buchanan (2011), anne ile çocuğun arasındaki bağı oluşturan cep telefonlarını elektronik göbek bağı (umbilikal cord) olarak adlandırmaktadır. Bu göbek bağına ebeveynlerin çocukları üzerindeki kontrol gücünü arttırdığını ve yeni çağın beraberinde getirdiği teknolojik gelişmelerin bir yansıması olarak helikopter ebeveynlerin sayısının arttırdığı belirtilmektedir.

Literatürde ilk defa Cline ve Fay (1990) tarafından tanımlanan helikopter ebeveynlik kavramı: çocuklarına duydukları sevgi nedeniyle ev ödevleri, öğle yemekleri, izin kağıtları, akranları veya öğretmenleri ile yaşadıkları sorunlar gibi problem oluşturabilecek durumlar gün yüzüne çıkınca çocuklarını kurtarıp problemlerden ve hayal

kırıklıklarından tamamen arınmış mükemmel bir yaşam sunmaya takıntılı ebeveynler olarak tanımlanmıştır. Padilla-Walker ve Nelson'un (2021) çalışmasında helikopter ebeveynlik yakınlık ve kontrol düzeyi yüksek fakat özerklik sunma düzeyi düşük ebeveyn türü olarak tanımlanmaktadır. Bunun yanı sıra aynı çalışmada helikopter ebeveynlik ılıman helikopter anlamına gelen 'warm helicopter' ve kontrolcü helikopter anlamına gelen 'controlling helicopter' olarak iki şekilde ele alınmaktadır.

Helikopter ebeveynliğin tanımlarında benzer ve farklı yönler olsa da temelde çocuk odak haline getirilmektedir. Helikopter ebeveynler çocuklarının yaşamının hemen hemen her alanında onlar adına kararlar almaktadırlar. Bu alanlar başlıca katılacakları etkinlikler, okul yaşamındaki problemler, duygusal konular ve sağlık olarak belirtilebilir (Yılmaz, 2019; Okant Yaşın, 2018). Bahsedilen alanlarda kararlar alınırken çocuğun görüşleri ve arzuları dikkate alınmamaktadır veya çok az göz önünde bulundurulmaktadır (Yılmaz, 2019). Ebeveynler bu şekilde çocuklarının sorunlarla karşılaşmalarını ve pişmanlık yaşamalarını önlemeye çalışmaktadırlar (Rousseau ve Scharf, 2018). Dolayısıyla helikopter ebeveynler çocuklarının kendi hayatlarını tecrübe etme fırsatını ellerinden alarak o hayatı kendileri yaşamaktadırlar da denilebilir.

Helikopter ebeveyn tutumu çocuğun yaşamının birçok alanına etki etmektedir ve uzun vadeli sonuçlara neden olmaktadır. Cline ve Fay (1990) helikopter ebeveynler iyi niyetli olsalar da çocuğun kendi kararlarını alma ve hata yapma fırsatını elinden alarak olumsuz durumlara zemin oluşturabildiklerini öne sürmektedirler. Literatüre bakıldığında bazı çalışmalar bu iddiaları doğrular niteliktedir. Örneğin helikopter ebeveyne sahip çocuklarda depresyon, kaygı bozukluğu, düşük öz saygı (Lemoyne ve Buchanan, 2011), düşük yaşam doyumu (Nelson, Padilla-Walker ve Nielson, 2015) ile birlikte genç yetişkinlerde yaygın olarak depresyon ve kaygı ilaçlarının kullanımı (Lemoyne ve Buchanan, 2011) görülmektedir. Bu çocukların problem çözme becerileri ve derse katılım düzeyleri düşük olmakla birlikte maddenin kötüye kullanımına da daha yatkın oldukları görülmektedir (Vinson, 2013). Helikopter ebeveyn tutumu ile büyüyen çocuklarda yaşıtlarına oranla psikosomatik rahatsızlıklara, hayattan keyif alamama ve mutsuzluk duygularına, sosyal hayatta seçim yaparken yaşanan zorluklara daha fazla rastlanmaktadır (Ekşi, Barış ve Demir, 2020). Ganaprakasm, Davaidass ve Muniandy (2018) helikopter ebeveynliğin ergenlerin ruh sağlığı üzerinde yıkıcı sonuçlara neden olduğunu ve ergenlerin öz yeterliliğini olumsuz etkilediğini ortaya koymaktadır. Lemoyne ve Buchanan (2011) helikopter ebeveynliğin çocuklarda özerklik, çevresel yeterlik, kişisel gelişim, yaşam amacı ve kendini kabul ile negatif yönde ilişkili olduğunu

saptamıştır. Sorunlarla etkili bir şekilde yüzleşme ve çözme yeteneğinin psikolojik iyi oluş için hayati bir ön koşul olduğunu belirten Lemoyne ve Buchanan (2011), helikopter ebeveynine sahip çocukların psikolojik sıkıntılar yaşamasının temel unsurunun zayıf baş etme becerilerine sahip olmaları olduğunu öne sürmektedir. Helikopter tutumun sergilenmesine zemin oluşturan ebeveyn kaygısı çocukların da kaygı seviyesinin artmasına neden olabilmektedir (Güçlü ve Çok, 2021). Helikopter tutum ile yetiştirilmiş olan çocuklarda: korunma altında olma isteğinin ve kendi sorunları için başkalarını suçlama eğiliminin daha yüksek olduğu görülürken etki gücünün ve öz yeterlik duygusunun daha düşük olduğu görülmüştür (Klick ve Mitchell, 2016). Helikopter ebeveyn tutumuna sahip ebeveynler ile büyümenin, genç yetişkinlerde gözlemlenen bağımlı kişilik özellikleri ve nevroz ile pozitif yönde ilişkili olduğu saptanmıştır (Montgomery, 2010). Helikopter ebeveyn tutumu ile büyüyen çocukların akran iş birliği ve desteği açısından daha sınırlı bir sosyalleşme içerisinde olduğu görülmüştür. Bu nedenle çocukların yalnızlık hissi ve yabancılaşmaları artmaktadır (Klick ve Mitchell, 2016). Yürütülen bir diğer çalışmada ebeveynlerini sıcak ve özerkliği teşvik edici olarak tanımlayan üniversite öğrencilerinin akranlarıyla genellikle güvenli bağlanma içerisinde oldukları görülürken ebeveynlerini soğuk ve kontrolcü olarak tanımlayan öğrencilerin akranlarıyla güvensiz bağlanma içerisinde oldukları görülmüştür (Van Ingen vd., 2015). Helikopter ebeveynlerin çoğu zaman soğuk bir tutum sergilememelerine rağmen kontrolcü tutumları çocuklarının akran ilişkilerini zedelemelerine yol açabilmektedir. Helikopter ebeveynlerin aşırı hoşgörülü olmaları, çocuğa abartılı övgüler yöneltmeleri ve zayıf disiplin sergilemeleri sonucunda çocuk kendisini diğerlerinden daha özel olduğuna inanmaktadır yani helikopter tutumun şişirilmiş benliğe sebep olduğu söylenebilmektedir (Ekşi vd., 2020). Dolayısıyla da akran ilişkilerinin sağlıklı gelişmesi güç hale gelmektedir.

Helikopter ebeveyn tutumu aile içerisinde yalnızca çocukları etkilememektedir. Ebeveynler de bu tutumdan olumsuz etkilenebilmektedirler. Literatürde bu konu ile ilgili iki çalışmaya rastlanmıştır ve her iki çalışmanın bulguları da eşdeğerdir. Rehm ve diğerleri (2016) ebeveynlerin, ergenlik çağındaki çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamak için aşırı zaman ve emek ayırdığını ve bu durumun da ebeveynlik stresine yol açtığını belirtmektedir. Cui, Darling, Coccia, Fincham ve May'in (2019) yürüttüğü çalışmada ise helikopter ebeveyn tutumunun ebeveynlik stresine ve ebeveynlerin iyi oluşlarının olumsuz etkilenmesine sebebiyet verdiğini saptamıştır. Dolayısıyla helikopter ebeveyn

tutumunun çocukların gelişimine olan olumsuz etkisinin yanı sıra ebeveynlerde de birtakım sorunlara yol açabileceği söylenebilir.

Helikopter ebeveyn tutumunun yukarıda sayılan olumsuz sonuçlarının yanı sıra birtakım olumlu sonuçları da görülmektedir. Helikopter ebeveynler, özel duygu ve düşünceleri hakkında açık olabilmeleri, aile içi kararlarda katılım göstermeleri ve başkalarının görüş ve fikirlerine meydan okumaları için çocuklarını cesaretlendirmektedirler (Odenweller, Booth-Butterfield ve Weber, 2014). Yine helikopter ebeveyn tutumu rehberlik, dahil olma ve duygusal destek gibi kavramlar ile pozitif ilişki göstermektedir (Padilla-Walker ve Nelson, 2012). Kwon, Yoo, ve De Gagne'nin (2017) yürüttüğü çalışmada beliren yetişkinlik dönemindeki katılımcıların kayda değer bir bölümünün helikopter ebeveynliğin akademik başarıları ve kariyer gelişimleri açısından yarar sağladığını belirttiği ifade edilmektedir.

Literatür tarandığında helikopter ebeveyn tutumunun hem olumlu hem de olumsuz sonuçlara yol açabildiği görülmektedir. Bu bağlamda helikopter ebeveynlik tutumunun çocukların ruh sağlığı açısından bazen risk faktörü bazen de koruyucu faktör özelliği taşıyabileceği söylenebilir. Helikopter ebeveyn tutumunun hangi durumlarda risk ya da koruyucu faktör olabileceğinin anlaşılmasında ebeveynleri bu tutuma iten dinamiklerin anlaşılması önem taşımaktadır. Dolayısıyla ebeveynlerin bu tutumu sergilemelerine yol açan motivasyonların ne olduğunun bilinmesi önemlidir. Helikopter tutumun sergilenme yaygınlığını etkileyen değişkenler bu anlamda ipucu niteliği barındırmaktadır.

Literatüre bakıldığında helikopter ebeveyn tutumunun sergilendiği ailelere ilişkin birtakım özelliklerin belirlenmeye çalışıldığı görülmektedir. Helikopter ebeveyn tutumunun daha çok hangi yaş dönemindeki çocuklara sahip ebeveynlerde görüldüğü ile ilgili literatürde çeşitli araştırmalar mevcuttur. Örneğin Yılmaz'ın (2020) çalışmasında farklı eğitim kademelerindeki öğrencilere çalışmıştır ve helikopter tutumun en yüksek olduğu kademenin ortaokul ve en düşük olduğu kademenin ise lisansüstü (%8.9) olduğunu saptamıştır. Benzer şekilde Ertuna'nın (2016), 18-27 yaş aralığındaki öğrencilerle çalışmıştır ve helikopter tutumunun ergenlik çağında çocuğa sahip bireylerde daha yaygın görüldüğünü onucuna ulaşmıştır. Her iki çalışmanın sonuçları da beraber değerlendirildiğinde ergenlik dönemine yönelik bir vurgunun olduğu görülmektedir.

Yılmaz (2020), farklı eğitim kademelerindeki öğrencilerle yürüttüğü çalışması sonucunda helikopter ebeveyn tutumunun annelerde daha yaygın olarak görüldüğünü saptamıştır. Gençdoğan ve Gülbahçe (2020) ise çalışmalarını üniversite öğrencileri ile

yürütmüşlerdir ve aynı şekilde annelerde helikopter tutumun daha yaygın olduğunu saptamışlardır. Dolayısıyla helikopter tutumun babalardan ziyade annelerde daha yaygın görülüşü söylenebilir.

Helikopter ebeveyn tutumuna sahip olmayı yaş ve cinsiyet dışında etkileyen faktörlerden biri de sosyoekonomik düzeydir. Literatürde bulunan çalışmalar helikopter tutumunun düşük sosyo ekonomik düzeye sahip ailelerde daha seyrek görüldüğünü belirtmektedir (Gençdoğan ve Gülbahçe, 2020; Yılmaz, 2020). Diğer bir ifade ile helikopter ebeveyn tutumun daha çok orta ve üst sosyoekonomik sahip ailelerde görülme olasılığı daha fazladır.

Helikopter tutumun sergilenme yaygınlığını etkileyen değişkenlerin yanı sıra ebeveynlerin psikolojik ihtiyaçları da helikopter tutumu üzerinde etkili olabilmektedir. Nitekim Lee ve Kang (2018), helikopter tutumu mükemmeliyetçi anne baba tutumu olarak tanımlamaktadır. Mevcut çalışmalar helikopter ebeveynlerin çocuklarına mükemmel bir dünya sunmaya takıntılı olduklarını belirtmektedir (Cline ve Fay, 1990; Lee ve Kang, 2018). Mükemmeliyetçi tutum ise beraberinde helikopter tutumun en belirgin özelliklerinden sayılan yüksek başarı beklentisini getirmektedir (Odenweller vd., 2014). Rousseau ve Scharf (2018), helikopter ebeveynlerin çocuklarının hatalarını engellemeye yönelik isteklerinin, geçmişteki olumsuz deneyimlere dayalı bir tutumdan kaynaklandığını iddia etmektedir. Ebeveynler, kendi çocukluklarında sevgi ve ilgiye muhtaç kaldıklarını hissettiklerinde bu eksikliği çocukları ile dengeleme eğilimindedirler (Rousseau ve Scharf, 2018). Diğer yandan, bazı araştırmacılar (örneğin Van Ingen vd., 2015), helikopter ebeveynliği, bireysel ideallerine ve hedeflerine ulaşamayan ebeveynlerin bir tür telafi mekanizması olarak değerlendirmektedirler. Bunun yanı sıra ebeveyn pişmanlığının, ebeveyn kaygısına yol açabildiği ve bu iki durumun da helikopter tutumun sergilenmesinde etkiye sahip olduğu bilinmektedir (Rather 2017). Ebeveynler dış dünyanın güvensiz olduğu inancına, ekonomik endişelere veya genel yaşam kaygılarına sahipse çocuklarını koruma amacıyla daha fazla müdahalede bulunma eğilimindedirler (Hesse vd., 2018). Ebeveynlerin sorun çözme stratejileri sadece dışsal faktörlerle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda çocuklarının hatalarını engellemeye yönelik yaklaşımları da içermektedir. Bu durum yine ebeveynlerin adeta çocuklarına sorunsuz ve mükemmel bir dünya sunma çabası içerisinde olduğuna işaret etmektedir. Helikopter tutuma yol açtığı düşünülen bir diğer durum ise çevre baskısıdır. Son olarak diğer çalışmalardan farklı olarak helikopter tutuma yol açan durumun aslında ebeveynlerin kendi egoları olduğu belirtilmektedir (Odenweller vd., 2014). Dolayısıyla temelde

ebeveynin kendisiyle ilgili olan bu faktörlerin dolaylı olarak helikopter tutumu aracılığıyla çocuklara yansdığı söylenebilir.

Helikopter ebeveyn tutumuna neyin yol açtığı konusundaki diğer görüşlere bakıldığında ebeveynlerin kendi ebeveynlerinden gördükleri tutumlarında etkili olabileceği düşünülmektedir. Ebeveynlerin bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde kendi ebeveynlerinin tutumunu tekrar ettikleri bilinmektedir (Falcke, Wagner ve Mosmann, 2008). Kakaliçoğlu (2019) çalışmasında 18 baba ile görüşmeler gerçekleştirmiştir. Görüştüğü babalar ebeveynlik açısından çocuklarının kendilerini model alacaklarının farkında olduklarını ifade etmişlerdir. Fakat çalışmada kök ailenin ebeveynlik tutumunda etkili olduğu genel kanısının aksine kök aile ile farklılaşmaların sayıca fazla olduğu görülmektedir. Katılımcılar kendi babalarında şahit oldukları mesafeli ve otoriter tutumu benimsemediklerini, geleneksel babalık rolünde yer alan ataerkil özelliklerden büyük ölçüde arındıklarını ifade etmişlerdir. Benzer şekilde babalar, toplumsal cinsiyet rollerinde değişim yaşandığını kabul ettiklerini ve çocuklarına toplumsal cinsiyet rollerini öğretmeye yönelik bir tutum sergilemediklerini belirtmişlerdir. Literatür tarandığında kök aile deneyimlerinin helikopter ebeveyn tutumu üzerindeki rolüne ilişkin bulgular sunan bir çalışmaya rastlanılmamıştır fakat kök aile deneyimlerinin ebeveyn tutumlarına olan etkisinin incelendiği araştırmalara bakıldığında ebeveyn tutumlarının oluşumunda nesiller arası aktarımın söz konusu olduğuna dair pek çok çalışmaya rastlanılmıştır (örneğin Kakaliçoğlu, 2019; Madden vd., 2015; Serbin ve Karp, 2003). Bu çalışmalar doğrultusunda ebeveyn tutumlarında benzerliğin veya ayrışmanın görülebildiği söylenebilir. Dolayısıyla literatürün helikopter ebeveynlik tutumunda, kök aile deneyimlerinin rolünün nasıl olduğunun incelendiği çalışmalara ihtiyaç duyduğu söylenebilir.

Tüm bu bilgiler ışığında, helikopter ebeveynlik ile ilgili literatürün genellikle söz konusu tutumun çocuğa olan etkileri üzerinde odaklandığı ve ebeveynleri bu tutuma iten faktörler ile ilgili sınırlı sayıda çalışmada olduğu görülmüştür. Söz konusu tutumun çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini azaltabilmek için önleme çalışmaları yapılması önemlidir ve bu çalışmaların planlanmasında ebeveynleri bu tutuma iten faktörlerin ortaya konmasının ışık tutabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle bu çalışmada lise çağında çocuğu olan, orta ve üst ekonomik seviyeye sahip annelerin psikolojik ihtiyaçların ve kök aile deneyimlerinin helikopter tutumu sergileme ile ilişkisi derinlemesine görüşmeler yoluyla araştırılmıştır.

Amaç

Bu çalışmada, ergen çocuğa sahip, sosyoekonomik düzeyi orta ve üzeri olan annelerin helikopter ebeveyn tutumu sergilemesinde psikolojik ihtiyaçların ve kök aile ebeveynlik tutumlarının rolünün incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın ana amacıyla birlikte aşağıda yer alan alt amaçlara yanıt bulunması hedeflenmiştir:

1. Ebeveynlerin helikopter tutumunu sergilemelerinde kök aile ebeveynlik tutumlarının rolü nasıldır?
2. Ebeveynlerin helikopter tutumunu sergilemelerinde psikolojik ihtiyaçlarının rolü nasıldır?

Önem

Gelişimsel psikolojinin temelini oluşturan önleyici tutum üç grupta ele alınmaktadır. Bunlardan ilki birincil önleyici çalışmalardır, henüz problem oluşmadan önlemeyi ve ileriye yönelik riskleri minimuma indirmeyi amaçlamaktadır. İkincil önleyici çalışmalar risk grubundaki bireyleri korumayı ve problemin şiddetini en aza indirmeyi amaçlamaktadır. Sonuncusu ise üçüncül önleyici çalışmalardır, ortaya çıkmış olan probleme müdahale edilmesi ve problemin çözülerek ortadan kaldırılmasını amaçlamaktadır (Caplan, 1964; Akt. Korkut Owen, 2015). Yeni nesillerin psikolojik iyi oluşunun sağlanmasında önleyici çalışmalar büyük öneme sahiptir. Çocukların psikolojik iyi oluşlarına etki eden faktörlerden biri de ebeveyn tutumları olmakla birlikte son zamanlarda gittikçe artan helikopter ebeveyn tutumunun özellikle çocuk ruh sağlığında ön plana çıkmaya başladığı söylenebilir. Eğer ebeveynlerin helikopter tutumu sergilemelerine yol açan psikolojik ihtiyaçlar tespit edilebilir ve bu ihtiyaçlar sağlıklı yollarla karşılanabilirse helikopter tutumun çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerinin ortaya çıkmadan önlenir. Araştırmacılar, helikopter tutumuna sahip kişileri vazgeçirmektense bu kişilerin henüz helikopter tutuma sahip olmadan önlenmesinin daha basit ve etkili olduğunu saptamışlardır (Padilla-Walker ve Nelson, 2012). Bu nedenle bu çalışmada helikopter ebeveyn tutumuna yol açan ebeveyn deneyimleri ortaya konularak önleme çalışmalarına zemin hazırlanabilecektir. Ebeveynlere ya da henüz çocuğu olmamış çiftlere yönelik gerçekleştirilecek olan eğitim ya da psikoeğitim çalışmalarının hazırlanmasında bu çalışmanın bulgularından yararlanılabilir. Yine psikoeğitimler

aracılığı ile helikopter ebeveyn tutumunun çocuklarda yol açtığı uzun vadeli sonuçların önlenmesine yönelik yürütülecek olan çalışmalar için ihtiyaç duyulacak olan veri havuzu içerisinde yer alabilecektir.

Uluslararası literatürde helikopter ebeveyn tutumu ile ilgili çalışmalar bulunurken Türkiye’de yürütülmüş çalışmaların sayısı oldukça sınırlıdır. Mevcut çalışmaların odağı çocuk olup ebeveynler göz ardı edilmiştir. Bu çalışmada asıl odak çocuklar değil ebeveynlerdir. Bu sayede hem ebeveynlerin psikolojik ihtiyaçları incelenmiş olacak hem de önleyici çalışmalar için ihtiyaç duyulan bilimsel veri havuzuna katkı sağlanmış olunacaktır. Helikopter ebeveyn tutumunun çocuklar üzerinde birtakım olumsuz etkileri (örneğin Kwon, Yoo, ve De Gagne, 2017; Padilla-Walker ve Nelson, 2012) olsa da literatüre bakıldığında olumsuz etkilerinin (örneğin Güçlü ve Çok, 2021; Lemoyne ve Buchanan, 2011) daha çok olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu olumsuz etkiler ortaya çıkmadan önlemek hem çocukların sağlıklı gelişimine katkı sağlayacak hem de toplumu müdahale çalışmalarının yükünden kurtarabilecektir. Bu nedenle ebeveynleri helikopter ebeveyn tutumuna yönelten faktörlerin ortaya konulması, helikopter ebeveyn riski altındaki ebeveynlerin belirlenmesinde ve önlenmesinde önemli görünmektedir. Türkiye’de helikopter ebeveyn tutumu üzerine yürütülmüş olan çalışmalar (örneğin Ertuna, 2016; Gençdoğan ve Gülbahçe, 2020; Yılmaz, 2020) tarandığında ebeveynleri odak alan son derece sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Bunun yanı sıra ebeveynleri odak alan nitel bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bilindiği kadarıyla bu çalışma Türkiye’deki ebeveynlerin psikolojik ihtiyaçlarını ve kök ailelerinin onların helikopter ebeveynlik tutuma yönelmelerindeki etkisini derinlemesine inceleyen ilk çalışmadır. Seki, Haktanir ve Şimşir Gökalp (2023) helikopter ebeveynliğinin beliren yetişkinler üzerindeki zararlı etkilerinin özellikle toplulukçu kültürlerde daha fazla olabileceğini ifade etmiştir. Hwang, Jung, Kim ve Hadi (2023) helikopter ebeveyn tutumunun çoğunlukla Amerika Birleşik Devletleri bağlamında incelendiğini belirterek, farklı kültürlerdeki helikopter ebeveynlik tutumunun ve ebeveyn-çocuk ilişkilerinin farklı kalıplara sahip olacağını ifade etmektedir. Dolayısıyla helikopter ebeveyn tutumunun kültüre özgü şekilde incelenmesinin önem taşıdığı söylenebilir. Tüm bu durumlar dolayısıyla çalışmanın odağının ebeveynler olmasına ve nitel yöntemler ile yürütülerek daha derinlemesine bilgi alınmasına özen gösterilmiştir. Bu sayede literatürdeki boşluğun doldurulmasına ve gelecekteki çalışmalara zemin oluşturulmasına katkı sağlayabileceği düşünülmüştür. Bu çalışmanın, literatüre katkısının yanı sıra alana sunacağı bulgular ile

ruh sağlığı çalışanlarının helikopter ebeveyn tutumuna yönelik bakış açılarına yeni bir pencere eklenmesine katkı sağlayacak olan havuza taze bilgiler sunacaktır.

Çalışmanın sahadaki uygulayıcılara katkıları göz önünde bulundurulduğunda en büyük katkıyı aile danışmanlarına ve okul psikolojik danışmanlarına sağlayacaktır. Aile danışmanlığı sürecinde aile sistematik bir bütün olarak ele alınmaktadır. Ailedeki her ye diğerlerini etkilemektedir herhangi bir üyesinde meydana gelen değişim diğer yeleri de etkilemektedir (Frude, 1991). Dolayısıyla helikopter tutuma sahip bir ebeveynin tutumunun aşırı müdahale gibi işlevsiz olan noktalarının daha işlevsel bir yapıya dönüştürmenin ardından ailenin diğer üyelerinin de bu değişimden olumlu yönde etkileneceği söylenebilir. Aile danışmanları üyeler arasındaki ilişkiyi ve etkileşimi geliştirmeyi amaçlamaktadır (Demirbilek, 2016). Bu çalışmanın bulguları ile aile danışmanlarının ebeveynlerin helikopter tutumunu sergilemesine zemin oluşturan motivasyonu, psikolojik ihtiyaçların ve kök aile deneyimlerinin rolünü daha iyi anlaması desteklenecektir. Bu sayede hem aile danışmanının ebeveyni kavrayışına katkı sağlanmış olacak hem de müdahalenin gerekli olabileceği noktalar açısından i gr kazandıracaktır.

Okul psikolojik danışmanlarının ailelere sunduğu konsültasyon hizmeti öğrencilerin gelişiminde büyük bir etkiye sahiptir. Konsültasyon hizmetleri kapsamında ebeveyn eğitimleri de yürütülmektedir. Sunulan bu hizmet sayesinde ailelerin ihtiyaç duyduğu profesyonel destek ihtiyacı karşılanabilmektedir (Boyacı, 2020). Bu bağlamda okul psikolojik danışmanlarının ihtiyaç duyabileceği bilimsel veriler arasında bu araştırmanın bulguları yerini alabilir. Okul psikolojik danışmanların velinin ihtiyacını ve davranışlarındaki motivasyon kaynaklarını daha derin bir şekilde anlamaları, sunacakları hizmetin kalitesini de olumlu yönde etkileyecektir. Ebeveynlerin bilinçlendirilmesi ve tutumlarının daha işlevsel hale getirilmesi yönünde yürütülecek olan çalışmalar hem ebeveynlere hem de dolaylı olarak öğrencilere destek sağlayacaktır. Çalışmanın okul psikolojik danışmanlarına sağlayacağı bir diğer katkı ise öğrenciler ile yürüttükleri çalışmalara yönelik olacaktır. Okul psikolojik danışmanlarının gerek önleyici çalışmalarda gerek öğrenciler ile bireysel görüşmelerinde araştırmanın bulgularından yararlanması öğrencilerin iyi oluşlarını destekleyecektir.

Sayıtlar

Bu araştırmada yer alan sayıtlı araştırmanın yöntem ve süreci ile ilişkilidir. Araştırma kapsamında katılımcıların belirlenmesinde ölçek kullanılmış ve yarı yapılandırılmış görüşmeler yürütülmüştür. Katılımcıların ölçekte ve görüşmelerde gerçeğe en yakın şekilde cevaplar verdiği varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıklarından ilki katılımcılar ile alakalıdır. Araştırmanın katılımcıları: ergenlik çağında çocuğa sahip, sosyoekonomik durumu orta veya üstü olan anneler ile sınırlıdır. Başka bir deyişle katılımcılar arasında ortaöğretim dışındaki düzeylerde eğitim gören çocuğa sahip ebeveynler, babalar ve alt sosyoekonomik durumundaki ebeveynler bulunmamaktadır.

Literatüre göre helikopter ebeveyn tutumu orta-üst sosyoekonomik düzeyde daha yaygın görülmektedir. Dolayısıyla araştırmanın katılımcı grubunun orta-üst sosyoekonomik düzeye sahip annelerden oluşmasına karar verilmiştir. Katılımcıların sosyoekonomik düzeyleri tespit edilirken kendi beyanları esas alınmıştır.

Araştırmanın bir diğer sınırlılığı ise çalışmanın ekonomikliğinin sağlanması kaynaklanmaktadır. Çalışmanın, zaman ve veri analizi açısından ekonomik olması amaçlanmıştır. Dolayısıyla katılımcılarla yalnızca birer görüşme gerçekteştirilmiştir.

Tanımlar

Helikopter Ebeveyn Tutumu: Çocuklarına duydukları sevgi nedeniyle ev ödevleri, öğle yemekleri, izin kağıtları, akranları veya öğretmenleri ile yaşadıkları sorunlar gibi problem oluşturabilecek durumlar gün yüzüne çıkınca çocuklarını kurtarıp problemlerden ve hayal kırıklıklarından tamamen arınmış mükemmel bir yaşam sunmaya takıntılı ebeveynlerdir (Cline ve Fay, 1990).

Ergen: Ergen kavramı, yürütülecek çalışmadaki hedef kitle olan ortaöğretim kademesinde öğrenim gören çocukları ifade etmektedir.

Psikolojik İhtiyaçlar: Fiziksel ihtiyaçlar kadar somut olmayan daha çok duygu ve bilişler ile bağlantılı olan ihtiyaçlardır. Yoksunluğu durumunda kişinin yaşamını tehlikeye atmamakla birlikte gerginliğe yol açmaktadırlar. Psikolojik ihtiyaçlar kişiden

kişiyeye ve toplumdandan topluma değışiklik gösterebilmektedir. Bağlılık, saygınlık, özgürlük ve özerklik, güvenlik, kendini gerçekleştirme, ait olma, sevme, sevilme ve birlikte olma, kabul edilme, saldırganlık, kendine güven, onaylanma, hazzaya yakınlaşma ve acıdan uzaklaşma psikolojik ihtiyaçlara örnek olarak verilebilir (Ercoşkun ve Nalçacı, 2005). Murray'ın 'Öğrenilmiş İhtiyaçlar Kuramı' kapsamında nitelediği psikolojik ihtiyaçlar zihinsel veya duygusal tatminlerle ilgili ihtiyaçlardır (Murray, 1938).

Kök Aile: Kök aile, bir kişinin fizyolojik, duygusal ve psikolojik olarak temellerini attığı evlenmeden önceki ailesini ifade etmektedir (Boyacı, 2020; Hovestadt vd., 1985).

BÖLÜM 2

Bu bölümde öncelikle helikopter ebeveyn tutumu ve helikopter ebeveyn tutumu ile ilgili çalışmalar sunulmuştur. Ardından psikolojik ihtiyaçlar tanımlanarak ilgili kuram sunulmuştur. Son olarak kök aile deneyimlerine değinilmiş ve ilgili çalışmalar sunulmuştur.

Helikopter Ebeveyn Tutumu

Helikopter ebeveynlik, yakın zamanda literatüre kazandırılmış bir kavramdır. Psikoterapist olan Ginott'un küçük bir çocuğun annesini helikoptere benzetmesinden ilham alarak helikopter ebeveyn kavramını ilk olarak 1969 yılında yayımladığı kitabında kullanmaktadır (Yılmaz, 2020). Buna karşın pek çok çalışmada kavramın literatürdeki ilk kullanımı 1990 yılında Cline ve Fay'in çalışması olarak belirtilmektedir. Cline ve Fay (1990) helikopter ebeveynlik kavramını: çocuklarına duydukları sevgi nedeniyle çocuklarına asla mücadele etmek zorunda kalmadıkları kusursuz bir dünya sunmaya odaklı, çocukları korumak ve kusursuz kimliklerini sürdürmek için gerekirse çocuklarını kurban ilan eden, ev ödevleri ve akran ilişkileri gibi problem oluşturabilecek durumlar gün yüzüne çıkınca çocuklarının imdadına fişek gibi yetişen, onları kurtarıp problemlerden ve hayal kırıklıklarından tamamen arınmış mükemmel bir yaşam sunmaya takıntılı ebeveynler olarak tanımlanmaktadır. Padilla-Walker ve Nelson'un (2021) çalışmasında helikopter ebeveynlik kavramını tanımlarken psikolojik kontrolün görülmediğini fakat davranışsal kontrolün görüldüğünü ve çocuğun yaşıyla ciddi tutarsızlık gösteren aşırı özerklik sınırlamasının olduğunu belirtmektedir yani kısacası yakınlık ve kontrol düzeyi yüksek fakat özerklik sunma düzeyi düşük ebeveyn türü olarak tanımlanmaktadır.

Türkiye'deki çalışmalarda helikopter ebeveynlik tek bir tür olarak ele alınırken Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) yürütülen bir çalışmanın sonucunda ebeveynlerin sahip olduğu özelliklere göre helikopter ebeveyn kavramı ılıman helikopter anlamına gelen 'warm helicopter' ve kontrolcü helikopter anlamına gelen 'controlling helicopter' olarak iki şekilde ele alınmıştır (Padilla-Walker ve Nelson, 2021).

Farklı tanımlara sahip olan Helikopter ebeveynlik esasında ebeveynin kendisinden ziyade çocuğa yoğunlaştığını vurgulamaktadır. Helikopter ebeveynler katılacakları etkinlikler, okul yaşamındaki problemler, duygusal konular ve sağlık gibi çocuklarının yaşamının hemen hemen her alanında onlar adına kararlar almaktadırlar (Okant Yaşın, 2018; Yılmaz, 2019). Kararlar alınırken çocuğun fikirleri ve istekleri ya dikkate alınmamaktadır ya da çok az göz önünde bulundurulmaktadır (Yılmaz, 2019). Ebeveynler bu yolla çocuklarının sorunlarla karşılaşmalarını ve pişmanlık yaşamalarının önüne geçmektedirler (Rousseau ve Scharf, 2018). Bu ebeveynler kötü niyetli olmasalar da çocuğun kendi kararlarını alma ve hata yapma şansını elinden alarak gelecekte karşılaşmaları muhtemel olumsuz durumlara zemin olmaktadır. Çocukların yaşayacağı hayata aşırı müdahalede bulunarak aslında çocukların hayatını onların yerine helikopter ebeveynler yaşıyor denilebilir.

Helikopter Ebeveyn Tutumu ile İlgili Çalışmalar

Helikopter ebeveyn tutumu ile ilgili yürütülen çalışmaların sayısı her geçen gün artmaktadır. Bu çalışmalarda genel bir çerçeveye helikopter ebeveyn tutumunun yaygınlığına ve çocuklarının yaşamı üzerindeki etkilerine yoğunlaşıldığı söylenebilir. Her ne kadar bu çalışma kapsamında helikopter ebeveyn tutumunun çocuklara olan etkisinden ziyade ebeveynlerin bu tutumu sergileme nedenlerine odaklanılmış olsa da kavramın ve sonuçlarının daha iyi anlaşılması için aşağıda öncelikle helikopter ebeveyn tutumunun çocuklara olan etkisi ile ilgili birkaç çalışmaya yer verilmiştir. Daha sonrasında yaygınlık çalışmalarından ve helikopter ebeveyn tutumu sergileme nedenleri ile ilgili sınırlı sayıda olan çalışmalardan bahsedilmiştir.

Padilla-Walker ve Nelson'un (2012) çalışmasının amacı: helikopter ebeveynlik ölçüsü oluşturmak, bu yapının beliren yetişkinlikte psikolojik ve davranışsal kontrolden ayırt edilebilir olup olmadığını incelemek ve ebeveynliğin genel boyutları, ebeveyn-çocuk ilişkisinin diğer yönleri ve çocuk uyum sonuçları ile bağıntılarını incelemektir. Araştırmanın örneklemini ABD'de bulunan üniversitelerdeki 320'si kadın ve 118'i erkek olacak şekilde toplamda 438 öğrenciden ve ebeveynlerinden meydana gelmektedir. Araştırma, helikopter ebeveynliğin hem anneler hem de babalar için davranışsal kontrol ve psikolojik kontrolden ayrı bir faktör olarak ortaya çıktığını saptamıştır ve dolayısıyla ayrı bir ebeveynlik tutumu olarak ele alınması gerektiğini savunmaktadır

Gao, Hou, Hao ve Yu (2023) yürüttüğü çalışmada beliren yetişkinlerin duygusal sorunlarının helikopter ebeveynliği nasıl etkilediğini ve karşılıklı ilişkilerde özerkliği aracı rolünü incelemektedir. Çalışmanın örnekleme: %80.1'i kadınlardan ve %19.9'u erkeklerden oluşacak şekilde 418 Çinli üniversite öğrencisinden meydana gelmektedir. Çalışma, beliren yetişkinlerin birinci ölçümdeki yaşadığı duygusal sorunların ikinci ölçümdeki helikopter ebeveynliği öngördüğü ve iki değişken arasındaki ters ilişkinin söz konusu olmadığı saptanmıştır. Birinci ölçümdeki duygusal sorunların ikinci ölçümdeki özerkliklerini azalttığı ve dolayısıyla üçüncü ölçümde helikopter ebeveynlik davranışlarının artmasına yol açmıştır. Fakat birinci ölçümdeki helikopter ebeveynliğinin ikinci ölçümdeki beliren yetişkinlerin özerkliğini etkilemediği ve bunun da üçüncü ölçümdeki duygusal sorunlarıyla ilişkisinin olmadığı görülmüştür. Beliren yetişkinlerin duygusal sorunlarının, ebeveynlerinin helikopter ebeveynlik davranışlarını teşvik ettiği saptanmıştır. Paylaşılan bulgular; helikopter ebeveynliğinin, beliren yetişkinlerde yaşanan uyumsuzluğa neden olan bir faktör olmaktan ziyade yaşanan uyumsuzluğa tepki olarak ortaya çıktığı şeklinde ifade edilebilir.

Ekşi ve diğerlerinin (2020) çalışmasının amaçlarından biri, algılanan helikopter ebeveyn tutumu ile şişirilmiş benlik ilişkisinde duygusal özerklik ve sosyal kaygının aracı rolünün incelenmesidir. Nicel yöntem ile yürütülen çalışmanın örnekleme İstanbul'da eğitim gören 411 ortaöğretim öğrencisinden meydana gelmektedir. Katılımcıların 198'i (%48.2) kız ve 213'ü (%51.8) erkektir. Araştırmanın sonucunda şişirilmiş benlik, helikopter ebeveyn tutumu ve sosyal kaygı değişkenleri arasındaki ilişkilerin istatistiki olarak anlamlı olduğu saptanmıştır. Helikopter ebeveyn tutumu ve şişirilmiş benlik arasındaki ilişkide sosyal kaygının aracı rolünün istatistiksel olarak anlamlı aracılık etkisi olduğu saptanırken duygusal özerklik ve helikopter ebeveyn tutumu arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır. Şişirilmiş benlik ile helikopter ebeveyn tutumu arasındaki ilişkide duygusal özerklik ve sosyal kaygı değişkenlerinin aracı rolü incelendiğinde ise her iki değişken için de anlamlı olmadığı saptanmıştır.

Güçlü, Özdoğan ve Çok'un (2022) çalışmasının amacı duygu düzenleme, öz düzenleme, özerkliği destekleyici davranış ve helikopter ebeveynliğinin, beliren yetişkinlerin algılanan yaşam becerileri düzeyi üzerindeki etkisini incelemektir. Çalışmanın örnekleme Türkiye'de bulunan üniversite öğrencilerinden 18-27 yaşları arasındaki 451 beliren yetişkinden meydana gelmektedir. Katılımcıların %21.7'sini erkekler ve %78.3'ini kadınlar oluşturmaktadır. Çalışmanın sonucunda helikopter ebeveynliğinin duygu düzenleme güçlükleri ve özerkliği destekleyici davranışlarla pozitif

yönde manalı olduğu saptanmıştır. Özerkliği destekleyici davranışlara olan anlamlı ilişkisine karşın, helikopter ebeveynliğin beliren yetişkinlerin yaşam becerilerini öngöremediği görülmüştür.

Yılmaz (2019) çalışmasında: helikopter ebeveyn tutumunun psikolojik iyi oluş, öz-yeterlik, iyimserlik ve yaşam doyumu gibi boyutlara etkisini incelemektedir. Bu doğrultuda 549 üniversite öğrencisi ile çalışılmıştır. Çalışma sonucunda helikopter ebeveyn tutumu ile bütün değişkenlerin negatif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu saptanmıştır. Babaların helikopter ebeveyn tutumunun annelerinkine kıyasla çocuklarının psikolojik sağlığı üzerinde daha az olumsuz etkiye sahip olduğu, anne ve babaların özel yaşam konusunda sergiledikleri helikopter tutumun iyimserlik düzeyi üzerinde olumlu etkiye yol açtığı ve helikopter tutumun en çok temel yaşam becerileri alanında olumsuz sonuçlar doğurduğu saptanmıştır.

Literatürde ebeveynlerin neden helikopter ebeveyn tutumu sergilediklerini araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır fakat helikopter tutumun yaygınlığını etkileyen faktörlerin incelendiği çalışmalar bulunmaktadır. Helikopter tutumun yaygınlığını etkileyen durumlar aynı zamanda helikopter tutuma yol açan faktörlerin anlaşılmasına ışık tutabilmektedir.

Yılmaz'ın (2020) çalışmasında ortaokul, lise, lisans ve lisansüstü düzeyinde öğrencilere algılanan helikopter ebeveyn ölçeği uygulanmıştır ve veriler sonucunda helikopter tutumun en yüksek olduğu kademenin ortaokul (%32.6) ve en düşük olduğu kademenin ise lisansüstü (%8.9) olarak saptanmıştır. Bununla birlikte genel helikopter tutum açısından ortaokul ve lise arasındaki farkın istatistiki açıdan anlamlı olmadığı saptanmıştır. Ertuna'nın (2016) çalışmasında 18-27 yaş aralığındaki öğrencilere Helikopter Ebeveynlik Ölçeği uygulanmıştır. Çalışmada öğrenciler yaşlarına göre 18-21, 22-24, 25-27 ve 28 yaş ve üzeri olacak şekilde dört grupta ele alınmıştır. Öğrenciler yaş gruplarına göre sırasıyla: 42.09 ± 8.55 , 42.39 ± 7.33 , 45.13 ± 7.91 ve 36.60 ± 8.99 ortalama puan elde etmişlerdir. Öğrencilerin ortalama puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Dolayısıyla helikopter tutumunun 18 yaş üzerinde çocuğa sahip kişilerde farklılaşmamakla birlikte ergenlik çağında çocuğa sahip bireylerde daha yaygın görüldüğü söylenebilir. Çalışmaların sonucunda ergenlik çağında çocuğa sahip ebeveynlerde helikopter tutumun daha yaygın görüldüğü söylenebilir. Dolayısıyla bu çalışmada lise çağında çocuğa sahip annelerle çalışılmıştır.

Gençdoğan ve Gülbahçe (2020) 418 üniversite öğrencisi ile yaptıkları araştırmada, öğrencilerin %88'inin annesinin tutumunu helikopter olarak tanımladığını

%45'inin babasının tutumunu helikopter olarak tanımladığını saptamıştır. Kömürcü ve Alsancak (2021) yüz yirmi dört lisans öğrencisi ile yürüttükleri çalışma beliren yetişkinlerin annelerinin babalarına oranla daha fazla helikopter tutumuna sahip olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte annelerin yaşı ilerledikçe helikopter tutumu sergileme oranlarının düştüğü gözlemlenmiştir (Ertuna, 2016). Bu doğrultuda annelerde helikopter tutumun babalara oranla daha yaygın görüldüğü ve yaşı küçük annelerde ise yaşı büyük annelere oranla daha yaygın görüldüğü söylenebilir. Bu veriler doğrultusunda çalışmanın örnekleminin annelerden oluşturulmasına karar verilmiştir.

Helikopter ebeveyn tutumuna sahip olmayı yaş ve cinsiyet dışında etkileyen faktörlerden biri de sosyo-ekonomik düzeydir. Literatürde farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip ebeveynlerin de tutumlarının farklılaştığı ile ilgili çeşitli çalışmalar mevcuttur. Gençdoğan ve Gülbahçe (2020) sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan ebeveynlerin düşük olanlara oranla daha yüksek helikopter tutumuna sahip olduğunu saptamıştır. Yılmaz (2020), çalışmasında helikopter ebeveynlerin yüzde 10.2'sinin düşük, 49.2'sinin orta ve yüzde 40.6'sinin yüksek ekonomik düzeye sahip olduğunu saptamıştır. Kantrowitz ve Peg (2006), 'boomer' olarak isimlendirilen 1946 ve 1964 yılları arasında doğan neslin insanlık tarihindeki en eğitilmiş, maddi açıdan refah içerisinde olan ve çocuk yetiştirmede sayısız kaynağa sahip bir nesil olduğunu belirtmektedir. Bu durumun çocuklarını yetiştirmeyi hayatlarının merkezine almalarına yol açtığını ve dolayısıyla helikopter tutumun yoğun olarak sergilendiğini belirtmektedir (Kantrowitz ve Peg, 2006). Dolayısıyla ebeveynlerin sahip olduğu imkanların helikopter ebeveyn tutumunun sergilenmesi üzerinde etkisinin olabileceği söylenebilir. Başka bir deyişle helikopter tutumun en az düşük sosyoekonomik düzeyde görüldüğü söylenebilir. Bu verilere dayanarak çalışmaya dahil edilecek katılımcıların orta veya üst sosyoekonomik düzeye sahip olmalarına karar verilmiştir.

Ebeveynleri helikopter ebeveyn davranışına iten sebeplerden biri de kendi psikolojik ihtiyaçları olabilmektedir. Helikopter ebeveynler çocukları için mükemmel bir dünya oluşturmaya takıntılıdır (Cline ve Fay, 1990). Nitekim Lee ve Kang (2018) helikopter tutumu mükemmeliyetçi ebeveyn tutumu olarak tanımlamaktadır. Ebeveynlerin mükemmeliyetçi tutumu çocuklarından yüksek başarı beklentileri ile sonuçlanmaktadır ve bu durum helikopter tutumun en belirgin özelliklerinden sayılmaktadır (Odenweller vd., 2014). Rather (2017) ebeveyn kaygısının, helikopter ebeveynliğe katkıda bulunan güçlü bir faktör olduğunu, ebeveyn pişmanlığının ebeveyn kaygısını arttırdığını bu sebeple dolaylı yoldan helikopter ebeveynliğinin sergilenmesine yol açtığını belirtmektedir. Yine bu çalışmada ebeveyn pişmanlığı yaşayan ebeveynlerin,

gerçekleştiremedikleri hayallerini çocuklarının gerçekleştirmesini ve kendi yaşadıkları olumsuz yaşantılarından çocuklarını korumak istedikleri belirtilmektedir. Çocuğunun başarısı, ebeveynin başarısı haline geldiğinden ebeveynin yaşadığı pişmanlık duygusunun panzehri niteliğinde olabilmektedir (Segrin, Givertz, Swaitkowski ve Montgomery, 2015). Ebeveynler eğer dış dünyanın güvenilmez bir yer olduğu inancına sahipse, ekonomik kaygılar yaşıyorsa veya genel anlamda yaşama dair kaygıya sahipse çocuklarının hayatına onları korumak adına daha fazla müdahale etmektedirler (Hesse, Mikkelsen ve Saracco, 2018). Bir bakıma yine çocuklarına problemsiz, mükemmel bir dünya sunma çabası sergilerler. Ebeveynlerin problemleri ortadan kaldırma çabaları dış dünya ile sınırlı değildir çocuklarının hata yapmalarını önleyerek de sorunları oluşmadan ortadan kaldırırlar. Helikopter ebeveynler çocukları başarısız olduğunda bu başarısızlığı sahiplendiklerinden kendileri hakkında olumsuz duygular hissetmektedirler (Van Ingen vd., 2015). Bu bilgidan yola çıkarak helikopter ebeveynlerin çocuklarının başarısızlıklarını kendi başarısızlığı olarak görmesi nedeniyle çocuklarının başarısızlığının önüne geçmek istemektedirler bir başka deyişle helikopter tutum sergilemektedirler.

Rousseau ve Scharf (2018) helikopter ebeveynlerin çocuklarının hata yapmalarını önleme isteğinin kendilerinin geçmişe yönelik negatif bir tutuma sahip olmalarından kaynaklandığını savunmaktadır. Kendi çocukluğunda ihtiyaç duyduğu sevgiyi ve ilgiyi alamayan veya ihmal edildiğini düşünen ebeveynler bu durumu çocukları ile telafi etmektedirler. Bazı araştırmacılar (örneğin Van Ingen vd., 2015) ise helikopter tutumunu kendi hayal ettikleri ideallere ulaşamayan ebeveynlerin bir telafi yöntemi olarak değerlendirmektedir.

Cline ve Fay (1990) ise ebeveynlerin helikopter tutumunu sergilemelerinin sebebinin sevgi, koruma ve ilgilenme kavramlarını birbirine karıştırmaları olduğunu savunmaktadır. Bu nedenle çocuklarının hayatının herhangi bir alanında başarısız olmalarına izin vermemektedirler. Yine benzer şekilde Bradley (2014) helikopter ebeveynlerin aşırı ilgili tutumunun çocuklarını olası olumsuz sonuçlardan korumaktan ve başarıyı garantilemekten kaynaklandığını belirtmektedir. Ebeveynlerin bu tutumu saf yardımseverlik niyetinden doğmaktadır (Ekşi vd., 2020; Love, May, Cui ve Fincham 2020). Farklı bir görüş olarak Odenweller ve diğerlerinin (2014) helikopter tutuma yol açan durumun aslında ebeveynlerin kendi egoları olduğu belirtmektedir.

Türkiye’de helikopter ebeveynler üzerine yürütülmüş olan ve ebeveyn odaklı olan tek bir çalışmaya rastlanmıştır. Yılmaz (2020) çalışmasında helikopter tutumunun

yaygınlığını etkileyen faktörleri saptamayı amaçlamıştır. Bu doğrultuda yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, yerleşim yerinin özelliği gibi demografik özellikleri incelemiştir. Çalışmanın örneklemini toplamda 666 ebeveyn den meydana gelmektedir, bu kişilere yaşları 11 ile 22 arasında değişen çocukları aracılığıyla ulaşılmıştır. Babaların yedide birinin (%14.43) helikopter tutumuna sahip olduğu görülürken annelerde bu oran üçte birdir (%30.34). En yüksek helikopter tutum ortaokul (%32.6) öğrencilerinin ebeveynlerinde görülürken en düşük helikopter tutum ise lisansüstü (%8.9) öğrencilerinin ebeveynlerinde görülmüştür. Büyük şehirlerde ikamet eden ve tek çocuğa sahip kişilerde helikopter tutumunun daha fazla görüldüğü saptanmıştır. Fakat çocuk cinsiyeti ile helikopter ebeveyn tutumu arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Yılmaz'ın (2020) çalışmasında ebeveynlere odaklanılmış olsa dahi yalnızca yaygınlığı etkileyen faktörlere yoğunlaşmıştır, ebeveynlerin psikolojik ihtiyaçlarına veya kök aile deneyimlerinin etkisine değinilmemiştir. Literatürdeki bu açığın kapatılmasına yarar sağlayabileceği düşünüldüğünden bu çalışmada özellikle bu iki boyutun ele alınmasının önemli olduğu düşünülmüştür.

Helikopter ebeveyn tutumu ile ilgili yürütülmüş çalışmalar incelendiğinde çok büyük bir kısmının çocuk odaklı olduğu görülmektedir. Ebeveynlere odaklanan çalışmaların demografik özelliklerle ve yaygınlıkla sınırlı olduğu görülmektedir. Çalışmalarda ebeveynlerin geri planda kalmış olduğu dikkat çekmektedir dolayısıyla bu çalışmada spesifik olarak ebeveynlere odaklanılmıştır. Yukarıda yer verilmiş olan çalışmalara bakıldığında ise ebeveynlerin tutumlarının çocuklarına odaklı oldukları görülse de temelde bu tutumun kendileriyle ilgili psikolojik ihtiyaçlara işaret ettiği görülmektedir bu nedenle bu çalışmada psikolojik ihtiyaçların derinlemesine incelemesi uygun görülmüştür.

Murray'ın Öğrenilmiş İhtiyaçlar Kuramı

Tarih boyunca psikolojik ihtiyaçlar ile ilgili kuramlar geliştirilmiştir. Bunların en eskilerinden birisi de Maslow (1943)'un çalışmasıdır. Maslow, çalışmasında birbiri üzerine temellenen beş ihtiyaçtan bahsetmiştir. Bu ihtiyaçlar incelendiğinde üç tanesinin psikolojik ihtiyaçlar olduğu görülmektedir. Bu ihtiyaçlar sırasıyla: sevgi-ait olma, saygınlık ve kendini gerçekleştirme şeklindedir. Bir diğer kuram ise Öz-Belirleme kuramıdır (Self-Determination Theory). Öz- belirleme kuramında üç temel psikolojik ihtiyaca değinilmiştir bunlar: yetkinlik (competence), özerklik (autonomy) ve ilişkili

olma (relatedness)'dir (Ryan ve Deci, 2000). Bir diğeri ise Murray'ın (1938) Öğrenilmiş İhtiyaçlar kuramıdır. Geliştirilmiş olan kuramlar arasında en kapsamlısının Murray'ın kuramı olması dolayısıyla bu çalışma Öğrenilmiş İhtiyaçlar kuramına dayandırılarak gerçekleştirilmiştir. Aşağıda kuram tanıtılmış ve psikolojik ihtiyaçların tanımlarına yer verilmiştir.

İhtiyaçlar üzerine yapılmış en eski çalışmalardan biri de Henry Murray'a aittir. Murray ihtiyaçlar üzerine yürüttüğü çalışmalarının sonucunda Öğrenilmiş İhtiyaçlar Kuramını geliştirmiştir. Murray'ın kuramı organizmik ve dinamik temellere dayanmaktadır. Bir başka deyişle, zihin ve bedeni bir gören, çevresel faktörleri de hesaba katan ve davranışların dürtüler/ihtiyaçlar sonucu ortaya çıktığı ve değişken bir yapıya sahip olduğu anlayışını benimseyen bütüncül bir bakış açısına sahiptir (VandenBos, 2015). Murray, ihtiyaçların öğrenilmiş olduğunu yani doğuştan gelmediğini savunmaktadır (Fidan, 2017).

Murray (1938) bireylerin inançlarının ve bilgilerinin belirli bir ölçüde geçmiş yaşantılarının ürünü olarak görmektedir bu nedenden ötürü bireylerin çevreleriyle birlikte ele alınmaları gerektiği savunmaktadır. Bireyin çevresiyle olan tek bir etkileşimi kısa birim (short unit) olarak tanımlanırken, kısa birimlerin birbirini izlemesi ile meydana gelen 'bireyin yaşamı' uzun birim olarak tanımlanmaktadır. Davranışların belirlenmesinde çevresel faktörler büyük önem taşımaktadır. Bireyler davranışlarını geçmiş yaşantılarına dayanarak şekillendirdikleri gibi öngördükleri geleceğe göre de şekillendirmektedirler. Yani bireyler anlık uyarılar veya dürtülerin emri altında olan tek bir zamana/ana bağlı canlılar olarak görülmemektedir.

Küçük birim= B.S → A. → E.S.

Davranışın başlangıcında var olan koşullar (B.S.)

Organizmanın motor veya sözel davranış kalıpları (A.)

Davranışın sona ermesinin ardında var olan koşullar (E.S.)

B.S. ve E.S. arasındaki fark davranış kalıpları tarafından üretilen sonucu tanımlamaktadır.

Tablo 1

Birimlerin Birbiriyle İlişkisi

Davranışın başlangıcında var olan koşullar	Organizmanın motor veya sözel davranış kalıpları	Davranışın sona ermesinin ardında var olan koşullar
Midesi boş olan bir çocuğun önünde yemeğin bulunması.	Ağlamanın eşliğinde annenin sunduğu yemeğin yutulması.	Midede yemeğin bulunması.
Midesi boş olan bir çocuğun önünde yemeğin bulunması.	Çatal ve kaşıkla yemeğin yenmesi.	Midede yemeğin bulunması.
	Yemeğin yenmesi	Midede yemeğin bulunması
	Zehrin yenmesi	Ölüm.
	Zehrin yenmesi	Ölüm
	Tabancanın tetiğinin çekilmesi	Ölüm

Murray(1938) gözlemlenen sonucu (E.S.) organizmada bulunan hangi sürecin veya kuvvetin meydana getirdiğini incelerken kuvvet kelimesini kuramının doğasına uygun bulmamaktadır. Bu nedenle kuvvet kavramı yerine “ihtiyaç/dürtü” kavramını tercih etmiştir.

Murray’a (1938) ihtiyaç kavramını şu şekilde tanımlamaktadır: ihtiyaç, beyinde bulunan bir kuvveti temsil eden varsayımsal bir yapıdır. Bu güç tatmin edilmemiş bir duruma yönelecek şekilde algıyı, zekayı düzenler ve davranışı organize etmektedir. Her ihtiyaca belirli bir his veya duygu eşlik etmektedir ve trendini ilerletmek için belirli alt ihtiyaçları ve eylemleri kullanma eğilimine sahiptir. İhtiyaçlar zayıf veya yoğun, anlık veya kalıcı olabilir fakat genellikle devam ederler. Organizma düzenli olarak ihtiyacı yönelteceği uygun bir nesne aramaktadır. Organizma yetkinse ve çevresel dirençler aşılamaz değilse organizmayı yatıştırıcı veya tatmin eden bir sonuca varmasını sağlayacak şekilde başlangıç koşulunu değiştirecek olan bir davranış veya fantezi seyrine yol açmaktadır.

Murray (1938) aynı zamanda ihtiyacı belirli bir trendi veya ana sonucu belirleyen organizma içerisindeki güç olarak görmektedir. Murray (1938) ihtiyaç kavramını ifade ederken kullandığı ‘trend’ ve ‘ana sonuç’ kavramlarını açıklarken Skinner’in fareler ile yürüttüğü deneyden yararlanmaktadır. Deney şu şekildedir: fare içerisinde pedal bulunan bir kutunun içine yerleştirilir. Fare pedala yanlışlıkla bastığında yiyecek tanesi düşer. Fare yiyeceği yedikten sonra pedala tekrar basar ve bir süre için fare her pedala bastığında yiyecek verilir (Erbaş,2005). Skinner’in deneyi baz alındığında pedala basılması ikincil

sonuç (alt sonuç) (sub-effect) iken, yemeğin farenin midesine girmesi ana sonuçtur. Başka bir deyişle ikincil sonuçlar, ana sonuç gerçekleştirilmeden önce gerçekleşmesi gereken sonuçlardır. Trend kavramı ise ikincil sonuçların (alt sonuçların) art arda gelmesiyle oluşan örüntüdür. Yani ihtiyaç tanımını bu bağlamda tekrar ele alırsak farelerin midesine yemeğin girmesini ve ardışık şekilde pedala basmasını belirleyen organizma içerisindeki güç farenin yemek ihtiyacıdır diyebiliriz.

İhtiyaçlar, içsel veya çevresel olayların doğrudan sonucudur ve birbirlerini takip ederler. Statik değillerdir bir başka deyişle meydana gelir, varlığını bir süre için korur ve ardından yok olur. İhtiyaçlar her ne kadar eşsiz olsalar da gözlemler sonucu benzerlikler tespit edilmektedir ve gruplar halinde ele alınmaktadır. Her grup bir büyük/majör ihtiyacı temsil eder. Dolayısıyla benzer ihtiyaçlar, bir büyük ihtiyacın farklı görünümü olarak değerlendirilebilir.

Değişik ihtiyaçlar veya trendler farklı şekillerde ilişkili olabilmektedir. Örneğin bir davranış biçimi iki veya daha fazla ihtiyacı aynı anda tatmin edebilir, bir ihtiyaç diğerini engelleyebilir, bir trend bir başka trendi destekleyebilir veya bir trendin ardından zıddı gelebilir. Davranış biçimlerinin ihtiyaçlar üzerinde etkisi olduğu gibi diğer yandan ihtiyaçlar da davranış türlerinin önemli bir belirleyicisidir. Bu durum ihtiyaç aktif halde değilken davranışın yoksunluğunun gözlemlenmesi ile kanıtlanmaktadır. Örneğin yeni yemek yemiş bir hayvan yemek arayış davranışını sergilememektedir. İhtiyaç ve davranış türlerinin arasındaki ilişkiye diğer örnekler ise şu şekildedir: belirli bir ihtiyaç aktifken çevrede bulunan sıradan nesnelere mevcut ihtiyacın giderilmesine yardımcı olan normal dışı tepkilere yol açabilmektedir bu nedenle, normal olan uyaran-tepki bağlantısı sergilenemeyebilmektedir. Örneğin oyun arkadaşıyla tartışan bir çocuk elma gördüğünde, genellikle yaptığı gibi onu yemek yerine arkadaşına fırlatabilir. Veya bir ihtiyaç aktif hale geldiğinde, alışlagelmiş uyaranların yokluğu söz konusu olsa dahi genellikle karakteristik davranış trendi sergilenmektedir. Örneğin bir hayvan yiyecek arayışında olacaktır.

İhtiyaçların Görünürlüğü

İhtiyaçların genellikle nesneleşmektedirler ve uyandırıldıklarında kendilerini açık eylemde gösterirler. Bu ihtiyaçlar “gösteri halindeki” (manifest) ihtiyaçlardır. Fakat diğer yandan bazı ihtiyaçlar uyarıldığında açık eylemde nesneleşmemektedir bu ihtiyaçlar “kuluçka halindeki” (latent) ihtiyaçlardır (Murray, 1938). Başka bir deyişle engellenmiş

ve aktif şekilde ifade biçimi bulamamış olan ihtiyaçlardır. Bir ihtiyacın kuluçka halinde olması olması güçsüz olduğu anlamına gelmemektedir. Örneğin kişinin güçlü bir başarı ihtiyacına sahip olup zorlayıcı bir görevin yoksunluğu gibi çevresel engeller nedeniyle ihtiyacı gözlemlenebilir olmayabilir. (Steers ve Porter, 1987). Pasif ihtiyaçlar herhangi bir biçimde nesneleştirilmezler fakat oyun ya da sanatsal kompozisyonlarda sembolik şekilde kendilerini gösterebilmektedirler (Murray, 1938).

İhtiyaçların Farkındalığı

İhtiyaçlar bilinçli ve bilinçdışı olabilmektedir. Murray (1938), bilinç kelimesini kullanırken kişinin iç gözlemini yani farkındalığını kastetmektedir. Bilinç sözlü ifadeye bağlıdır bu nedenle, bilinçli gerçekler kişinin hatırlayabildiğiyle sınırlıdır. Dolayısıyla dile dökülemeyen her şey bilinçdışı kabul edilir. Bilinçli ve bilinçsiz ihtiyaçlar nesneleşebilmekte ve eyleme dönüşebilmektedir. Bilinçdışı ihtiyaçlar genellikle kendilerini rüyalarda, duygusal patlamalarda, önceden tasarlanmamış eylemlerde, dil sürçmelerinde, dalgın hareketlerde, kahkahalarda, zorlamalarda ve rasyonelleştirilmiş duygularda kendilerini göstermektedirler.

İhtiyaçların Periyodikliği

Periyodiklik olgusu, davranışı zincirleme reflekslere dayanarak açıklamaktan ziyade dinamik kuvvetler ile açıklamaktadır. Bu noktada Murray'ın (1938) bahsettiği 'ihtiyaç döngüsü' kavramı devreye girmektedir. Örnek bir ihtiyaç döngüsü şu şekildedir: 1. Hiçbir dürtünün ihtiyacı uyandırmayacağı direnç dönemi. 2. İhtiyacın aktif olmadığı, ancak uygun uyarılarla uyarılmaya duyarlı veya hazır olduğu dönem. 3. İhtiyacın tüm organizmanın davranışını belirlediği aktif bir dönem. Uyarılan fakat tam olarak somutlaştırılmayan bir ihtiyaç, sonrasında bir süre devam edebilmektedir. Bu dönemde kişi, bir ihtiyaç seti ile kendini gösteren durumlarla karşılaşmaktadır. Yani söz konusu ihtiyaç düşük bir uyarılma eşiğine, yüksek uyarılabilirlik veya yüksek hazır olma durumuna sahip olmaktadır. Örneğin, uyarılan durum öfkeyse yani saldırganlık ihtiyacıysa, kişi duygularını (öfkesini) karşısına çıkan ilk nesneye yöneltme eğiliminde olmaktadır.

Fizyolojik ihtiyaçlar oldukça düzenli bir şekilde faaliyet göstermektedir. Örneğin nefes alma ve nefes verme, yemek yeme ve boşaltım gibi. Bu düzen, kişinin iradesiyle

veya dışarıdan dayatılan düzenlemelerle değişikliğe uğraması mümkündür. Psikolojik ihtiyaçlar incelendiğinde ise özellikle zıt ihtiyaçların birbirini takip ettiği gözlemlenmektedir. Örneğin sosyalleşme ve yalnızlık, konuşma ve dinleme, yönlendirme ve takip etme, yardım etme ve yardım edilme, verme ve alma, çalışma ve oyun gibi. Çoğunlukla bu eylemlerin sıklığı kolaylıkla değişebilmektedir fakat stabil koşullar altında bir ihtiyaç, nesnelleşmesini belirleyecek ve anlık çevre koşullarından bağımsız olarak faaliyet gösteren ritmik bir alışkanlık edinebilmektedir.

Kuramda ihtiyaçlar birincil yani fizyolojik ihtiyaçlar ve ikincil yani psikolojik ihtiyaçlar olmak üzere iki başlıkta ele alınmaktadır. Fizyolojik ihtiyaçlar başlığı bünyesinde 13 tane ihtiyacı barındırırken psikolojik ihtiyaçlar başlığı bünyesinde 28 İhtiyacı barındırmaktadır.

Fizyolojik İhtiyaçlar

Fizyolojik ihtiyaçlar kuramda birincil ihtiyaç olarak da anılmaktadır. Fizyolojik ihtiyaçlar arzu edilen çıktıya/sonuca ve gücün yönüne göre gruplandırılmıştır. Gruplandırılma kriterleri Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2

Öğrenilmiş İhtiyaçlar Kuramında Tanımlanan Fizyolojik İhtiyaçlar

Arzu edilen çıktı	İhtiyaç	Gücün yönü
İçe alıma neden olan	Oksijen (inspiration)	Pozitif Nesnelere yönelim
	Su (Water)	
	Yiyecek (Food)	
	Duyu (Sentience)	
Çıktıya neden olan	Seks (Sex)	Negatif Nesneden kaçınma
	Emzirme (Lactation)	
	Karbondioksit (Expiration)	
	İdrar (Urination)	
Geri çekilmeye neden olan	Hoş olmayan duyular tarafından püskürtmeye hazır oluş (Noxavoidance)	
	Aşırı sıcaktan kaçınma (Heatavoidance)	
	Aşırı soğuktan kaçınma (Coldavoidance)	
	Zarardan kaçınma (Harmavoidance)	

Fizyolojik ihtiyaçlar arzu edilen çıktıya/sonuca ve gücün yönüne göre ele alınmaktadır. İlk dört ihtiyaç organizmanın dışında bulunan bir Őeyin organizma içine alınması ile alakalı iken, sonraki beş ihtiyaç organizma içindeki bir Őeyin organizmanın dışına çıkması ile alakalıdır ve son 4 ihtiyaç ise organizmayı olumsuz durumlardan korumak için kaçınma hareketi ile alakalıdır. İhtiyaçlar gücün yönüne göre incelediğinde ise ilk altı ihtiyaç organizmanın nesnelere yönelmesine yol açtığı için pozitif yönlü olarak değerlendirilmektedir, sonraki yedi ihtiyaç ise tam tersi Şekilde nesnelere uzağa yönelmesine yol açtığı için negatif yönlü olarak değerlendirilmektedir. İhtiyaçların farklı özelliklere göre gruplandırılmış olmasına karşın ihtiyaçların tümü nesnelere ilişkilidir.

İhtiyaçlar belirli evre koşullarıyla çok yakından ilişkili olan, duygu barındıran veya barındırmayan Őiddetli gerilimlerden kaynaklanmaktadır. Murray (1938) fizyolojik ihtiyaçların fiziksel tatminlerle ve psikolojik ihtiyaçların ise zihinsel veya duygusal tatminlerle ilgili olduğunu söylemektedir.

Fizyolojik ihtiyaçlar öneme göre ele alındığında ise net bir durumdan söz etmek mümkün değildir. Hem psikolojik ihtiyaçların hem de fizyolojik/biyolojik (viscerogenic) ihtiyaçların önemi değişkenlik göstermektedir. Bir ihtiyacın önemi, aktivite sıklığına, yoğunluğuna ve süresine bağlı olarak kişiden kişiye kayda değer bir değişkenlik göstermektedir. Eğer bir ihtiyaç tatminine engel bir durum söz konusu değilse bu ihtiyaç kişiliğin baskın bir unsuru haline gelmemektedir. Diğer yandan ihtiyacın faaliyeti ve tatmini garanti olarak görüldüğü durumlarda ihtiyaç ihmal edilebilmektedir. Bu durumun en belirgin rneği oksijen ihtiyacıdır, organizma için çok büyük bir öneme sahip olsa da ihmal edilmektedir.

Psikolojik İhtiyaçlar

Psikolojik ihtiyaçlara bakıldığında 28 ihtiyaçtan bahsedildiği görülmektedir. Murray'in kuramında ihtiyaçlar deyince akla gelen Maslow'dan farklı olarak ihtiyaçlar hiyerarşik olarak ele alınmamıştır. İhtiyaçlar farklı Şekillerde, farklı önem derecelerinde ve farklı sıralarda ortaya çıkmaktadır. Kişi aynı anda bir ihtiyacı güçlü Şekilde hissederken diğerini hissetmeyebilir veya ihtiyaçlar iş birliği içerisinde çalışabilir (Rosenfeld vd., 1992). Murray'in (1938) tanımladığı psikolojik ihtiyaçların listesi Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3

Öğrenilmiş İhtiyaçlar Kuramında Tanımlanan Psikolojik İhtiyaçlar

1. Elde Etme/Kazanma İhtiyacı (Acquisition)	Cansız nesnelere yönelik eylemlerle ilişkili
2. Korunma İhtiyacı (Conservance)	
3. Düzen İhtiyacı (Order)	
4. Elde Tutma/Koruma İhtiyacı (Retention)	
5. Yapı ihtiyacı (Construction)	
6. Üstünlük İhtiyacı (superiority)	Hırs, güç arzusu, başarıma arzusu ve prestij ile ilişkili
7. Başarı İhtiyacı (Achievement)	
8. Tanınma-Onaylanma İhtiyacı (Recognition)	
9. Kendini Sergileme/Gösterme İhtiyacı (Exhibition)	
10. Dokunulmama İhtiyacı (Inviolacy)	Statünün korunması ve aşağılanmadan kaçınma
11. Kaçınma İhtiyacı (Infavoidance)	
12. Savunma İhtiyacı (Defendance)	
13. Karşı Hareket Yapma İhtiyacı (Counteraction)	
14. Başat-Baskın/Güçlü Olma İhtiyacı (Dominance)	İnsan gücüyle ilişkili
15. İtaat Etme/Uyma İhtiyacı (Deference)	
16. Benzerlik İhtiyacı (Similance)	
17. Özerklik İhtiyacı (Autonomy)	
18. Farklı Olma İhtiyacı (Contrarience)	
19. Saldırganlık İhtiyacı (Aggression)	Sadizm ve mazoşizm ile ilişkili
20. Kendini Aşağılama/Küçümseme İhtiyacı (Abasement)	
21. Çekinme İhtiyacı (Blamavoidance)	Ketlenme ile ilişkili
22. Bağlanma/Yakın İlişki Kurma İhtiyacı (Affiliation)	Sevgi ile ilişkili
23. Reddetme İhtiyacı (Rejection)	
24. Manevi İlgi/Yetiştirme İhtiyacı (Nurturance)	
25. Yardım Alma/İlgi Görme İhtiyacı (Succorance)	
26. Oyun İhtiyacı (Play)	
27. Kavrama/Anlama İhtiyacı (Cognizance)	Sorma ve anlatma ile ilişkili
28. Açıklama/Yorumlama İhtiyacı (Exposition)	

Üstünlük İhtiyacı. Murray (1938), üstünlük ihtiyacını açıklarken başarı ihtiyacı ve tanınma/onaylanma ihtiyacı olmak üzere iki ayrı başlıkta ele almaktadır.

Başarı İhtiyacı. Murray (1938), başarı ihtiyacını: eşyalar, insanlar ve fikirler üzerinde güç sahibi olma arzusu, engelleri aşmak için çabalamak, zor bir şeyi olabildiğince çabuk yapmaya çabalamak, zor bir şeyi başarmayı arzulamak, kendini aşmayı istemek, başkalarıyla rekabet etmekten hoşlanmak ve onları geçmeyi istemek ve kişinin yeteneğini başarılı bir şekilde kullanmasıyla özsaygısını arttırması şeklinde ifade etmektedir.

Steers ve Porter (1987), bu ihtiyacı şu şekilde tanımlamaktadır: zor görevleri başarmayı arzular, yüksek standartları korur, uzak hedefler için çalışmaya isteklidir, rekabete olumlu yanıt verir, mükemmelliğe ulaşmak için çaba göstermeye isteklidir.

Kuzgun (1988), başarı ihtiyacını şöyle açıklamıştır: yaptığı işi olabilecek en doğru şekilde yapma, başarılı olma, yetenek ve emek isteyen görevlerin üstesinden gelme, otorite figürü olma, çok güç bir işin üstesinden gelme, güç bilmeceleri çözme.

Başat-Baskın/Güçlü Olma İhtiyacı. Murray (1938) başat-baskın/güçlü olma ihtiyacını: başkalarını etkilemek veya kontrol etmek, ikna etmek, yasaklamak, dikte etmek, öncülük etmek ve yönlendirmek, kısıtlamak, bir grubun davranışını dizginlemek veya organize etmek, çevresindeki insanları kontrol etmek, öneri, baştan çıkarma, ikna veya emir yoluyla başkalarının davranışını etkilemek veya yönlendirmek, başkalarını caydırmak, kısıtlamak veya yasaklamak, kişinin kendi duygularına ve ihtiyaçlarına uygun bir şekilde hareket etmesi için başkalarını teşvik etmek, başkalarının kendisiyle iş birliği yapmasını sağlamak, başkasını dar görüşe sahip olduğuna ikna etmek şeklinde ifade etmektedir.

Steers ve Porter (1987), bu ihtiyacı güç olarak adlandırmakta ve şu şekilde tanımlamaktadır: çevreyi kontrol etmeye ve diğer insanları etkilemeye veya yönlendirmeye çalışır, fikirlerini güçlü bir şekilde ifade eder, lider rolünden hoşlanır ve bunu kendiliğinden üstlenebilir.

Kuzgun (1988), başat-baskın/güçlü olma ihtiyacını şöyle açıklamıştır: kendi fikirlerinin arkasında durma, lider olma, başkanlık görevleri edinme, çoğunluk adına karar verme, arabulucu olma, başkalarını etkileyerek kendi istekleri doğrultusunda

davranmalarını sağlama, diğerlerinin davranışlarını denetleme ve kontrol etme, başkalarını yönlendirme.

Bağlanma/Yakın İlişki Kurma İhtiyacı. Murray (1938), bağlanma/yakın ilişki kurma ihtiyacını: arkadaşlıklar ve dernekler oluşturmak, gruplara katılmak, başkalarını selamlamak, onlara katılmak ve birlikte yaşamak, başkalarıyla iş birliği yapmak ve sosyal bir şekilde sohbet etmek, sevgi duymak, bir yakını ile yakınlaşmak ve zevkle iş birliği yapmak veya onun sevgisine karşılık vermek, kendisine yatırım yapmış olan birini memnun etmek ve onun sevgisini kazanmak, bir arkadaşına bağlı ve sadık kalmak şeklinde ifade etmektedir.

Steers ve Porter (1987), bu ihtiyacı bağlılık olarak adlandırmakta ve şu şekilde tanımlamaktadır: arkadaşlarıyla ve genel olarak insanlarla birlikte olmaktan hoşlanır, insanları kolayca kabul eder, insanlarla dostluk kazanmak ve ilişkileri sürdürmek için çaba gösterir.

Kuzgun (1988), bağlanma/yakın ilişki kurma ihtiyacını ‘yakınlık’ ihtiyacı adıyla ele almış ve şöyle açıklamıştır: arkadaşlarına karşı bağlılık gösterme, topluluklara katılma, dostları için bir şeyler yapma, yeni dostluklar geliştirme, arkadaş sayısını olabildiğince arttırma, arkadaşlarına karşı paylaşımcı tavır sergileme, faaliyetleri yalnız gerçekleştirmek yerine dostlarıyla gerçekleştirmeyi yeğleme.

Manevi İlgi/Yetiştirme İhtiyacı. Murray (1938), Manevi İlgi/Yetiştirme İhtiyacını: çaresiz olanı beslemek, yardım etmek veya korumak, bir çocuğa annelik etmek, çaresiz olana (bir bebek veya zayıf, sakat, yorgun, deneyimsiz, halsiz, yenilmiş, aşağılanmış, yalnız, kederli, hasta, zihinsel olarak kafası karışmış) sempati göstermek ve ihtiyaçlarını karşılamak, tehlikedeki birine yardım etmek, beslemek, yardım etmek, desteklemek, teselli etmek, korumak, rahatlatmak, bakıcılık yapmak şeklinde ifade etmektedir.

Steers ve Porter (1987), bu ihtiyacı şu şekilde tanımlamaktadır: başkalarına sempati ve rahatlık sunar, çocuklara, engellilere veya sakatlara ilgilenir, başkalarına mümkün olduğunda yardım eder, ihtiyacı olanlara yardım eli uzatır, başkaları için seve seve iyilik yapar.

Kuzgun (1988), manevi ilgi/yetiştirme ihtiyacını ‘şefkat gösterme/koruma’ ihtiyacı adıyla ele almış ve şöyle açıklamıştır: dostları sıkışınca yardımına koşma,

diğerlerine merhamet ve sempatiyle yaklaşma, affedici olma, başkaları için küçük iyilikler yapma, cömert olma, düşünün ya da mutsuz kimselere sempatiyle yaklaşma, kişilerin özel problemlerini kendisiyle paylaşmasını isteme.

Her ne kadar Öğrenilmiş İhtiyaçlar Kuramında 28 psikolojik ihtiyaç tanımlanmış olsa da helikopter ebeveynler ile ilgili mevcut çalışmalar (Rousseau ve Scharf, 2018; Cline ve Fay, 1990; Van Ingen vd., 2015) incelendiğinde başat-baskın/güçlü olma, başarı, manevi ilgi/yetiştirme ihtiyaçlarının öne çıktığı görülmüştür. Bu nedenle bu çalışma kapsamında yürütülen görüşmelerde bu üç ihtiyaca odaklanılmış ve veriler bu doğrultuda toplanmıştır. Veriler analiz edilirken ise kodlarda bağlanma/yakın ilişki kurma ihtiyacının da kendini gösterdiği fark edilerek ihtiyaç listesine eklenmiştir.

Psikolojik İhtiyaçlar ve Ebeveynlik Tutumu Üzerine Yürütülmüş Çalışmalar

Alanyazın tarandığında ebeveyn psikolojik ihtiyaçları ile ebeveyn tutumu arasındaki ilişkiyi inceleyen çok az sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Türkiye’de yürütülmüş herhangi bir çalışmaya rastlanılmış olmamasıyla birlikte uluslararası alanyazında ise yalnızca Dieleman’ın farklı yıllarda yürütmüş olduğu çalışmalara rastlanmıştır.

Dieleman ve diğerlerinin (2021) yürüttüğü çalışmasında serebral palsi’li bir çocuğun yetiştirilmesinde yer alan günlük dinamikler ile ilgili mevcut anlayışın geliştirilmesini amaçlamıştır. Daha spesifik bir deyişle mindful (bilinçli farkındalık) ebeveynliğin, ebeveynlerin psikolojik ihtiyaçlarının ve çocuk davranışlarındaki değişimin ebeveynlerin özerkliği destekleyici, psikolojik olarak kontrolcü ve duyarlı ebeveynlik davranışları üzerindeki rolü incelenmiştir. Bu doğrultuda yaş ortalaması 13.68 olan serebral palsi’li çocukların ebeveynleri ile çalışılmıştır. Çalışmaya toplamda 58 ebeveyn dahil edilmiştir. Araştırma, ebeveynlerin özerkliği destekleyici, psikolojik olarak kontrolcü ve duyarlı davranışlarının günden güne önemli düzeyde farklılık gösterdiğini ve bu farklılaşmanın hem ebeveynlerin psikolojik ihtiyaçlarındaki hem de çocuk davranışındaki günlük dalgalanmalardan etkilendiğini saptamıştır.

Dieleman ve diğerlerinin (2019) çalışmasında annelerin psikolojik ihtiyaçlarının ve çocuk davranışındaki günlük değişimlerin annelerin kontrolcü ve özerkliği destekleyici tutumu arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Ek olarak aradaki ilişkide günlük dayanıklılığın ve stresin potansiyel aracı rolü incelenmektedir. Bu doğrultuda yaşları 7 ile 15 arasında değişen otizm spektrum bozukluk tanısı almış olan

çocuğa sahip ve yaş ortalaması 41.84 olan 41 anneler ile çalışılmıştır. Araştırma sonucunda, annelerin günden güne özerkliği destekleyen ve kontrolcü ebeveynlik tutumlarının önemli düzeyde farklılıklar gösterdiği saptanmıştır. Annelerinin günlük ebeveynlik tutumlarının hem annelerin psikolojik ihtiyaçlarından hem de günlük çocuk davranışından önemli ölçüde etkilendiği görülmüştür. Ek olarak anne-çocuk etkileşiminde deneyimlenen dayanıklılık ve stresin aracı rolü olduğu saptanmıştır.

Dieleman ve diğerlerinin (2018) yürüttüğü çalışmada ebeveyn tutumu ve çocuk uyumsuzluğu yani sorunlu davranışların arasındaki ilişkide ebeveyn ihtiyacının ketlenmesinin aracı rolünü incelemektedir. Bu doğrultuda otizm spektrum bozukluğu olan ergen ve beliren yetişkinlerin 95 ebeveyni ile çalışılmıştır. Çalışmanın sonucunda ihtiyaç ketlenmesinin kontrolcü ebeveyn tutumu ile dışsallaştırma sorunları arasındaki ilişkiye kısmen aracılık ettiği saptanmıştır. Bu durum dışsallaştırma sorunlarının daha düşük ebeveyn-çocuk yakınlığı duyguları, daha düşük ebeveyn yetkinliği ve kontrolcü davranışlar ile bağlantılı olduğunu göstermektedir. Çocukta görülen otizm spektrum bozukluğunun semptom şiddeti ile özerklik desteğinin doğrudan negatif yönde ilişkili olduğu saptanmıştır. Ebeveynlerin, çocuklarında yüksek düzeyde otizm belirtileri olduğunda, bu belirtileri kendi psikolojik ihtiyaçları için bir tehdit olarak görmeden çocuğa yönelik özerklik desteğini azalttıkları görülmüştür. Yani dışsallaştırma sorunları yaşandığında, ebeveyn ihtiyaçlarının engellenmesi yoluyla ebeveynliğin sergilediği kontrol davranışlarında artış olmaktadır. Bu veriye dayanarak ebeveynlerin psikolojik ihtiyaçlarının sergiledikleri ebeveyn tutumu üzerinde etkisi olduğu söylenebilir.

Bu bilgilere dayanarak ebeveynlerin psikolojik ihtiyaçlarının sergiledikleri ebeveyn tutumu üzerinde etkiye sahip olduğu söylenebilir. Helikopter ebeveynliğin de bir ebeveyn tutumu olması nedeniyle psikolojik ihtiyaçların sergilenen helikopter tutum üzerinde etkiye sahip olduğu düşünülerek bu çalışmada ebeveynin psikolojik ihtiyaçlarının helikopter ebeveynlik tutumu üzerindeki rolü incelenmiştir.

Ebeveynlik Tutumları ve Kök Aile Deneyimleri Üzerine Yürütülmüş Çalışmalar

Ebeveyn tutumlarının oluşumunda nesiller arası aktarımın söz konusu olduğuna yani kök aile deneyimlerinin etkili olduğuna dair pek çok çalışma (örneğin Kakaliçoğlu, 2019; Madden vd., 2015) bulunmaktadır bu çalışmalar aşağıda detaylıca paylaşılmaktadır. Türkiye’de ve uluslararası boyutta yürütülmüş olan çalışmalar tarandığında doğrudan helikopter ebeveyn tutumunun nesiller arası aktarımına dair veri

sunan bir çalışmaya rastlanamamıştır. Helikopter ebeveyn tutumunun da bir ebeveyn tutumu olması nedeniyle kök ailenin deneyimlerinin ebeveyn tutumlarına olan etkisinin incelendiği araştırmalara dayanarak kök aile deneyimlerinin helikopter ebeveyn tutumunun nesiller arası aktarımı ile bağlantılı olabileceği düşünülerek bu çalışmada incelenmiştir.

Madden ve diğerlerinin (2015)'in Birleşik Krallık'ta yürüttüğü çalışmanın örneklemini 146 aileden meydana gelmektedir. Çalışmaya üç nesil dahil edilerek iki yıl süreyle incelenmiştir. Yeni bebekleri olan çiftlerin bebeklerine karşı tutumlarında, kök ailenin etkisinin olup olmadığı keşfetmeyi amaçlayan bu çalışmanın sonucunda hem annelerin hem de babaların ebeveynlik tutumunda kök ailenin etkisi olduğu saptanmıştır. Büyükannelerin şefkat sergilemesi ile babaların olumlu ebeveyn davranışı sergilemeleri arasında pozitif yönde ilişki görülürken, büyükannelerin kontrol davranışı ile annelerin katılımı arasında negatif yönde ilişki görülmektedir. Büyükbabaların tutumu ile ne annelerin ne de babaların ebeveynlik tutumu arasında ilişki görülmemektedir.

Erzinger ve Steiger'in (2014) yürüttüğü çalışma, ebeveynlik inançlarının nesiller arası aktarımını ve bu aktarımı etkileyen ailenin sosyoekonomik durumu ve ebeveynler ile çocukları arasındaki etkileşimin kalitesi gibi faktörleri araştırmayı amaçlamaktadır. Bu çalışmada katı ebeveynlik inançlarının nesiller boyunca nasıl aktarılıp aktarılmadığını araştırmak için boylamsal yöntemden yararlanılmıştır. Katılımcılar, İsviçre'nin Almanca konuşulan bölümünden rastgele seçilmiştir. Örneklem anne, baba ve çocuk olmak üzere 128 aileden oluşmaktadır. Ölçümlerden ilki çocuk 6 yaşındayken ikincisi ise çocuk 23 yaşına geldiğinde gerçekleştirilmiştir. İlk ölçümde (1984) annelerin yaş ortalaması 35.35 iken babaların yaş ortalaması 37.19 ve çocukların yaş ortalaması ise 6.62'dir. İkinci ölçümde (2007) ise genç çocukların yaş ortalaması 29.14'tür. Araştırmaya katılan çocukların ise %51.6'sı kız çocuklardan oluşmaktadır. Çalışma, ebeveynlerin ve çocuklarının katı ebeveynlik inançları arasında açık bir ilişki olduğunu saptamıştır. Anne-çocuk ilişkilerindeki düşük etkileşim kalitesinin annelerin katı ebeveynlik tutumlarının aktarılmasında önemli etkileri olduğu görülmüştür. Sosyoekonomik düzey ve cinsiyet değişkenlerinin sabit tutulduğu durumda dahi birinci ve ikinci kuşakların ebeveynlik inançları arasında pozitif yönde bir korelasyon olduğu ve katı ebeveynlik inançlarının, yirmi yılı aşkın bir sürede bile hala çocuklara aktarıldığı saptanmıştır. Anneler ve çocukları arasındaki etkileşimin kaliteli olması durumunda bile katı ebeveynlik inançlarının aktarımında zayıflama olmadığı ve anne-çocuk etkileşim kalitesinin zayıf olmasının aktarımın artmasına neden olduğu belirtilmiştir.

Kovan, Chung, ve Sroufe'nin (2009) yürüttüğü çalışmanın amacı ebeveynlikte nesiller arası sürekliliği incelemektir. Daha spesifik bir ifadeyle çalışma durumu, IQ, SED ve stresli yaşam olayları gibi diğer faktörler sabit tutularak kişinin erken çocukluk dönemi bakımının ileriki yıllardaki ebeveynlik tutumunu yordayıp yordamadığını saptamaktır. Çalışmanın örneklemi 61 (ikinci kuşak) kişiden meydana gelmektedir. Katılımcılardan, ikinci nesil olan çocukların 12 aylık oldukları andan başlayarak kendilerinin ebeveyn olup 32 yaşına geldikleri ana uzanan zaman diliminin çeşitli noktalarında veriler toplanmıştır. Katılımcıların yaş, ırk, istihdam ve eğitim durumu ve aile geliri gibi demografik özellikleri heterojen özellik taşımaktadır. Araştırmanın bulguları, ebeveynlik davranışlarında nesiller arası süreklilik olduğunu göstermektedir. Spesifik olarak, çalışma, erken çocukluk dönemindeki bakımın ileriki yıllardaki ebeveynlik davranışlarını yordayabildiğini göstermektedir. Çalışma ayrıca, birinci ve ikinci kuşakta gözlemlenen ebeveynlik kalitesinin önemli ölçüde ilişkili olduğunu bulmuştur. Bu bulgular, erken ebeveyn-çocuk ilişkilerinde kurulan ebeveynlik kalıplarının, bireylerin kendileri ebeveyn olduklarında yeniden etkinleştirilebileceğini göstermektedir.

Serbin ve Karp'ın (2003) çalışması saldırgan davranışların çocukluktan ebeveynliğe kadar devam ettiğini göstermektedir. Yetişkinlerin ebeveynlik tutumunun, çocukluk döneminde belirgin olan kendi davranış tarzları ile şekillendiğini ve doğrudan kendi ebeveynlerinden öğrenildiğini ifade etmektedir. Birkaç ülkeyi kapsayan ve geniş bir araştırma popülasyonundan meydana gelen bulgular, sorunlu ebeveynliğin kısmen kişinin kendi ebeveynleri tarafından modellenen davranışları öğrenmesi yoluyla geliştiğini göstermektedir. Bununla birlikte, sorunlu ebeveynliğin, bireyin erken dönem saldırgan ve sorunlu sosyal davranış tarzının bir uzantısı olduğu belirtilmektedir. Özellikle çocukluk çağında saldırganlık öyküsü olan ebeveynlerin çocuklarında da sosyal, davranışsal ve sağlık sorunları yaşama eğilimi olduğu saptanmıştır. Buna karşın, ebeveynin olumlu ve sıcak tutumunun, çocuk için önemli bir koruyucu faktör olduğu görülmektedir. Ayrıca ebeveynin eğitim seviyesinin yüksek olmasının, ebeveynin olumsuz tutum sergilemesine karşı güçlü bir tampon görevi gördüğü belirtilmektedir. Bir başka deyişle yüksek eğitimin, aileleri nesiller arasındaki risk aktarımına karşı koruduğu ifade edilmektedir.

Hofferth, Pleck ve Vesely (2012)'nin yürüttüğü çalışmanın örneklemi 409 genç yetişkin babadan oluşmaktadır. Ebeveynlik davranışlarının babalardan oğula aktarımını inceleyen bu çalışma olumlu babalık tutumunun genç erkeklerin sergiledikleri babalık tutumunda doğrudan bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Araştırmacı, pozitif

ebeveynlik tutumunun babadan oğula aktarılabilceğini ve bu durumun da olumsuz ebeveyn tutum döngüsünü kırabileceğini öne sürmektedir.

Türkiye’de yürütölmüş olan ve ebeveyn tutumunun nesiller arası aktarımını inceleyen çalışmalar tarandığında sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Bunlardan ilki Kakalıçoğlu’nun (2019), çalışmasıdır. Kakalıçoğlu (2019) çalışmasında erkeklerin geleneksel dönemden modern döneme geçişte toplumsal rollerindeki değişimi ve roller kapsamında yaşanan babalık deneyimlerini anlamayı amaçlamıştır. Kakalıçoğlu (2019), nitel araştırma yöntemlerinden olan derinlemesine mülakat yönteminden yararlanmıştır ve bu doğrultuda yarı yapılandırılmış görüşmeler yürütmüştür. İstanbul’da bulunan 2 ile 20 yaş aralığında çocuğa ve alt orta sosyoekonomik düzeye sahip 18 baba ile görüşmeler gerçekleştirmiştir. Görüşme yürütölen babalar, ebeveynlik açısından çocuklarının kendilerini rol model alacaklarının farkında olduklarını ifade etmişlerdir fakat çalışmada kök ailenin ebeveynlik tutumunda etkili olduğu genel kanısının aksine kök aile ile farklılaşmaların sayıca fazla olduğu görölmektedir. Katılımcı babaların hepsi geleneksel döneme nazaran günümüzdeki babalığın son derece değiştiğini ifade etmişlerdir. Katılımcılar kendi babalarında şahit oldukları mesafeli ve otoriter tutumu benimsemediklerini ve geleneksel babalık rolünün ataerkil unsurlarını büyük ölçüde terk ettiklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların tamamı çocuklarıyla yakın bir ilişki içerisinde ve kendi babalarında şahit oldukları mesafeli, katı, sevgisini gösteremeyen otoriter baba modelini dönem itibariyle normal karşılasalar da onaylamamaktadırlar. Dolayısıyla kendi babalarında şahit oldukları davranışları kendi çocuklarına yönelik sergilemediklerini ifade etmişlerdir. Her ne kadar babaların çoğunluğu kendi babalarında şahit oldukları ataerkil ve otoriter tutumu onaylamasa da babaların bir kısmı geçmişten getirdikleri bu kodların kendileri için zorlayıcı etkiye sahip olduğunu ve zihinlerinin arka planında hala öğrenmiş oldukları cinsiyet kodlarının varlığını fark ettiklerini paylaşmışlardır. Katılımcı babaların bu durum için kendi babalarını rol model olarak almadıkları görölmektedir. Katılımcı babalar, toplumsal cinsiyet rollerinde yaşanan değişimin farkında olduklarını ve bu değişimleri desteklediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılar babalık rolü dışında annelik rollerinin de değişimini olumlu karşılamakta ve gerekli bulmaktadırlar. Anne, baba ve çocuklardan meydana gelen eşitlikçi bir yapıyı savunarak ataerkil aile yapısını reddetmektedirler. Babaların çoğunluğu çocuklarına toplumsal cinsiyet rollerini öğretmeye yönelik bir tutum sergilemediklerini belirtse de bazı babalar çocuklarına belli toplumsal cinsiyet normlarını öğreterek büyütmeyi tercih ettiklerini ifade etmiştir. Katılımcı babalara yöneltilen “nasıl iyi baba olunur?” sorusuna babaların çoğu “etkin

babalık” cevabını vermişlerdir. Babalar çocuklarıyla hem düzenli hem kaliteli zaman geçirmeye dikkat etmektedir. Gerek maddi gerek manevi boyutta çocuklarıyla müşterek bir yaşamı paylaşmaya özen göstermektedirler.

Esen ve Cesur (2015), öğrenciler ve bu öğrencilerin öz ebeveynleri ile çalışmıştır. Kök aile ile olan benzerlikler ve farklılıkları incelenmiştir. Evrensel iyiliğe atfedilen değerler noktasında benzerlik tespit ederken Yeniliğe açıklık ve Muhafazacı yaklaşım değer gruplarında çocukların ebeveynler ile farklı tutumlara sahip olduğunu saptamıştır. Çalışmanın genel kanısı ise çocukların, ebeveynlerine oranla daha yenilikçi değerlere sahip olduğu yönündedir. Uluslararası çalışmaların aksine Türkiye’de yürütülmüş olan sınırlı sayıdaki çalışmalara (Esen ve Cesur 2015; Kakaliçoğlu, 2019; Tunca, 2022) bakıldığında kök ailenin deneyimleri ile ebeveyn tutumunda paralellik olmayan durumların varlığını görülmektedir.

Tunca (2022), büyükannelerin çocuk-torun büyüme deneyimlerini ve büyükannelerle anne-babaların çocuk büyüme yaklaşımlarını karşılaştırmıştır. Bu doğrultuda yaşları 50-60 arası olan 14 büyükanne ile çalışılmıştır. Çalışma sonucunda disiplin yöntemleri, değer öğretimi ve bakım yöntemleri açısından büyükanneler ve anne-babaların tutumlarının benzerlik gösterdiği görülürken ceza verme, bakım yöntemleri, sınır koyma, anne-babanın ortak tutum sergilemesi, ilgi gösterme, sabır ve ödüllendirme noktasındaki tutumlarda farklılaşmanın olduğu görülmektedir.

Yukarıda özetlenen araştırmalara dayanarak kişilerin kök ailesinde deneyimlediği ebeveynlik tutumlarının kendi sergiledikleri ebeveyn tutumlarını etkilediği söylenebilir. Helikopter tutumun da bir ebeveyn tutumu olması sebebiyle kök aile ebeveynlik tutumlarının, helikopter ebeveyn tutumu üzerinde rol oynadığı düşünülmüştür. Dolayısıyla bu çalışmada kök aile ebeveynlik tutumlarının helikopter tutumu üzerindeki rolü incelenmiştir.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

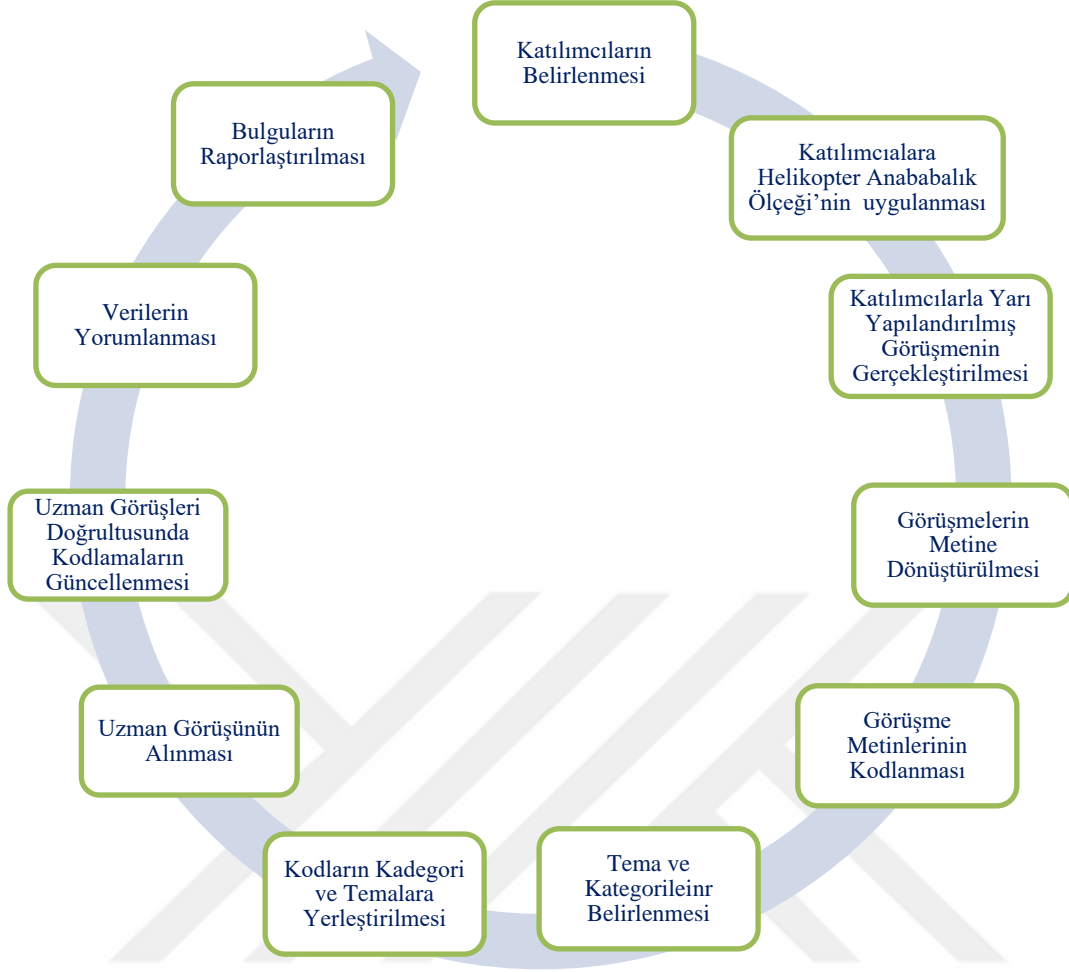
Bu bölümde çalışma kapsamında yararlanılacak olan araştırma modeli açıklanmış, katılımcılar, verilerin toplanması süreci ve verilerin çözümlenmesi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Ardından yürütülecek süreç kapsamında çalışma planına ilişkin bilgiler sunulmuştur.

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, helikopter ebeveyn tutumunun sergilemesinde psikolojik ihtiyaçların ve kök aile ebeveynlik tutumlarının rolünün incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın amacına en uygun yöntem olan nitel araştırma türünden yararlanılmıştır. Nitel araştırma türlerinden biri olan ve derinlemesine inceleme fırsatı sunan olgubilim deseni (Cresswell, 2021) kullanılmıştır.

Olgubilim bir diğer adıyla fenomenolojik bireylerin yaşantılarını dayanak kabul ederek toplumsal olguları yorumlamaya çalışan nitel araştırma yöntemine ait bir desendir (Cresswell, 2021). Bu desende çoğunlukla birden fazla kişinin deneyimindeki benzerlikler keşfedilmeye çalışılır (Sart, 2021). Olgubilim deseninde örneklemin genellikle çok büyük tutulmaması ve 10'u geçmemesi gerektiği önerilmekle (Yıldırım ve Şimşek, 2021) beraber nitel çalışmalarda örneklem sayısı genellikle verilerin doygunluğa ulaşmasıyla ilgilidir. Çoğunlukla katılımcılar ile derinlemesine görüşmeler yoluyla veri toplanır (Çarpar, 2020).

Çalışmanın öncesinde herhangi bir yargıya sahip olunmadığından ve yalnızca mevcut durumun keşfedilmesi istendiğinden amaca en uygun yöntemin nitel yöntem olduğu kanısına varılmıştır. Toplumda var olan bir olgunun bireylerin yaşantıları aracılığıyla keşfedilmesinin istenmesi dolayısıyla en uygun desenin olgubilim deseni olduğuna karar verilmiştir. Bu doğrultuda veriler toplanmış ve analiz edilmiştir. Süreç Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1. Verilerin Toplanma ve Analiz Aşamaları

Katılımcılar

Katılımcıların sahip olması gereken özellikler problem bölümünde de yer verilen bilgiler doğrultusunda belirlenmiştir. Helikopter ebeveyn tutumunun babalardan ziyade annelerde, düşük sosyo-ekonomik düzeyden ziyade orta ve yüksek sosyo-ekonomik düzeyde, diğer yaş dönemlerinden ziyade ergenlik çağına çocuğa sahip kişilerde daha yaygın görülüyor olması nedeniyle katılımcılar bu özelliklere sahip kişiler arasından seçilmiştir (Ertuna, 2016; Gençdoğan ve Gülbahçe, 2020; Yılmaz, 2020). Literatüre bakıldığında helikopter tutum ile çocuğun cinsiyeti arasında bir ilişkinin varlığına rastlanmamıştır dolayısıyla katılımcılar belirlenirken çocuğun cinsiyeti dikkate alınmamıştır. Bundan dolayı Türkiye’de ikamet eden, orta veya yüksek sosyo-ekonomik düzeye sahip ve lise kademesinde eğitim gören çocuğu olan anneler ile çalışılmıştır.

Katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örnekleme yönteminin altında bulunan ölçüt örnekleme yönteminden yararlanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Yani önceden belirlenmiş olan ölçütleri karşılayan kişiler çalışmaya dahil edilmiştir. Olgubilim deseninde örneklemin genellikle çok geniş tutulmaması ve 10'u geçmemesi gerektiği önerilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Görüşmenin yapılacağı katılımcılar belirlenirken Daşcı'nın (2022) geliştirmiş olduğu Helikopter Anababalık Ölçeği'nin Anababa Formundan yararlanılmıştır. Katılımcılara sosyal medyada yapılan çağrı aracılığıyla ulaşılmıştır. Çevrimiçi olarak uygulanan ölçeğe 56 kişi katılmıştır. Katılımcıların hepsi gönüllü olduğunu belirtmekle beraber yalnızca 29 kişi iletişim bilgisi paylaşmıştır. Bu 29 kişiden biri baba olması nedeniyle elenmiştir. Kullanılan ölçek, 67,50 puan ve üzerinde sonuç alındığında 'helikopter anababalık eğilimi yüksek' olarak tanımlamaktadır dolayısıyla 67,50'nin altında puan alan katılımcılar elenmiştir. Geriye kalan sekiz katılımcı ile ikinci aşama olan yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde annelerin ifadelerinin birbirini tekrar eder nitelikte olması dolayısıyla veri doygunluğa ulaşıldığına karar verilmiştir. Katılımcıların özellikleri Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4

Katılımcıların Demografik Bilgileri

Katılımcı Kodu	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8
Yaş	38	42	46	44	47	51	39	46
SosyoEkonomik Durum	Orta	Orta	Orta	Üst	Üst	Orta	Orta	Orta
Eğitim Durumu	Yüksek lisans	Üniversite	Üniversite	Lise	Üniversite	Üniversite	Üniversite	İlkokul
Medeni Durum	Evli	Dul	Evli	Evli	Evli	Evli	Evli	Evli
Hanede ikamet edenler	Çekirdek aile	Çekirdek aile	Çekirdek aile	Çekirdek aile	Çekirdek aile	Çekirdek aile	Çekirdek aile	Kışları anneanne yanlarında yaşıyor.
Gelir Getiren Bir İşte Çalışıyor Mu?	Evet	Evet	Evet	Evet	Hayır	Evet	Evet	Hayır
Toplam Çocuk Sayısı	Üç	İki	Bir	İki	İki	İki	İki	İki
Lise'de eğitim gören çocuk sayısı	Bir	Bir	Bir	Bir	Bir	Bir	Bir	Bir
Ebeveyn Durumu	Anne Sağ Baba Sağ	Sağ Sağ	Sağ Sağ	Sağ Sağ	Sağ Sağ	- Sağ	Sağ Sağ	Sağ -

Tablo 4’te görüldüğü gibi çalışmaya toplam sekiz anne katılmıştır. Annelerin yaşlarının 38 – 51 arasında değiştiği görülmekle beraber annelerden biri dul geri kalan ise evlidir. Annelerin büyük çoğunluğu üniversite mezunu olup, hepsi lisede öğrenim gören en az bir çocuğa sahiptir.

Verilerin Toplanması

Veriler, katılımcılar ile yürütülen süreçte nitel araştırma yöntemleri aracılığı ile elde edilmiştir. Katılımcılarda aranan koşullara sahip olan anneler ile çalışılmıştır. Annelere Helikopter Anababalık Ölçeği uygulanmış olup sonucunda yüksek helikopter ebeveyn tutumuna sahip olduğu tespit edilen sekiz ebeveyn ile yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilerek verilere ulaşılmıştır.

Ölçek sonucunda yüksek helikopter tutuma sahip sekiz anne ile yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme formundan (EK 5) yararlanılmıştır. Formda yer alan sorular ve sondaj sorular ölçeğin her iki alt amacına (aşırı duyarlılık ve kaygı ve özerklik sınırlandırma) da değinilecek şekilde oluşturulmuştur. Belirlenen sorular uzman görüşünden geçirilerek son halini almıştır. Formun geliştirilme sürecine yönelik bilgiler ‘Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu’ başlığı altında paylaşılmıştır. Görüşmelerin tamamı çevrimiçi ortamda gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler öncesinde katılımcılar ile bilgilendirilmiş onam formu (EK 4) paylaşılmış ve onayları alınmıştır.

Helikopter Ana Baba Ölçeği (HABÖ) Anababa Formu

Helikopter Anababa Ölçeği- Anababa Formu, Daşcı (2022) tarafından anne ve babaların helikopter ebeveyn tutumlarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin geçerlik çalışmaları için yapılan açıklayıcı faktör analizi HABÖ’nün varyansın %37’sini açıklayan iki alt boyut ve 24 madden oluştuğunu ortaya koymuştur. Maddelere ait faktör yüklerinin .75 – .43 arasında değişmekte olduğu görülmektedir (Daşcı, 2022).

Formda yer alan iki boyutun da maddeleri içerik olarak incelendiğinde birinci boyutta faktör yüküne sahip maddelerin ebeveynin, çocuğun akademik ve sosyal olarak başarısına yönelik yaşadığı aşırı kaygı ve bu kaygı sonucunda sergilediği müdahaleci davranışları içerdiği görülmektedir. İlk boyutta yer alan örnek maddeler şu şekildedir; “Çocuğumun, geçmişte benim sahip olmadığım imkânlara ulaşabilmesi için, isteyip

istemediğine bakmaksızın, elimden ne gelirse yapmaya çalışırım.”, “Çocuğum mesajıma ya da aramama hemen dönüş yapmazsa telaşlanırım.” ve “Çocuğumun başarısızlık yaşamaması için çok çaba harcarım.” İkinci boyutta bulunan maddelerin ise ebeveynin, çocuk yerine karar aldığı, müdahaleci davranışları içerdiği görülmektedir. İkinci boyutta yer alan örnek maddeler şu şekildedir: “Çocuğumun kimlerle arkadaşlık yapacağına ben karar veririm.”, “Bazı etkinlikleri (ders çalışma süresi, nasıl ders çalışacağı, yemek zamanı, uyku zamanı vb.) çocuğum yerine ben planlarım.”, “Çocuğumun derslerdeki başarısını olumsuz etkileyecek şeylerle uğraşmasını asla istemem.” Ölçeğin alt boyutları bu doğrultuda isimlendirilmiştir. Birinci alt boyut “aşırı duyarlılık ve kaygı” olarak isimlendirilirken, ikinci alt boyutu ise “özerklik sınırlandırma” olarak isimlendirilmiştir.

Ölçeğin yapı geçerliği kapsamında uygulanan doğrulayıcı faktör analizi aracılığıyla hem maddelerin temsil güçleri hem de alt faktörlerin birbirleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Model betiminde, maddelerin iki faktörü temsil ettiği ve 12 maddenin aşırı duyarlılık ve kaygı olarak isimlendirilen birinci alt boyutun altında, 12 maddenin de ikinci alt boyut olan özerklik sınırlandırma boyutunda yer alacağı hipotezi test edilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre HABÖ'nün iki faktörlü ve 24 maddeden oluşan yapısının bir model olarak doğrulandığı söylenebilir.

Ölçeğin benzer ölçek geçerliğine ve ölçüt bağıntılı geçerliğine ilişkin kanıtların elde edilmesinde ölçekten elde edilen toplam puan ve alt faktörlere ilişkin puanların benzer ölçeklerin puanları ile arasındaki ilişkisi değerlendirilmiştir. Bu amaç doğrultuda Helikopter Anababa Ölçeğinin benzer ölçek geçerliği için Leuven Algılanan Anababalık Ölçeği (Sevim, 2014) ve ölçüt bağıntılı geçerliği için Depresyon Kaygı Anksiyete Ölçeğinden (Yıldırım vd., 2018) yararlanılmıştır. Helikopter Anababa Ölçeğinin anababa formunun alt boyutları ve toplam puanı ile Leuven Algılanan Anababalık Ölçeğinin anababalık davranışlarına ilişkin alt boyutları arasındaki ilişkiler değerlendirildiğinde Helikopter Anababa Ölçeğinin anababa formunun iki alt boyutu ve bütün ölçekten elde edilen toplam puanının bilhassa davranışsal ve psikolojik kontrol ile orta düzeyde anlamlı ilişki saptanmıştır. Özerklik sınırlandırma alt boyutunun ise özellikle duyarlılık ve özerklikle ters yönde anlamlı ilişkili olduğu saptanmıştır. Helikopter Anababa Ölçeğinin anababa formunun Depresyon Kaygı Anksiyete Ölçeğinin depresyon, anksiyete ve stres alt boyutlarıyla ilişkilerine ilişkin bulgular incelendiğinde her iki boyutun ve ölçekten alınan toplam puanın anababalar için depresyon, anksiyete ve stresle orta düzeyde istatistiksel olarak anlamlı ilişkili olduğu saptanmıştır.

Helikopter Anababa Ölçeğinin anababa formunun güvenilirlik analizi kapsamında Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı hesaplanmıştır. Buna göre Cronbach alfa katsayıları toplam puan için .88, özerklik sınırlandırma alt boyut için .78 ve aşırı duyarlılık ve kaygı için .86 olarak hesaplanmıştır (Daşcı, 2022). Ölçeğe ilişkin iç tutarlık katsayılarının .70'in üzerinde olması dolayısıyla Helikopter Anababa Ölçeği'nin anababa formunun helikopter anababalık davranışlarını, aşırı duyarlılık ve kaygı ile özerklik sınırlandırma alt boyutlarıyla değerlendirmede yeterli psikometrik özelliklere sahip bir ölçme aracı olduğunun kanıtı niteliğindedir.

Anababa formunun standart belirleme çalışması iki aşamalı kümeleme analiziyle aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. İlgili ölçeğin uygulandığı küme sayısına ilişkin önceden bilgiye sahip olunmadığından dolayı küme sayısını belirlemek için iki aşamalı kümeleme analiz yöntemi tercih edilmiştir. Analiz sonucunda iki küme (yüksek – düşük) saptanmıştır. İki kümenin varlığı dolayısıyla kesme puanı meydana gelecektir. Kesme puanı belirlenirken ebeveynlerin ölçekten aldıkları puanların ortalaması düşük olan kümenin en yüksek puanı ve ortalaması yüksek olan kümenin en düşük puanının ortalaması alınmıştır. Hesaplamalar sonucunda kesme puanının 27.50 olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre bir anababanın Helikopter Anababa Ölçeği'nden aldığı toplam puan 67.50'nin altında ise helikopter anababalık düzeyinin düşük olduğu, 67.50'nin üstünde ise helikopter anababalık düzeyinin yüksek olduğu söylenebilir (Daşcı, 2022).

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Yarı yapılandırılmış görüşme formu incelenen psikolojik ihtiyaçlar ile ilgili kuramlar arasında en kapsamlısı olması nedeniyle Murray'ın (1938) Öğrenilmiş İhtiyaçlar Kuramı'na dayandırılarak hazırlanmıştır. Formun taslağı oluşturulup revize edildikten sonra uzman görüşüne başvurulmuştur. Uzmanların dönütleri doğrultusunda formun son hali verilmiş ve ardından deneme görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Bu aşamalar detaylıca aşağıda belirtilmektedir.

Oluşturulan form taslağı demografik bilgiler, giriş soruları, kök aile deneyimleri ve psikolojik ihtiyaçlar olmak dört bölümden oluşmaktadır. İlk taslakta demografik bilgiler yedi, giriş soruları iki, kök aile deneyimleri dokuz ve psikolojik ihtiyaçlar yirmi üç ana sorudan meydana gelmekteydi, ihtiyaç duyulan ana sorular için alt sorular da eklenmiştir. Helikopter ebeveynler ile ilgili mevcut çalışmalar (Cline ve Fay, 1990; Lee

ve Kang, 2018; Odenweller vd., 2014) dikkate alınarak Murray'ın kuramında yer alan dört ihtiyacın belirgin olduğu fark edilerek her ihtiyaç ayrı bir başlık olarak ele anılarak sorular tasarlanmıştır. Başat-baskın/güçlü olma ihtiyacı için altı, başarı ihtiyacı için altı, manevi ilgi/yetiştirme ihtiyacı için yedi ve benzerlik ihtiyacı için dört soru oluşturulmuştur. Formun taslağı oluşturulduktan sonra tez danışmanı ile gerçekleştirilen fikir alışverişi doğrultusunda yönlendirici ifadeler barındıran sorular nötr olacak şekilde düzenlenmiş ve amaca hizmet etmeyen sorular çıkartılarak revize edilmiştir. Bu aşamada demografik bilgiler için hazırlanan sorularda değişikliğe gidilmemiştir fakat giriş soruları, kök aile deneyimleri ve psikolojik ihtiyaçlar için hazırlanan sorular birleştirilmiş ve on altı ana soruya indirilmiştir. Böylece uzman görüşüne gönderilmeye hazır olacak şekilde formun son hali verilmiş ve uzman görüşüne başvurulmuştur. Uzman görüşü için Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanında doktora sahip ve nitel araştırma deneyimi olan, çalışmaları aile danışması alanında yoğunlaşan ve ebeveynlerle çalışmış olan iki uzmana başvurulmuştur.

Uzmanların dönütleri doğrultusunda formun soru sayısı ve soru yapıları iki kere revize edilmiştir. Görüşmenin verimine katkı sağlayacak yeni sorular eklenmiş, var olan bazı soruların yapılarında değişiklikler yapılmış ve alt sorularda örneklere yer verilerek genişletilmiştir. Uzmanların dönütleri doğrultusunda yapılan değişiklikler ile forma son hali verilmiştir. Bu aşamada demografik bilgiler sekiz soruya çıkarılmış ve giriş soruları, kök aile deneyimleri ve psikolojik ihtiyaçlar için on dört ana soruda karar kılınmıştır.

Formun son hali verildikten sonra amaca hizmete edip etmediğinin kontrolü için katılımcılarla görüşmeden önce helikopter tutumuna sahip olduğu gözlemlenen bir anne ile deneme görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Görüşmenin ardından soruların amaca hizmet ettiği gözlemlenmiş ve katılımcılarla yürütülecek görüşmelerde kullanılmasında bir sakınca olmadığı kanaatine varılmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Çalışma kapsamında katılımcıların belirlenmesi adına annelere Daşcı'nın (2022) geliştirmiş olduğu Helikopter Anababa Ölçeği uygulanmıştır ardından ön koşul olan 67,5 puan üzerinde puana sahip olan gönüllü anneler ile çevrimiçi ortamda yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sonucunda elde edilen veriler nitel veri analizi yöntemlerinden olan içerik analizi ile analiz edilmiştir. Sürecin aşamaları şu şekildedir (Başol, 2008; Özdemir, 2010):

- İlk olarak görüşmeler yazıya dökülmüştür.
- Veriler kodlanmıştır.
- Kategoriler/ temalar geliştirilmiştir.
- Veriler kategorilere çerçevesinde bir araya getirilmiştir.
- Veriler yorumlanmıştır.
- Son olarak bulgular rapor haline getirilmiştir.

Görüşmeler yazıya döküldükten sonra herhangi bir program kullanmaksızın elle kodlanmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda iki tema belirlenmiştir bunlar: psikolojik ihtiyaçlar ve kök aile deneyimleridir. Ardından kodlar öğrenilmiş ihtiyaçlar kuramında bulunan ihtiyaçlar ile eşleştirilmiştir böylece psikolojik ihtiyaçlar teması altında yer alan kodlar uygun kategoriler altında yerini almıştır. Benzer şekilde kök aile deneyimleri teması için analiz edilen kodlar uygun kategorinin altına yerleştirilmiştir. Kodlar, kategoriler ve temalar belirlendikten sonra tez danışmanı ve Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanında yüksek lisans yapan üç kişiyle yani toplamda dört kişiyle paylaşılmıştır. Alınan uzman görüşleri doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmış ve kodlamalar son halini almıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Nicel çalışmalarda iç geçerliliğin nitel çalışmalar için karşılığı inandırıcılıktır (Merriam ve Tisdell, 2015). Nitel çalışmalarda inandırıcılığın artırılmasında yaygın şekilde kullanılan yöntemlerden birisi üçgenlemedir (Başkale, 2016). Bu çalışmada araştırmacı üçgenlemesi ağırlıklı olacak şekilde hem araştırmacı üçgenlemesinden hem de teori üçgenlemesinden yararlanılmıştır. Teori üçgenlemesinden şu şekilde yararlanılmıştır: araştırmanın katılımcı grubunun belirlenmesinde tamamen literatürdeki çalışmalar doğrultusunda ilerlenmiştir. Katılımcıların lise çağında çocuğa sahip, orta-üst sosyoekonomik düzeye sahip annelerden oluşması pek çok çalışmanın (ör: Yılmaz, 2020; Gençdoğan ve Gülbahçe, 2020) bu özelliklerin varlığında helikopter ebeveyn tutumunun yaygınlığının arttığını belirtmesine dayanmaktadır. Ayrıca psikolojik ihtiyaçların incelenmesinde yararlanılacak kuramın belirlenme aşamasında literatür detaylıca taranmış ve farklı kuramlar incelenmiştir. En kapsamlı kuramın Murray'ın (1938) Öğrenilmiş İhtiyaçlar kuramı olması nedeniyle çalışmanın bu kurama dayandırılarak yürütülmesinde karar kılınmıştır. Araştırmacı üçgenlemesinden ise şu şekilde

yararlanılmıştır: çalışmanın tamamı tez danışmanı ile iş birliği sağlanmıştır. Bunun dışında katılımcılarla gerçekleştirilmiş olan görüşmelerde kullanılan Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu (EK 5) tez danışmanı haricinde iki ayrı uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzmanların dönütleri dikkate alınarak revizeler gerçekleştirilmiş böylece form son halini almıştır. Verilerin analizi aşamasında da benzer şekilde veriler kodlandıktan sonra tez danışmanı haricinde üç ayrı uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzmanlar ile görüş ayrılıklarının yaşandığı kodlar tekrar gözden geçirilmiş ve uygun olduğuna karar verilen şekilde değişiklikler yapılmıştır böylece kodlamalar son halini almıştır.

Çalışmanın inandırıcılığının artırılmasında üçgenleme dışında farklı yöntemlerden de yararlanılmıştır. Bu yöntemler şunlardır: Sekaran (2003), katılımcıların korku yaşamadan dürüst cevaplar verebilecekleri düzeyde rahatlatılmaları gerektiğini söylemektedir. Bu çalışma kapsamında gerçekleştirilen görüşmelerin öncesinde katılımcılarla iletişime geçilen ilk andan son ana kadar katılımcının koşulsuz kabul gördüğünü hissetmesi için özen gösterilmiştir. Araştırmaya katılımda gönüllülük esas alınmış ve katılımcılara istedikleri an süreci sonlandırabilecekleri bilgisi verilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmenin başında katılımcılarla kendilerine yöneltilen soruların herhangi bir doğru yanıtın olmadığı ifade edilmiş ve içtenlikle dürüst cevap vermeleri teşvik edilmiştir. Li (2004), katılımcılara araştırmanın amacının, yönteminin, kendilerinden elde edilen verilerin ne şekilde kullanılacağına bilgisinin verilmesinin ve kimliklerinin gizliliğinin korunacağına dair bilgilendirmenin yapılmasının önemini vurgulamaktadır. Bu çalışmada bu durumlara özen gösterilmiş ve ihtiyaç doğrultusunda bu bilgiler tekrarlı şekilde katılımcılarla paylaşılmıştır. Yürütülen görüşmelerde Krefting'in (1991) de ifade ettiği üzere verilerin inandırıcılığını denetlemek adına katılımcılara farklı zamanlarda aynı sorular farklı şekillerde yöneltilmiş ve tutarlılıkları gözden geçirilmiştir. Tüm bu yöntemler aracılığıyla çalışmanın inandırıcılığının artırılması hedeflenmiştir.

Çalışmanın dış geçerliliği nicel araştırmalarda genellenebilirlik ilkesi ile ifade edilirken nitel çalışmalarda bu ifadenin karşılığı benzer ortamlarda benzer sonuçların meydana gelebileceğine yönelik anlayış olan ifade aktarılabirliktir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Nicel çalışmalarda, verilerin evreni temsil edecek özellikte bir örneklemden elde edilmesi ve istatistiksel sonuçlar ile genelleme sağlanmaktadır (Guba ve Lincoln, 1982). Nitel çalışmalarda derinlemesine incelemeyi içermektedir, genelleme amaçlanmamaktadır. Fakat okurların kendi çalışmalarına aktarabilmeleri adına katılımcıların süreçleri ayrıntılı tanımlanmalıdır. Dolayısıyla nitel çalışmalarda

aktarılabirlik, katılımcıların seçiminin nasıl yapıldığının, ortamın ve katılımcıların özelliklerinin detaylı şekilde belirtilmesi ile sağlanmaktadır (Sharts-Hopko, 2002). Bu çalışmada da bu duruma dikkat edilerek süreçler detaylıca okura aktarılmaktadır.

Araştırmacının Rolü

Araştırmacı, Ankara Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programından 2020 yılında mezun olmuş ve 2020 yılında Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanında yüksek lisans eğitimine devam etmiştir. Lisans mezuniyetinin hemen ardından Ankara’da bulunan özel bir eğitim kurumunda psikolojik danışman olarak görev almıştır. Araştırmacı, psikolojik danışman olması dolayısıyla pek çok psikolojik danışma süreci yürütmüştür. Danışmalarda kendi değer yargılarını bir kenara bırakarak karşısındaki bireyi objektif olarak herhangi bir önyargı olmaksızın anlamaya çalışmayı önemsemiştir. Defalarca yürütülen psikolojik danışma süreçleri dolayısıyla kendi deneyimlerini kenara kaldırma noktasında deneyim kazanmış olan araştırmacı, yürütülen çalışma kapsamında da değer yargılarını sürecin dışında tutabilmek için bu deneyiminden yararlanmışır. Bunun yanı sıra çalışma boyunca atılan adımlarda kendi yargılarını sürece dahil edip etmediğini kontrol etmeye özen göstermiştir. Örneğin görüşme esnasında yararlanılmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorularda değişikliğe gidildiğinde, değişikliği süzgeçten geçirip yargı içermemesine ve araştırmanın amacına hizmet etmesine özen göstermiştir. Nesnelliğin kontrolünün sağlanması adına araştırma sürecine kendisi dışında altı araştırmacı dahil edilmiştir.

Helikopter ebeveynler üzerine çalışmaya karar verilmesinde etkili olan etmenlerden birisi de araştırmacının iş deneyimindeki gözlemleri olmuştur. Araştırmacı, görev aldığı eğitim kurumunda ortaokul, lise ve liseden mezun olmuş üniversiteye hazırlık yapan öğrencilerle çalışmıştır. Süreç boyunca tüm öğrencilerin velileri ile iletişim halinde olunması sonucunda özellikle ortaokul öğrencilerinin velilerinde helikopter ebeveyn tutumunun yaygın olarak sergilendiğini gözlemlemiş ve duruma yönelik merak duyguları oluşmuştur.

BÖLÜM 3

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde ortaöğretim düzeyinde eğitim gören çocuğa sahip, sosyoekonomik düzeyi orta ve üzeri olan annelerin helikopter ebeveyn tutumu sergilemesinde psikolojik ihtiyaçların ve kök aile ebeveynlik tutumlarının rolünü incelemeyi amaçlayan araştırmanın bulgularına yer verilmiştir. Verilerin analizi sonucunda belirlenen kodlar iki tema ve altı kategori ve altında gruplanmıştır.

Psikolojik İhtiyaçlar

Katılımcıların ifadeleri incelendiğinde Murray'ın Öğrenilmiş İhtiyaçlar Kuramı'nda ele aldığı: başarı, başat-baskın/güçlü olma, manevi ilgi/yetiştirme, bağlanma/yakın ilişki kurma ihtiyaçları ile örtüştüğü görülmüştür. Dolayısıyla bu ihtiyaçlar, kategorileri oluşturmuştur. Kategorilerin altında yer alan kodlar Tablo 5'te gösterilmektedir.

Tablo 5

Psikolojik İhtiyaçlar Teması, Alt Kategorileri ve Kodları

Tema	Kategoriler	Kodlar		
Psikolojik İhtiyaçlar	Başarı İhtiyacı	Başarı		
		Bağımsızlık		
		Güçlü çocuk yetiştirme isteği		
		Çocuğun gelişimine odaklanma		
		Kendini çocuğundan üstün görme		
		Pişmanlığın önüne geçme		
		Çocuğunun başarısı sağlama		
		Yetersizlik duygusu		
		Başat-Baskın/Güçlü Olma İhtiyacı		Kendi değerlerini koruma/çocuğa aktarma isteği
				Çocuğu hakkında bilgi sahibi olmayı isteme
Otoriteyi, kontrolü sağlama/koruma				
Manipülasyon/ Duygu sömürüsü				
Manevi İlgi/Yetiştirme İhtiyacı		Çocuğu koruma		
		Kaygı-korku		
		Eksikliğini yaşadığı için özen gösterme		
		Suçluluk duygusu		
		Merhamet-Fedakarlık duygusu		
		Zorunda olduğunu/sorumlu hissetme		
Bağlanma/Yakın İlişki Kurma İhtiyacı		Çocuğu hayata hazırlama		
		Çocukla ilişkiyi koruma		
		Sonraki kuşaklar		

Başarı İhtiyacı

Başarı İhtiyacı kategorisi altında ele alınan: başarı, bağımsızlık, güçlü çocuk yetiştirme isteği, çocuğun gelişimine odaklanma, kendini çocuğundan üstün görme, pişmanlığın önüne geçme, çocuğunun başarısı sağlama ve yetersizlik duygusu olmak üzere toplamda sekiz kod ve bu kodların altında yer alan katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

Başarı. Katılımcılar ile yürütülen görüşmelerde anneler, çocuklarının başarısını kendi başarısı gibi algıladıklarını, zamanında erişemedikleri başarıya çocukları aracılığıyla ulaştıklarını belirtmişlerdir. Bu duruma örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur:

“Okulla ilgili şeyler benim için gerçekten önemli. Örnek veriyorum. Benim kızım mesela lisesinde ilk üçteyse, eğer üçün altına düşüyse niçin olduğunu çok sorgularım. O da mesela hani ben mutluyum ortalamadayım yani deyince bana mesela ortalama olması yetmiyor olabilir bazen.” (K2)

“Yani ortaokul döneminde şöyleydik birlikte çünkü sınava hazırlanırdık çok hani katkım olurdu. Yani böyle çalıştığımız sorulardan çıktığı zaman yani aaa yaptım hani bak bunun üstünde durmuştuk çok mutlu oldum dediğinde ha ben de mutlu oluyordum. Sanki hani kendim yapmışım gibi. Ama lise dönemine baktığım zaman yani başarılarıyla tabii ki ben de mutlu olurum.” (K5)

“Ulaşamadığım hedeflerime, hayallerime ulaşmaları anlamına geliyor. Onlarla ben de ulaşıyorum o hedeflerime, hayallerime.” (K8)

Bağımsızlık. Katılımcılar ile yürütülen görüşmelerde anneler, sergiledikleri ebeveyn tutumundan memnun olduklarını ve çevrelerindeki kişilerden etkilenmediklerini ifade etmişlerdir. Bu duruma örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur:

“Ben onlara hep şunu söylüyorum kimseyi takmak zorunda değilsiniz yani ben başkasının dediğine hiç takılmam. ... Önemli olan dediğim gibi doğru çizgi var sonuçta doğrular belli ıı ben kendi karakterim olarak da başkasının ne dediğini pek takmam.” (K2)

“Ben çevreyi çok fazla böyle önemsemem yani hani genel olarak çocukluğumdan beri. O yüzden çok fazla öyle bir şey olmamıştır. Yani genelde hani ne bileyim benim için çocuğum mutluydu, huzurluydu önemli olan o. Çevrenin ne dediği çok da önemli değil benim için.” (K3)

“Hiç kimseden çekinmiyorum. Her zaman kararlarımın yani kararlarımın kendi kararlarımın doğru olduğuna inanıyorum.” (K5)

Güçlü Çocuk Yetiştirme İsteği. Katılımcılar ile yürütülen görüşmelerde annelerin güçlü çocuk yetiştirmeye dair ifadelerde bulunmuşlardır. Bu duruma örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur:

“Yani bu problemleri nasıl üstesinden gelirden ziyade birlikte halledemeyeceğimiz ya da her zaman birlikte olmayacağımız zamanlarda tek başına o problemin üstesinden gelebilecek duygusal güce erişebilmesini sağlamalıyım.” (K1)

“Hayatları boyunca olmayacağım, ben olmadığım zamanda da ne yapması gerektiğini, kendi ayakları üzerinde durabilen ee yoluna bakabilen ve hayatını ekonomik olarak da sürdürebilen ve kendi ailesini de düzgün yetiştirebilen ve diğer dünyaya da hazırlayabilen bireyler yetiştirmek. Yani başka bir çabam yok benim.” (K4)

“Yok. Sunmam hem de ya zorlukların insanı daha çok güçlendirdiğini düşünüyorum. Bu yüzden çocuklarıma sunmam ya kendileri güçlü olsunlar diye sadece.” (K7)

Çocuğun Gelişimine Odaklanma. Katılımcılar ile yürütülen görüşmelerde annelerin çocuklarının gelişimini sağlamaya yönelik davranışlar sergiledikleri hatta bu bu doğrultuda müdahalelerde buldukları görülmüştür. Bu duruma örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur:

“Bugüne kadar da bir zararını görmedik açıkçası çocuklarımızın gelişimi açısından.” (K1)

“Çocuklarıma bir şey katmayacaksa o zaman zaten hiç kalem bile oynatmam yani öyle söyleyeyim.” (K4)

“Benim kızım bilinçli ama konuştuğumuz zaman arkadaşlarıyla ilgili falan onlar daha böyle lay lay lom takılan tipler bana göre hani sana o çıktığında bir şey katmıyorsa çıkmana gerek yok, benim bakış açım.” (K8)

Kendini Çocuğundan Üstün Görme. Katılımcılar ile yürütülen görüşmelerde annelerin sergiledikleri bazı tutumların kendilerini çocuklarından üstün görmeleri ile ilişkili olduğu düşünülmüştür. Bu duruma örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur:

“Onunla ilgili önemli olduğunu düşündüğümüz ama onun idrak edemeyeceği kararlarda eşimle birlikte karar alırız.” (K1)

“Onlar bunu anlamıyor, illa tecrübe edecekler. Tecrübe ettikten sonra evet annem haklıymış konumuna geliyoruz biz.” (K8)

Pişmanlığın Önüne Geçme. Katılımcılar ile yürütülen görüşmelerde ileride yaşanabilecek olası bir pişmanlığı önlemek adına müdahaleci bir tutum sergileme yoluna gittikleri görülmüştür. Bu duruma örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur:

“Yani iş işten geçtikten sonra biraz daha çalışsaydın bak nasıl güzel nasıl güzel yerlere gelecektin cümlesini kurmaktansa hı hı. O dönemde çocuğumu daha çok uyararak daha çok bunun farkına vardırıarak elimden gelen desteği vererek o anını en güzel şekilde değerlendirmesini istiyorum açıkçası.” (K1)

“Ben konuşurken şey de derim sen çok zeki bir kızsın yanlış bir aşka yanlış bir arkadaşlıkla kendini ziyan etme sonra çok üzülürsün diyorum.” (K2)

Çocuğunun Başarısı Sağlama. Katılımcılar ile yürütülen görüşmelerde annelerin, çocuklarının başarısını sağlamak için imkanlar sundukları, uygun şartları oluşturmak için çabaladıkları, kendilerini geliştirdikleri ve müdahaleci davranışlar sergiledikleri ve olası problemleri önlemeye çalıştıkları görülmüştür. Bu duruma örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur:

“Elimden geldiğince olumsuz olan durumlara engel olmaya çalışıyorum, olumsuz gördüğüm şeyleri uyardımaya çalışıyorum...” (K1)

“Yani ben yüksek lisans yaptıysam benim çocuğumu doktora yapabilmesi lazım, ben lisans mezunu olursam mesela örnek olsun diye söylüyorum çocuğumun hedefi yüksek lisans olacak. Yani ben çocuğuma merdiven olmalıyım.” (K1)

“Çocukların özellikle okul hayatına çok müdahilimdir...ama ben gerçekten başarıyı biraz kale alan bir insanım. Zaten öyle bir yani okullarda da imajım öyledir hani veli olarak evet K2 hanım başarıyı sever derler.” (K2)

Yetersizlik Duygusu. Katılımcılar ile yürütülen görüşmelerde annelerin çocuklarının duygu durumlarını kontrol altında tutamadıkları için veya davranışlarını kontrol edemedikleri için kendilerini yetersiz hissettiklerini ifade eden cümleler kurmuşlardır. Bu duruma örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur:

“Onun dışında ama kendimi her türlü yetersiz bulurum onu da söyleyeyim. Yani aslında daha iyisini yapabilirdim. Sürekli yapabilirdim diye düşünen bir anneyim.

Yani hani işte şey diye sorarım mesela çocuklara ben eve iyi bakabiliyor muyum derim mesela. Ya da işte siz beni beğeniyor musunuz? Benim anneniz olmamdan memnun musunuz diye sorarım mesela.” (K2)

“Yetersiz dedim ya baştan yani ben bunu çocuğuma yaptıramadığım için kendimi açıkçası yetersiz hissediyorum. Hani bunu zamanında yerleştiremediğimi bu alışkanlığı, bu davranışı yerleştiremediğimi düşündüğümünden dolayı yetersiz hissediyorum.” (K6)

“Onun stresini, kaygılarını azaltamadığımı, ortak olamadığımı ona düşünüyorum. Bundan dolayı yetersiz görüyorum.” (K6)

Başat-Baskın/Güçlü Olma İhtiyacı

Başat-Baskın/Güçlü Olma İhtiyacı kategorisi altında ele alınan; kendi değerlerini koruma/çocuğa aktarma isteği, çocuğu hakkında bilgi sahibi olmayı isteme, otoriteyi, kontrolü sağlama/koruma ve manipülasyon/duygu sömürsü olmak üzere toplamda dört kod ve bu kodların altında yer alan katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

Kendi Değerlerini Koruma/Çocuğa Aktarma isteği. Katılımcılar ile yürütülen görüşmelerde annelerin kendi dini, ahlaki veya günlük rutinlere yönelik inanç ve değerlerini çocuklarına aktarmak istedikleri görülmüştür. Bu duruma örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur:

“Hiç kimseye benim gibi, yanında tutmak istemeyebilir. Bu o problemi açıklamak istemeyebilir. Kendi kendine halletmesini.. belki kendi kişiliğimi onlara empoze etmeye çalışıyorum burada ama kendi kendine sorunlarının üstesinden gelmesini istiyorum.” (K1)

“Yani kırmızı çizgiler bence. Ee mesela ahlak kuralları, yalan söylememek mesela kırmızı çizgi. Ee ahlak kuralları ee kırmızı çizgidir yani hani belli şeyleri yapması gerektiğini bilmeli.” (K3)

“Ya şimdi şöyle ben aile yapısı olarak daha muhafazakar bir aileden geliyorum. Çocuklarımda da buna dikkat ediyorum açıkçası eğitiminde, öğretiminde, evdeki eğitimde de öncelik buna veriyorum. Ahlaki değerler ve Allah inancıyla büyütme çalışıyorum elimden geldiğince. Ve saygı benim için çok önemli bunların ikisi saygın.. Çünkü insanlar gerçekten çok saygısızlaştı günümüzde 11 saygılı çocuklar yetiştirmeye çalışıyorum. Allah inancının yanında edepli ahlaklı ve empati kurabilen.” (K4)

“Bana ters gelen her şey yani benim için olumsuz olan her şey onlar için sıkıntı. ...Belirli saatlere dışarıda olması, eve geç gelmesi bizde böyle bir şey olamaz. Çalışmıyorsa iş hayatı hariç. (K8)

Çocuğu Hakkında Bilgi Sahibi Olmayı İsteme. Katılımcılar ile yürütülen görüşmelerde annelerin, çocuklarının ne yaptıkları, nerede oldukları, iyi olup olmadıkları ve sosyal çevreleri gibi yaşamlarının pek çok alanı hakkında bilgi sahibi olma arzusu içerisinde oldukları görülmüştür. Bu duruma örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur:

“Aslında haber almaksa sadece mesela iyi yazar zaten çok böyle bir açıklama yapmaz. İyi der, iyi eğlenceler yazarım geçerim yani. Hani buradaki şey sadece ondan haber almak yani..” (K2)

“Yani, zaten bir sıkıntı olduğunda servis şoförü bilgi veriyor, arıyor. Ya da okulda bir şey olduğunda oğlumun çünkü ben onun okulunda değilim öğretmenleri arıyor bu şekilde.” (K4)

“Mesela okuldaki hademesinden müdür yardımcısı memuru bunlarla ilişki içerisindeyim. Sınıf öğretmeni, okul bahçesine izinsiz çıktığını biliyorum çıkarsa eğer bu bana hemen haber geliyor.” (K7)

Otoriteyi, Kontrolü Sağlama/Koruma. Katılımcılar ile yürütülen görüşmelerde anneler, sınırlarını korumayı, karar mercii olmayı, kurallar koymayı ve otorite figürü olmayı tercih ettiklerini paylaşmışlardır. Bu duruma örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur:

“Samimi bir ilişkinin sanki otoriteyi sarsacağını düşündüm.” (K1)

“Yani anne sınırları çizmeli çocuk da bu sınırları bilerek aslında ona göre hareket etmeli. Yani arkadaş gibi değil de anne çocuk gibi olmalı bence.” (K3)

“Ama koyduğum kuralları kesinlikle uyguluyorum.” (K4)

“Ben bir arkadaşımın buluşacağım dediğinde kiminle buluşacaksın, nereye gideceksin, tamam gidebilirsin ama şu saatte evde olacaksın.” (K8)

Manipülasyon/Duygu Sömürüsü. Katılımcılar ile yürütülen görüşmelerde annenin, çocuğunun davranışı kontrol etmek adına duygu sömürüsüne başvurabildiği görülmüştür. Bu duruma örnek ifade aşağıda sunulmuştur:

“Evet hatırladığım kadarıyla çok böyle bir durumla karşılaşmadık ama üzüldürüm böyle bir durumla karşılaşsam herhalde üzüldürdüm. Üzüldüğümü de belli ederdim ki onun yapmasını herhalde biraz daha istemek adına.” (K1).

Manevi İlgi/Yetiştirme İhtiyacı

Manevi İlgi/Yetiştirme İhtiyacı kategorisi altında ele alınan: çocuğu koruma, kaygı-korku, eksikliğini yaşadığı için özen gösterme, suçluluk duygusu, merhamet-fedakarlık duygusu, zorunda olduğunu/sorumlu hissetme ve çocuğu hayata hazırlama olmak üzere toplamda yedi kod ve bu kodların altında yer alan katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

Çocuğu Koruma. Katılımcılar ile yürütülen görüşmelerde anneler, çocukları koruyabilmek adına müdahaleci davrandıklarını, olası zararları önleme çabası içerisinde olduklarını ve çocuğu korumanın kendi görevleri olduğuna inandıklarını paylaşmışlardır. Bu duruma örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur:

“...çocuklarımın yapabileceğini kestirdiğim şeyleri ben onlardan önce düşünmem lazım ki bir şeylerin önüne geçebileyim.” (K1)

“Yani yine korumacı içgüdüyle yani müdahale etmeye çalışıyorum elimden geldiğince.” (K5)

“...Sevdiği için de onun sağlığını, geleceğini, okul hayatını, arkadaşlarını bunların hepsini de azami ölçüde kontrol etmeli mi diyeyim işte en iyisi olmaya optimum düzeyde tutmaya çalışmalı. Mesela sevginin içinde şu da var arkadaşları dedim mesela o bir tane arkadaşını çok seviyor ama ben biliyorum ki o ona zarar veriyor. Bana küseceğini, daralacağını bilse bile, benden gizli gizli görüşeceğini bilsem bile o arkadaşınla görüşmeni istemiyorum diye net bir şekilde söyleyip her görüştüğümde de tekrar tekrar kızabilirim bu da sevginin içine dahil bence.” (K7)

Kaygı-Korku. Katılımcılar ile yürütülen görüşmelerde anneler yaşadıkları kaygı-korkuyu paylaşmışlardır. Örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur:

“Onlara ulaşamazsam.. bilmiyorum. Yani polisi arar mıyım bilmiyorum. Yani başına kötü bir şey geleceğini düşünürüm açıkçası. ...kaygılanırım çünkü haber vermeden izin almadan böyle bir hamlede bulunamaz... Böyle bir şeyi hiç yapmadığı için açıkçası kötü bir sonuç beklerim. (K1)

“Yani başarılı olması hani biraz daha insana güven veriyor. Ee gelecekle ilgili kaygılarımızı gideriyor.” (K3)

“Ya belki biraz da hani müdahaleci olmam yaşadığımız çevreyle, sosyal çevre olsun büyük şehirde yaşıyor olmaktan kaynaklanan her an çocuğunuzun nerede olduğunu kimlerle arkadaşlık ettiğini bilmiyorsunuz yani sadece ona güvenebilirsiniz, güven ilişkisi ile bunu sürdürebilirsiniz ama bu bilinmezlik insanı korkuttuğu için belki de bu kadar müdahaleci davranıyorum, bilmiyorum.” (K6)

Eksikliğini Yaşadığı İçin Özen Gösterme. Katılımcılar ile yürütülen görüşmelerde annelerin kendi çocukluklarında deneyimleyemedikleri/yaşayamadıkları durumları çocuklarına sunmaya özen gösterdikleri görülmüştür. Bu duruma örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur:

“Ben çocuklarımı öpmeyi, sarılmayı çok seviyorum bunun eksikliğini çok yaşamış bir gencim belki orta yaşlıyım. Ben babama ilerleyen yaşlarımda çok rahat sarılabildim (ağlamaya başladı). Bunun eksikliğini çok yaşadım. Belki bundan dolayı onlarla tensel temas kurmayı çok isterim.” (K1)

“Ben mesela çocuklara derim ki çarşıdan gelirken kırtasiyeye uğrayalım mı, test kitabı alalım mı ya da işte kırtasiye ihtiyacınız var mı diye sorarım mesela. Kendi dediğim gibi yaşayamadık ama onların yaşamasını çok istiyorum.” (K2)

“Ya var aslında ben şöyle mesela bir enstrüman çalmayı istiyordum o dönem hani vardı da. Hani mesela bir piyano hani şimdi düşündüğüm zaman ama o zaman tabii ki çok istemiyordum. Şimdi mesela kızıma çok destekledim. O anlamda da sanatsal anlamda da eğitim almasını sağladım. Dört yıl işte bir çocuk korosunda önemli bir kurumda eğitim aldı. Piyano dersleri aldırдым, beş yıl piyano dersi aldı. Ha bir tek istediğim o olabilirdi. Hani en azından biz sanata bir spora yönlendirdim onu belki hani olması gerektiği için, ona katkılarını belki çok farklı, güzel olumlu katkılar olacağı için belki yönlendirdim.” (K5)

“Ben annemle çok paylaşımcı olmadığım için her şeyimi, çocuklarımla paylaşıyorum yaptığım yemeğe kadar.” (K8)

Suçluluk Duygusu. Katılımcılar ile yürütülen görüşmelerde anneler kendi ebeveyn tutumlarını değerlendirdiklerinde suçluluk duygusuna kapıldıkları anları paylaşmışlardır. Bu duruma örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur:

“Çalıştığım için boş zamanlarında dinlenmek yerine çocuklarıyla zaman geçirilmediği için telafi etmeye çalışan bir anneyim...Çok arada kaldığım, özellikle bebeklik dönemlerinde çok arada kaldığım dönemler oldu. Çocuğu bakıcıya bıraktığımda merdivenin başında o susana kadar, merdivenin başından ayrılmadığım dönemler oldu. Yani iş mi, çocuk mu 11 okuldaki o on beş öğrenci mi, evimdeki bir çocuk mu? Bu dengeyi kurmak çok zordu yani Dimyat’a pirince giderken evdeki bulgurdan olmak deyimi aklıma gelir hep. Acaba kendi çocuğumda o boşluğu oluşturup başkalarına mı faydalı olmaya çalışıyorum?” (K1)

“Mesela kızımınla özellikle ergenlik sorunlarında daha alttan alabileceğim dönemler olabilirdi yani mesela bir sorun yaşadığımızda bazen fazla agresif davranabiliyorum yani hani anlatabildim mi?” (K2)

Merhamet-Fedakarlık Duygusu. Katılımcılar ile yürütülen görüşmelerde annelerin sergiledikleri pek çok davranışa bakıldığında fedakarlık ve merhamet duygusu ile ilişkili olduğu görülmüştür. Bu duruma örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur:

“Bununla ilgili mesela çok küçük yaşlardayken altı aylıktı sanırım eşim bir seminere gitmesi gerekiyordu üç günlük. Antalya'daydı seminer tatil gibi birlikte gidelim diye bir teklifte bulunmuştu. Çok küçük olduğu için kıyamadım, birlikte gitmeye de çok uzundu yol onu da yıpratmak istemedim. Eşimin teklifini reddettim.” (K1)

“Ya ihtiyaç ya da ihtiyaç olmayan bir şeyde de benim önceliğim çocuklarımdır. Yani hani bir şey alınacaksa ya da işte örnek vereyim mesela geçen gece ders yapıyordu, iki buçuğa kadar bir şey yaptı uyuma anne dedi aslında çok yorgundum hani örnek veriyorum, iki buçuğa kadar oturdum böyle onu bekledim hani anlatabildim mi böyle şeyler? Ya da bir şeyi söyledilerse istedikleri ya canları ister ya da yapmak isterler ya da gezmek isterler o mesela benim için şeydir hani emir demeyeyim de yapılması en öncelikli şeydir. Yani ben kendi zamanından ya da kendi yorgunluğundan feragat ederim, onları yapmaya çalışırım.” (K2)

“Onlar iyi bir eğitim alabilsinler diye sabah biz gözümüzü açtığımızda işimize gidiyorduk. Bıraktık anneannelere, babaannelere Allah razı olsun onlar da destek oldular. Ben şu anda çalışmak zorunda değilim ama şu anda da kızım devam ediyor okula. Onu da ben elimden geldiğince orada durup ona destek olmak adına o da o okuldan mezun olana kadar. Orada onun için durabilmeyi istiyorum.” (K4)

“O yüzden özel bir okula gönderdik bunu bunun için imkanımızı kullandık ya da imkanımızı zorladık diyebilirim.” (K6)

Zorunda Olduğunu/Sorumlu Hissetme. Katılımcılar ile yürütülen görüşmelerde annelerin bazı davranışları kendilerine görev biçtikleri için veya

sorumluluk hissettikleri için yaptıkları görülmüştür. Bu duruma örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur:

“Kızımın başarılı olması için ne yaptım? Yani sunabileceğim imkanların hepsini sundum diyebilirim. Yani özel derse özel ders işte yani dediğim gibi hocalarla konuştum. Yani yapmam gereken çoğu şeyi yaptım...Herhalde eşimin de olmadığından dolayı sadece benim görevimmiş gibi geliyor. O yüzden diyorum ya okulla ilgili şeylerde çok ilgiliyimdir.” (K2)

“Günümüzde ebeveynlerini kıyaslarsak ya ben çok şey bir ebeveynim yani üstüne düşen sorumluluğun çok fazla almış bir ebeveynim.” (K5)

Çocuğu Hayata Hazırlama. Katılımcılar ile yürütülen görüşmelerde annelerin çoğunluğunun kendilerinin olmadığı durumlarda çocuklarının başının çaresine bakabilecek kabiliyete sahip olmalarını istediklerini dile getirmiştir. Bu duruma örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur:

“Hayatları boyunca olmayacağım, ben olmadığım zamanda da ne yapması gerektiğini, kendi ayakları üzerinde durabilen ee yoluna bakabilen ve hayatını ekonomik olarak da sürdürebilen ve kendi ailesini de düzgün yetiştirebilen ve diğer dünyaya da hazırlayabilen bireyler yetiştirmek. Yani başka bir çabam yok benim.” (K4)

” Hayata sonuçta hazırlıyorum. Yani daha Yolun başında sayılır. Kendi ayakları üzerinde... ya tabii ki o onun bir karakteri var, bir duruşu var, bir fikri var saygı duyuyorum her zaman ama yani şu an ebeveynlerine ihtiyacı o var yani.” (K5)

“Evet. Evet. Hani ya hep söylediğim şeyde de bu var zaten. Yarın biz yanımızda olmadığımızda siz ne yapabilirsiniz? Biz sizi hayata hazırlamaya çalışıyoruz.” (K7)

“Kendilerini geliştirmeleri açısından biz onları beş altı yaşlarından itibaren dışarıya hazırlıyoruz. Dışarıdaki hayata.” (K8)

Bağlanma/Yakın İlişki Kurma İhtiyacı

Bağlanma/Yakın İlişki Kurma ihtiyacı kategorisi altında ele alınan: çocukla ilişkiyi koruma ve sonraki kuşaklar olmak üzere toplamda iki kod ve bu kodların altında yer alan katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

Çocukla ilişkiyi Koruma. Katılımcılar ile yürütülen görüşmelerde annelerin çocuklarıyla iletişimlerini ve ilişkilerini sürdürmeyi önemsedikleri görülmüştür. Bu duruma örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur:

“Aramızdaki bağı zedelememek adına geçirdiği dönem itibariyle de ilişkimizi hassas bir terazide tutmaya çalışıyorum.” (K1)

“Ne yaptığımı bilmeli, çocuklarıyla diyalog kurabilmeli. Bu oyun olabilir konuşma olabilir gezi olabilir. Yani diyalog sadece konuşmayla değil paylaşım. Evet tam anlamıyla bir şeyleri paylaşabilmeli. Bazen sessizliği bazen birlikte kitap okumak, sessizce. Yani aynı paydada buluşabilmek çocuklarıyla. Benim için annelik bu.” (K1)

“Yani hayatının her döneminde dediğim gibi açık olması, yalan.. yani kötü de olsa, yanlış da olsa yani bunu benimle paylaşmasının böyle bir iletişim içerisinde olduk, onu sağladım yani.” (K5)

Sonraki Kuşaklar. Katılımcılar ile yürütülen görüşmelerde annelerin bir kısmı sonraki kuşaklara da değinen ifadeler kullanmışlardır. Bu duruma örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur:

“Torunlarıma, torunlarıma bakabilmeyi, torunlarımla iletişim halinde olabilmeyi yani sadece çocuklarımla değil, ikinci, üçüncü kuşaklarla da öyle o diyalogumu devam ettirebilmeyi, o iletişimim olursa onlarla da olacağını düşünüyorum.” (K1)

“Ama yarın öbür gün kendi çocuklarınıza daha iyi imkanlar sağlayabilmek, işte daha çok gezebilmek için.” (K2)

Kök Aile Deneyimleri

Katılımcıların ifadeleri incelendiğinde annelerin sergiledikleri tutumlar ile kök aile deneyimleri arasında bağlantı olduğu görülmüştür. Kök Aile Deneyimleri teması altında yer alan kategoriler ve kodlar Tablo 6’da gösterilmektedir.

Tablo 6

Kök Aile Deneyimleri Teması, Alt Kategorileri ve Kodları

Tema	Kategoriler	Kodlar
Kök Aile	Kök aile ile benzeşim	Benzer
Deneyimleri	Kök aileden ayrışma	Farklı

Kök Aile ile Benzerlik

Kök Aile Deneyimleri teması altında bulunan Kök Aile ile Benzeşim kategorisi bünyesinde tek bir kod bulundurmaktadır. Bu kod ve bu kodun altında yer alan katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

Benzer. Katılımcılar ile yürütülen görüşmelerde annelerin kimi zaman kök ailelerine benzer tutumlar sergiledikleri görülmüştür. Bu duruma örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur:

“Belki de bu korkudan dolayı nasıl yetiştireceğim? Onu koruyabilecek miyim? Babamdan herhalde miras kalan korku etkisiyle bunu düşündüm... Şu an giyeceği kıyafeti bile düşünmeye başlıyorum. Yani etrafa karşı nasıl koruyabilirim izin verici olabilecek miyim? Babam gibi mi olacağım? Bu korku şimdiden mesela iki yaşında kızım, bu korku şimdiden içimi sarmaya başladı. Bilmiyorum bunu yenmeye çalışacağım ama yaptıklarını da mantık, bir tarafım mantıklı bulmaya başladı.” (K1)

“Yani benzerlikler ee. Yani benim annem de fedakar bir insandı. Ee daha çok hani o da önce çocuklarını düşünüyordu ben de kendime baktığım zaman benim benim de önceliğim çocuğum. Ee o şekilde yani ikimizin ortak noktası odur. Yani annemde anlayışlı bir insandı.” (K3)

“Benzerlikler benim Ee babam her ne olursa olsun yanımızda oluyordu yani hani kızsız da sinirlense de ee zor durumumuzda da yanımızda oluyordu. Ee ben de öyleyim diye düşünüyorum.” (K3)

“O da tabii çok sorumluluk sahibiydi, üstümüze düşerdi, yani titrerdi. Aynı şekilde. Her şeyi desteklerdi tabii ki onun gördükleriyle bazı hani eleştirileri olurdu ama her zaman her konuda beni destekledi ve ben de zaten onu gördüğüm için belki de şu an destekliyorum hani fikirlerinde saygı duyuyorum. Tamam tercihlerin tercihin bu yönde diye saygı duyuyorum düşüncesine. Ki annem de bana bunu yaptı. Babamı söylemek gerekirse babam da yaptı. Hep seçimlerimde her zaman yanımda oldu. O dönem hiç kimseye kulak asmadı doğru ya da yanlış mutlaka etkileri oldu ama beni uyardı yine de destekledi...Belki bu şeyi gördüğüm için ben de bunu çocuğuma yapıyorum.” (K5)

“Bazen çok sinirlenip üzüldüğüm zamanlar oluyor annemin bana yaptıklarıyla ilgili. Şu anda onu maalesef diyebileceğim, çoğunlukla maalesef çocuklarıma da yapıyorum.” (K7)

“Benzediğim konular ağızımdan hep ‘hayır’ çıkması.” (K8)

Kök Aileden Farklılık

Kök Aile Deneyimleri teması altında bulunan Kök Aileden Ayrışma kategorisi bünyesinde tek bir kod bulundurmaktadır. Bu kod ve bu kodun altında yer alan katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

Farklı. Katılımcılar ile yürütülen görüşmelerde annelerin kimi zaman kök ailelerinden farklı tutumlar sergiledikleri görülmüştür. Bu duruma örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur:

“Diğer yönlerden çok farklıyız. Biz annemle oyun oynadık mı hatırlamıyorum yani ama benim çocuklarımla çok paylaştığım oyunlar, oyuncaklar var empati kurduğumuz evcilikler var böyle olduğu için onlarla daha fazla diyalogum olduğunu düşünüyorum. Annemle, annemi çok severim. Şakalaşırım ama diyalogumuz sınırlıdır. Yani belli bir noktadan ileriye gitmez bir arkadaş gibi asla olamadı belli sınırlarımız vardı annemle de.” (K1)

“Ben zor bir süreçte okudum yani üniversite mezunuyum ben daha sonra İngiltere'ye de gittim Cambridge'den mesela İngilizce sertifika.. İngiltere'den gelen sertifikalarım var ama zor şartlarda okudum, çalışmak zorunda kaldım o üniversitede okurken de hani bir test kitabı bile benim için çok zordu bulmak arkadaşımın test kitabını alırdım.. ama ben mesela çocuklara derim ki çarşıdan gelirken kırtasiyeye uğrayalım mı, test kitabı alalım mı ya da işte kırtasiye ihtiyacınız var mı diye sorarım mesela. Kendi dediğim gibi yaşayamadık ama onların yaşamasını çok istiyorum.” (K2)

“Ben çok erken yaşlarda annemden uzak ayrı yatılı okudum dolayısıyla annem benim hayatımda çok müdahil değildi ama ben biraz çocuğumun hayatının içinde fazla olduğunu düşünüyorum açıkçası.” (K6)

“Ben çocuk sahibi olduğumda dedim ki annem gibi olmayacağım...Şimdi annemin şöyle bir şeyi vardı ben bunu almayacaksam bunu almayacaksın bitti...Kızım sen bunu alırsan işte parmağın yaralanır, elin yaralanır veya bir şey olur, şundan dolayıdır demiyordu. Ben çocuklarıma açıklıyorum bunun sebebi şudur, bu budur, şöyle iyiliği olur, böyle kötülüğü olur, bilmem ne açıklıyorum. Annemin bizim... bizim annemiz.. kız olarak böyle şeyimiz yoktu hani

konuşmamız, iletişimimiz.... Ben annemle çok paylaşımcı olmadığım için her şeyimi, çocuklarımla paylaşıyorum yaptığım yemeğe kadar.” (K8)

Psikolojik İhtiyaçlar ile ilgili Bulguların Yorumlanması

Görüşmeler sonucunda annelerin çocukları üzerindeki otoritesini korumak adına onlarla arkadaş ilişkisi içerisinde değil anne-çocuk ilişkisi içerisinde olmak istedikleri fakat diğer yandan gerekli gördükleri zaman çocuğu ile ilgili bilgi alabilmek adına arkadaşça bir ilişki içerisinde olmak istemedikleri görülmüştür. Bu sayede hem sınırlarını koruyabilmekteler hem de önlenmesi gereken durumlar hakkında bilgi sahibi olabilmektedirler. Anneler çocukları hakkında bilgi sahibi olmayı son derece önemsemektedirler. Kimi anne bunu çocuğu ile yakın bir ilişki kurarak kimi anne ise çevresindeki başka kişilerden bilgi almayı tercih etmekte fakat sonuçta her annenin bu anlamda bir bilgi kaynağı bulunmaktadır. Annelerin bu şekilde çocuklarını korumaya çalıştıkları görülmüştür. Anneler çocuklarını korumayı kendi görevleri olarak görmekte ve bu doğrultuda çocuklarının eve giriş saatleri, arkadaşları, sosyal faaliyetleri, gittikleri mekanlar, yeme alışkanlıkları, kullandıkları ulaşım araçları ve dersleri gibi pek çok faktörü kontrol edip uygun gördükleri düzeyde tutma çabası sergilemektedirler. Annelerin fedakarlıkları ve müdahaleleri de yapmak zorunda olduklarını düşündükleri için yaptıkları görülmektedir. Annelerin pek çok noktada kendilerini ikinci plana atarak fedakarlık sergiledikleri görülmektedir. Bunu çocuklarının başarısını sağlamak, yorulmalarını önlemek veya mutlu olmaları için yapabilmektedirler. Annelerin müdahaleci tutumlarının merhamet ve sevgi duygularından kaynaklanabildiği görülmüştür. Literatürde benzer şekilde helikopter tutumunun saf yardımseverlik niyetinden doğduğu belirtilmektedir (Ekşi vd., 2020; Love vd., 2020). Bu durumun belirgin bir şekilde manevi ilgi/yetiştirme ihtiyaçlarına hizmet ettiği görülmektedir.

Bu çalışmada ebeveyn kaygısının ve ebeveyn pişmanlığının helikopter tutumu üzerinde etkiye sahip olduğu görülmektedir. Rather (2017) ebeveyn kaygısının helikopter ebeveynliğe katkıda bulunan güçlü bir faktör olduğunu belirtmektedir. Bunun yanı sıra ebeveyn pişmanlığının ebeveyn kaygısını artırdığını bu sebeple dolaylı yoldan helikopter ebeveynliğinin sergilenmesine yol açtığını belirtmektedir. Benzer şekilde bu çalışmada annelerin ebeveyn tutumlarından kaynaklanarak yaşadıkları suçluluk duygusunun telafisi olarak çocuklarına ilgili davranma noktasında ekstra özen gösterdikleri görülmektedir. Çalıştığı için her boş vaktini çocuğuna ayırmaya çalışma, bağırdığı için yanına gidip

sevgisini gösterme veya hatasının ardından özür dilemek için pasta yaptırmak bu duruma örnek olarak verilebilir. Rather (2017) ebeveyn pişmanlığı yaşayan ebeveynlerin, gerçekleştiremedikleri hayallerini çocuklarının gerçekleştirmesini ve kendi yaşadıkları olumsuz yaşantılarından çocuklarını korumak istediklerini belirtilmektedir. Bu çalışmada da belirtilen durum desteklenmektedir. Annelerin çocuklarına sundukları imkanların, kendi çocukluklarında mahrum kaldıkları durumlar ile ilişkili olduğu görülmektedir. Kendi deneyimleyemedikleri durumları çocuklarına titizlikle sunmaktalar. Çoğunlukla maddi imkanlar olmakla birlikte anlayışlı tavır ve sevginin paylaşılması bu duruma örnek olarak verilebilir. Benzer şekilde Van Ingen ve diğerleri (2015) helikopter ebeveyn tutumunun, ebeveynlerin ulaşamadıkları hayal ve ideallerine yönelik bir telafi görevi gördüğünü ifade etmiştir. Bu çalışmada da annelerin isteyip de gerçekleştiremediklerini çocukları aracılığıyla gerçekleştirme arzusu taşıdığını göstermektedir.

Annelerin dünyayı güvenilmez bir yer olarak görmelerinden kaynaklanan kaygılarını gidermek için müdahaleci tutumlar sergiledikleri görülmektedir. Bu durumun literatür ile paralellik göstermektedir (Hesse ve diğerleri, 2018). Yine benzer şekilde ileride yaşayacakları kaygıları gidermenin bir yolu olarak çocuğunun başarısını görüp bu noktada da müdahaleci bir tutum sergilemektedir. Van Ingen ve diğerleri (2015) helikopter ebeveynlerin çocukları başarısız olduğunda bu başarısızlığı sahiplendiklerinden kendileri hakkında olumsuz duygular hissettiklerini belirtmiştir. Bu çalışmada da bu durumun görülebildiği saptanmıştır. Çocuğun başarısızlığı gibi başarısı da ebeveynler tarafından sahiplenilebilmektedir. Segrin ve diğerleri (2015) çocuğunun başarısının, ebeveynin başarısı haline geldiğinden ebeveynin yaşadığı pişmanlık duygusunun panzehri olduğunu belirtmiştir. Bu çalışmanın bulguları da paralel sonuçlar sunmaktadır. Annelerin müdahaleci davranışlarının bir diğer nedeni ise ileride yaşanabilecek pişmanlıkları önlemek olduğu görülmektedir. Bu pişmanlık annenin veya çocuğun davranışına yönelik olabilmektedir. Başka bir deyişle yaşanabilecek bir başarısızlık önlenmektedir. Başarı helikopter tutuma sahip anneler için oldukça önem taşımaktadır. Anneler özellikle okul başarısını çok önemsemekte ve okul başarısının çocuklarının ilerideki yaşam kalitesini artıracığına inanmaktadırlar. Dolayısıyla, çocuklarının mükemmel bir hayat yaşamalarının mümkün olmadığı farkında olsalar da çocuklarının okul yaşamına müdahale etmektedirler ve akademik başarılarını artırmak için gerekli gördükleri her şeyi yapmaya çalışmaktadırlar. Bu durumlara: kendi gezme saatlerini değiştirmek, çocuğunun arkadaşlıklarını düzenlemek, özel ders ve özel okul

imkanı sunmak, sınav öncesindeki gece saat başı çocuğunun uyuyup uyumadığını kontrol etmek ve çocuğuyla birlikte ders çalışmak örnek olarak verilebilir.

Anneler çocuklarının üzerindeki kontrolün bir gün azalacağıın/son bulacağıın farkında gibi görünmektedirler. Çocuklarının ileride karşılaşacakları problemlerin üstesinden gelebilmelerini, kendilerini koruyabilmelerini ve ayakta durabilmelerini önemsemektedirler dolayısıyla güçlü çocuklar yetiştirme çabası içerisinde oldukları ve çocuklarının her alanda gelişimlerini desteklemektedirler. Annelerin, çocuklarını kontrol edemedikleri durumlarda kendilerini yetersiz/başarısız hissettikleri görülmektedir. Annelerin bu duyguyu yaşamamak için müdahaleci davranışlar sergiledikleri bu yolla da başarı ihtiyaçlarını pekiştirdikleri düşünülmüştür. Annelerin başarı ihtiyacına hizmet ettiği görülen bir diğer durum ise kendilerini çocuklarından üstün görerek sergiledikleri davranışlardır. Annelerin çocuklarını korumak niyetiyle onlar adına kararlar ve nasihatler vermektedirler. Bu durumlarda çocuklarını eksik görmekte ve kendilerini bu eksikliği kapatabilecek üstünlükte görmekte. Bu durumun dolaylı yolla kendi başarı ihtiyaçlarına hizmet ettiği düşünülmektedir. Benzer şekilde annelerin kendi değer yargılarını çocuğunkinden üstün görerek çocuğa aktarma isteği içerisinde oldukları ve yeri geldiğinde kendi kişiliğini, dini inançlarını ve düşüncelerini çocuklarına dayattıkları ve bu doğrultuda başat tavırlar sergiledikleri görülmektedir.

Tüm bu yorumlar ışığında, psikolojik ihtiyaçların annelerin sergilediği helikopter ebeveyn tutumu üzerindeki rolüne genel olarak bakıldığında Padilla-Walker ve Nelson'un (2021) tanımladığı kontrolcü helikopter ve ılıman helikopter tutumları ile ilişkili olduğu görülmüştür. Annelerin sergilediği ılıman helikopter tutumlarının manevi ilgi/yetiştirme ve bağlanma/yakın ilişki kurma ihtiyaçlarını doyumaya hizmet edebildiği ve kontrolcü helikopter tutumlarının başarı ve başat-baskın/güçlü olma ihtiyaçlarına hizmet edebildiği görülmüştür.

Kök Aile Deneyimi ile İlgili Bulguların Yorumlanması

Bu çalışmanın bulguları dikkate alınarak kök aile ebeveynlik tutumlarının annelerin helikopter ebeveyn tutumu üzerindeki rolüne genel olarak bakıldığında Padilla-Walker ve Nelson'un (2021) tanımladığı ılıman helikopter tutumun kök aileden farklılaşma ile kendini gösterdiği ve kontrolcü helikopter tutumun ise kök aile ile benzeşme ile kendini gösterdiği söylenebilir.

Ilıman helikopter tutumlarına bakıldığında annelerin çoğunluğunun kök ailesinde sevgiyi hissedemediği veya katı ebeveynlik tutumlarını deneyimlediği dolayısıyla ailelerinden farklılaşarak çocuklarıyla yakın ve sıcak bir ilişki kurmaya özen gösterdiği görülmüştür. Bunun yanı sıra kök ailesinde fedakarlık davranışını deneyimleyen annelerin kendi ebeveynlik tutumlarında bu davranış biçimini devam ettirdikleri görülmüştür. Kakaliçoğlu'nun (2019) Türkiye'deki babalarla yürütmüş olduğu çalışmada katılımcıların, kendi kök ailelerinde deneyimledikleri mesafeli ve otoriter tutumu benimsemediklerini, geleneksel babalık rolünün ataerkil unsurlarını büyük ölçüde terk ettiklerini, tamamının çocuklarıyla yakın bir ilişki içerisinde olduğunu, kendi babalarında şahit oldukları mesafeli, katı, sevgisini gösteremeyen otoriter baba modelini doğru bulmadıklarını dolayısıyla kendi babalarında şahit oldukları davranışları kendi çocuklarına yönelik sergilemediklerini ve çocuklarıyla hem düzenli hem kaliteli zaman geçirmeye dikkat ederek gerek maddi gerek manevi boyutta çocuklarıyla müşterek bir yaşamı paylaşmaya özen gösterdiklerini saptanmıştır. Madden ve diğerlerinin (2015) Birleşik Krallık'ta yürüttüğü çalışmada da büyükannelerin şefkat sergilemesi ile babaların olumlu ebeveyn davranışı sergilemeleri arasında pozitif yönde ilişki olduğu saptanmıştır.

Kontrolcü helikopter tutumuna bakıldığında annelerin kök ailelerine deneyimledikleri kaygılı ve müdahaleci davranışları devam ettikleri görülmüştür. Erzinger ve Steiger'in (2014) İsviçre'de yürüttüğü çalışmada ebeveynlerin ve çocuklarının katı ebeveynlik inançları (cezaya veya disipline açıklık gösteren talepkar ve kontrolcü ebeveynlik özellikleri) arasında açık bir ilişki olduğunu ve katı ebeveynlik inançlarının, yirmi yılı aşkın bir sürede bile hala çocuklara aktarıldığı saptanmıştır. Bu çalışmada da annelerin kontrolcü ebeveyn özelliklerini sürdürdükleri bulunmuştur. Erzinger ve Steiger'in (2014) çalışmasından farklı olarak bu çalışmada annelerin çocuklarına karşı talepkar olmaktan ziyade fedakar ve verici oldukları, bu noktada da kök ailelerinden farklılaştıkları görülmüştür. Tunca (2022) çalışması sonucunda disiplin yöntemleri, değer öğretimi ve bakım yöntemleri açısından tutumlarının kök aile ile benzerlik gösterdiğini fakat ceza verme, bakım yöntemleri, sınır koyma, anne-babanın ortak tutum sergilemesi, ilgi gösterme, sabır ve ödüllendirme açısından tutumlarda farklılaşmanın olduğu bulunmuştur. Esen ve Cesur (2015) evrensel iyiliğe atfedilen değerler noktasında benzerlik tespit ederken yeniliğe açıklık ve muhafazacı yaklaşım değer gruplarında çocukların ebeveynler ile farklı tutumlara sahip olduğunu saptanmıştır. Yani bu çalışmada da görüldüğü gibi Tunca (2022) ile Esen ve Cesur'un (2015) yürüttüğü

çalışmalarda da ebeveyn tutumlarının kök aile ile bazı noktalarda benzerlik gösterirken bazı noktalarda farklılaştığı görülmektedir. Bu çalışmada da ılıman helikopter tutumunda kök aileden farklılaşma ve kontrolcü helikopter tutumunda benzerlik olduğu grlmştir.

Yukarıda belirtilen Birleşik Krallık'ta ve İsviçre'de (Madden vd., 2015; Erzinger ve Steiger, 2014) gerçekteşirilmiş olan çalışmaların sonucunda da olduğu gibi Kovan, Chung, ve Sroufe (2009) ile Kerr, Capaldi, Pears ve Owen'in (2009) Amerika Birleşik Devletleri'nde yürüttüğü çalışmada ebeveynlik davranışlarında nesiller arası süreklilik olduğunu tespit etmiştir. Fakat Türkiye'de yrtlmş olan çalışmalara (Kakaliçoğlu, 2019; Tunca, 2022; Esen ve Cesur, 2015) bakıldığında tıpkı annelerle yrtlmş olan bu çalışmada da olduğu gibi belirli noktalarda kök aile ile benzerlik tespit ederken belirli noktalarda farklılaşma tespit edilmiştir. Araştırma sonuçları arasındaki bu farklılaşma kültürün etkisini düşündürmektedir.

Bazı çalışmalar Türkiye'yi toplulukcu kültüre sahip olarak tanımlarken (Hofstede, 2001), bazı çalışmalar ise Türk kültürünün ne bireycilik ne de toplulukcu olarak tek bir tarafta ele alınamayacağını ifade etmiştir (Göregenli, 1997). Kağıtçıbaşı (2007) Türkiye'deki toplulukcu yapının yani geleneksel değerlerin ve modernleşmenin yani eğitim seviyesindeki ve refahtaki artışın Türkiye'de aileleri ve kuşaklar arası ilişkileri etkilediğini belirtmektedir. Ülkenin her iki durumu (geleneksel değerler ve modernleşme) sürdürme arzusu sebebiyle Kağıtçıbaşı (2007) Türkiye'yi Doğu ile Batı arasında bir köprü ve kültürel olarak ilgili değişkenleri incelemesi için mükemmelen bir bağlam olarak tanımlamaktadır. Bazı çalışmalarda Türkiye'nin ekonomik olarak ileri gelen bölgelerindeki aile yapılarının kültürel açıdan değişime uğradığına dair güçlü kanıtlar bulmuştur (Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2005; Mayer, Trommsdorff, Kağıtçıbaşı ve Mishra, 2012). Bu çalışmada da Türkiye'deki anneler ile çalışılmıştır. Annelerin yaşadıkları kültür bağlamında değişen aile ve ebeveyn yapısından etkilenmesi olasıdır. Kendi ebeveynlerinin sergilediği otoriter yapının artık değişerek yerini ılıman tutuma bırakmıştır. Eskiden korku ile otorite kurmak ve sevgi göstermenin bu otoriteyi sarsabileceği düşüncesi söz konusu iken değişen toplum yapısında annelerin otoriteyi sevgisini belli etmekten çekinmeyerek, çocuklarıyla güçlü bir ilişki kurarak duygusal yollarla kurdukları grlmştir.

Kültür açısından incelendiğinde dikkat çeken bir diğer olgu ise annelerin içinde yaşadıkları toplumsal bağlamdır. Ebeveynlerin 'dış dünya güvenilmez bir yerdir' inancına sahip olduklarında yani güven duyguları zayıfladığında çocuklarını korumak adına hayatlarına daha fazla müdahale ettikleri bilinmektedir (Hesse, Mikkelsen ve

Saracco, 2018). Türkiye'nin yakın tarihte bu inanca zemin oluşturabilecek (örneğin salgın hastalık, terör) hadiseler yaşıyor olmasının annelerin helikopter davranışlarını tetiklemesi olasıdır. Bu hadiselerden biri yakın tarihte meydana gelmiş olan Kahramanmaraş merkezli 6 Şubat depremidir. Gerçekleşen depremler yalnızca depremi doğrudan deneyimleyen kişileri değil toplumun bütünü etkileyebilen toplumsal bir travma olarak değerlendirilmektedir (Bıçakçı, 2023). Dolayısıyla Türkiye'de yaşayan her bireyin doğrudan veya dolaylı olarak depremden olumsuz etkilenmesi olasıdır. Depremlerin can güvenliğini tehlikeye atması nedeniyle annelerin kendilerinin yanı sıra çocuklarının adına endişelenmeleri olasıdır. Yaşanılan kaygı ise kontrolcü helikopter tutumunu tetikleyebilmektedir. Güven duygusunu olumsuz etkileyebilecek bir diğer durum ise suçlardır. T.C. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nün (2023), paylaştığı veriler incelendiğinde son yıllarda suç oranlarında artış olduğu görülmektedir. Ceza infaz kurumlarında bulunan kişi sayısı 2020 yılında 266 831 ve 2021 yılında 297 860 iken 2022 yılında 341 294'tür, başka bir deyişle ceza infaz kurumlarında bulunan kişi sayısı son üç yıla bakıldığında her yıl artış göstermiştir. 2021 ve 2022 yıllarında ceza mahkemelerinde açılan dosya sayılarına bakıldığında ise bir önceki yıla göre: çocukların cinsel istismarında %33, uyuşturucuda %25, kasten öldürmede %17 ve kasten yaralamada %11 oranında artış olduğu görülmektedir. Türkiye'de güven algısını olumsuz etkileyebilecek bir diğer durum ise terördür. Son 10 yılda Türkiye'nin pek çok farklı bölgesinde halkı doğrudan etkilemiş olan terör saldırıları gerçekleşmiştir. Ankara Gar saldırısı, Bursa saldırısı ve Gaziantep saldırısı gibi pek çok bombalı saldırı düzenlenmiş ve çok sayıda vatandaş hayatını kaybetmiştir. Başlı başına 2015-2016 yılları arasında 500'e yakın kişi hayatını kaybetmiştir (BBC, 2022). Yine benzer şekilde vatandaşların ölümüyle sonuçlanan bir başka terör olayı ise 15 Temmuz 2016 yılında gerçekleşen askeri darbe teşebbüsüdür. Darbe teşebbüsü nedeniyle 251 vatandaş hayatını kaybetmiş ve 2734 vatandaş yaralanmıştır (Oktay, 2022). Terör olaylarının yanı sıra yaşanan doğal afetler ve salgın hastalıklar da güvenlik algısını zedelemektedir. 6 Şubat 11 Mart 2020'de ilk Kovid-19 vakası Türkiye'de görülmüş ve böylece salgın hastalığın etkileri ülke genelinde kendini göstermeye başlamıştır (Sağlık Bakanlığı, 2021).

Kovid-19 salgını sürecinde çevrim içi ortamda bilgi kirliliğinin ve yalan haberlerin bulunduğu bilinmektedir (Dahi, 2022; Yıldırım 2022). Gazetelerin kovid-19 haberlerinde korku çekiciliğinden yararlanması toplum psikolojisi üzerinde olumsuz etkilere yol açabilmektedir (Sağlam, 2022). Haberlerde, her gün yüzlerce insan öldüğü, yoğun bakım ünitelerinin yeterli olmadığı, hastanelerde boş yatak kalmadığı ve herkesin

hayatının tepetaklak olacağına dair bilgiler, ürpertici fotoğraflar eşliğine paylaşılmaktaydı (Vatandaş, 2021). Bunun yanı sıra Kovid-19 aşılıları aracılığıyla kişilere çip takılacağına, sık sık su içerek Kovit-19'un midede yok edilebileceğine, dondurma ve tavuk gibi yiyeceklerden kaçınılması gerektiğine, yeni tip Corona virüs laboratuvarında ortaya çıktığına dair ve nice farklı şekillerde yanıltıcı haberler sosyal medyada yayılmıştır (Dahi, 2022). Bu gibi haberler zaten içinde bulunulan pandemi ortamının oluşturduğu kaygıyı daha da arttırabilmektedir. Sosyal medyanın kaygı ve panik havası oluşturma gücü yalnızca kovid-19 salgını ile sınırlı olmayıp genel bir sorundur. Deprem ve suç gibi diğer olgular ile ilgili haberler de toplumun güven algısını olumsuz etkileyebilmektedir (Kavaklı, 2019; Torun, 2011). Zamanla ebeveynler tarafından sosyal medya kullanımının arttığı bilinmektedir (Çoban ve Doğan, 2022). Dolayısıyla annelerin çevrim içi ortamda yanıltıcı haberlere maruz kalma ve sonrasında güven algılarının zedelenmesi ihtimalleri artmaktadır.

Tüm bu olaylar dikkate alındığında annelerin içerisinde bulunduğu toplumsal algının helikopter tutumunu tetikleemesinin olasıdır. Mevcut şartlar altında annelerin gerçek ile bağdaşık olacak şekilde korku duyması ve çocuklarını korumak isteyip müdahaleci davranışlar sergilemesi tabii ve belirli noktalarda işlevsel bir ebeveyn tutumu olabileceği ihtimalini akıllara getirmektedir.

BÖLÜM 4

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgular aracılığıyla ulaşılan sonuçlar tema, kategori ve kodlara uygun olacak şekilde maddeler halinde aktarılmıştır. Daha sonra araştırmacı, uygulayıcılara çeşitli öneriler sunulmuştur.

Sonuçlar

Bu çalışmada, ergen çocuğa sahip, sosyoekonomik düzeyi orta ve üzeri olan annelerin helikopter ebeveyn tutumu sergilemesinde psikolojik ihtiyaçların ve kök aile ebeveynlik tutumlarının rolünün incelenmesi amaçlanmıştır. Helikopter ebeveyn tutumuna sahip katılımcıların bu tutumu sergilemelerine yol açabilecek etmenler pek çok boyutuyla incelenmiştir. Bulgular psikolojik ihtiyaçlar ve kök aile deneyimleri olmak üzere iki ana temada ele alınmıştır. Psikolojik ihtiyaçlar teması bünyesinde: başarı ihtiyacı, başat-baskın/güçlü olma ihtiyacı, manevi ilgi/yetiştirme ihtiyacı ve bağlanma/yakın ilişki kurma ihtiyacı olmak üzere dört kategori barındırmaktadır. Başarı ihtiyacı kategorisi sekiz (başarı, bağımsızlık, güçlü çocuk yetiştirme isteği, çocuğun gelişimine odaklanma, kendini çocuğundan üstün görme, pişmanlığın önüne geçme, çocuğunun başarısı sağlama, yetersizlik duygusu), başat-baskın/güçlü olma ihtiyacı kategorisi dört (kendi değerlerini koruma/çocuğa aktarma isteği, çocuğu hakkında bilgi sahibi olmayı isteme, otoriteyi, kontrolü sağlama/koruma, manipülasyon/duygu sömürüsü), manevi ilgi/yetiştirme ihtiyacı kategorisi yedi (çocuğu koruma, kaygı-korku, eksikliğini yaşadığı için özen gösterme, suçluluk duygusu, merhamet-fedakarlık duygusu, zorunda olduğunu/sorumlu hissetme, çocuğu hayata hazırlama) ve bağlanma/yakın ilişki kurma ihtiyacı kategorisi iki (çocukla ilişkiyi koruma, sonraki kuşaklar) koddan meydana gelmektedir. Kök aile deneyimleri teması bünyesinde, Kök aile ile benzeşim ve kök aileden ayrışma olmak üzere iki kategori barındırmaktadır. Bu kategoriler sırasıyla benzer ve farklı olmak üzere birer koddan meydana gelmektedir. Bu bulgulara ilişkin sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

- Annelerin psikolojik ihtiyaçlarının helikopter tutumu sergilemeleri üzerinde etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Annelerin ifadeleri doğrultusunda sergiledikleri davranışlar aracılığıyla kendi psikolojik ihtiyaçlarına hizmet ettikleri görölmüştür.
- Anneler ile yürütölen görüşmeler doğrultusunda helikopter ebeveyn tutumları üzerinde özellikle dört psikolojik ihtiyaçın belirgin şekilde kendini gösterdiği görölmüştür. Bu psikolojik ihtiyaçlar şunlardır: başarı ihtiyaçı, başat-baskın/güçlü olma ihtiyaçı, manevi ilgi/yetiştirme ihtiyaçı ve bağlanma/yakın ilişki kurma ihtiyaçı.
- Annelerin sergiledikleri ebeveyn tutumunu üzerinde çevrenin (aile, arkadaş vb.) belirleyici rolünün son derece zayıf olduğu bulunmuştur.
- Annelerin, kök ailelerinde deneyimledikleri fedakarlık, kaygı ve müdahaleci tutumları kendi ebeveyn tutumlarında da tekrar ettikleri yani kök aile ile benzeşim gösterdikleri görölmüştür.
- Kök aile ile farklılaşmanın en belirgin şekilde göröldüğü durumun çocuklara sunulan imkanlar doğrultusunda olduğu görölmüştür. Kendilerinin deneyimleyemedikleri özel okul, özel ders, müzik kursları ve kırtasiye gereçleri gibi özellikle eğitimle alakalı fırsatları çocuklarına sunma noktasında annelerin son derece özverili bir tavır sergiledikleri ve kendi çocukluklarında eksikliğini hissettikleri sevgi ve etkili iletişimi çocuklarına sunmakta özen gösterdikleri görölmüştür.

Öneriler

Bu bölümde, araştırmanın bulguları dikkate alınarak araştırmacılara, psikolojik sağlık hizmetleri sunan uygulayıcılara sunulan önerilere yer verilmiştir.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Bu çalışmada yalnızca lise çağında çocuğa sahip anneler ile çalışılmıştır. Babalarla ve farklı yaş grubundaki çocuklara sahip ebeveynlerle çalışmaların yürütölmesi bulguların doğruluğunun anlaşılmasına katkı sağlayacaktır

- Bu çalışmada özellikle dört psikolojik ihtiyaca yoğunlaşmıştır, diğer psikolojik ihtiyaçlarının da etkisine ilişkin algının genişletilmesi için diğer ihtiyaçların (örneğin dokunulmama ihtiyacı, tanınma-onaylanma ihtiyacı, kendini sergileme/gösterme ihtiyacı) da derinlemesine incelendiği çalışmaların yürütülmesi önem taşımaktadır.
- Bu çalışmada olgubilim deseninden yararlanıldığı için yalnızca sekiz katılımcı ile görüşme yapılmıştır. Kök aile deneyimlerinin ve psikolojik ihtiyaçların annelerin helikopter ebeveyn tutumu sergilemesi üzerindeki etkisinin daha bütüncül bir şekilde incelenmesi açısından daha geniş çalışma grupları ile araştırmaların yürütülmesinde yarar vardır.
- Bu çalışma da dahil olmak üzere ebeveyn tutumlarında kök aile farklılaşmanın görülebildiğine dair çalışmaların daha çok Türkiye’de gerçekleştirilen araştırmalar olduğu görülmektedir. Bu nedenle yürütülecek olan araştırmalarda Türkiye’de ikamet eden ebeveynlerin içerisinde buldukları toplumsal bağlamın literatürde görülen bu ayrışmaya etkisinin ne olduğunun incelenmesinde fayda vardır.
- Kültürel farklılıkların helikopter ebeveyn tutumu üzerindeki etkisinin daha iyi anlaşılması adına farklı kültürlerdeki ebeveynlerin dahil edildiği ve karşılaştırıldığı çalışmaların yürütülmesinde yarar vardır.
- Hem psikolojik ihtiyaçların hem de kök aile deneyimlerinin helikopter ebeveyn tutumu üzerindeki rolünün nicel araştırma yöntemlerinden yararlanılarak genellenebilirliğinin incelenmesi literatüre katkı sağlayacaktır.
- Annelerin psikolojik ihtiyaçlarına yönelik gerçekleştirilecek olan müdahale çalışmalarının, sergiledikleri helikopter ebeveyn tutumu üzerindeki etkisini inceleyen deneysel çalışmaların yürütülmesi ile psikolojik ihtiyaçların etkisine dair kavrayış güçlenecektir.

Ruh Sağlığı Çalışanlarına Yönelik Öneriler

- Bu çalışma annelerin ifadeleri doğrultusunda kök aile deneyimlerinin ve psikolojik ihtiyaçların helikopter ebeveyn tutumu üzerinde rolü olduğu görülmektedir. Ebeveynlere yönelik gerçekleştirilen psikoeğitimlerde psikolojik ihtiyaçların ve kök aile deneyimlerinin önemi aktarılabilir.

- Aile danışmanlığı uygulamalarında, ebeveynlerin psikolojik ihtiyaçları ile ebeveyn tutumu arasındaki ilişkiye yönelik kavrayışın artması ile süreç daha etkili şekilde yürütülebilir. Bu çalışma ile kaygı ve müdahale gibi işlevsiz nitelik taşıyabilecek tutumların kök aile deneyimleri ile benzerlikler gösterebildiği görülmüştür. Profesyonel destek alan ebeveynlerin bu bağlamdaki işlevsiz örüntüleri kırılarak işlevli hale getirilmesi önem taşımaktadır.
- Aile danışmanlığı uygulamalarında ebeveynlere, çocuğun gelişim dönemine uygun olarak nasıl daha esnek ve destekleyici bir ebeveynlik yaklaşımı benimseyebilecekleri konusunda stratejiler sunularak aile sisteminin işleyişi geliştirilebilir.
- Bu çalışmada sergilenen helikopter ebeveyn tutumlarının psikolojik ihtiyaçlara hizmet edebildiği görülmüştür. Ebeveynler ile yürütülen danışma süreçlerinde psikolojik ihtiyaçlara hizmet eden tutumların işlevselliği gözden geçirilerek işlevsiz olduğu görülen durumlar üzerinde çalışılmasında yarar vardır.
- Benzer deneyimlere sahip helikopter ebeveynlerin bir araya getirilerek iletişim kurma ve destek alma fırsatı sunacak gruplar oluşturabilir.
- Ebeveynlerin, çocuklarının gelişim evrelerini anlamaları ve onları özellikle özgüven, bağımsızlık ve duygusal zeka gibi alanlarda destekleyebilmeleri için önleyici çalışmalar yürütülebilir.

Ebeveynlere Yönelik Öneriler

- Ebeveynlerin sergiledikleri tutumları gözden geçirerek mevcut tutumun hizmet ettiği olası ihtiyaçları keşfedip işlevsiz olduğu noktalarda ihtiyacı doyurmaya hizmet edecek işlevli yollara başvurulabilir.
- Bu çalışmada annelerin sergiledikleri ebeveyn tutumları ile yetiştikleri ailede maruz kaldıkları kök aile deneyimleri arasında belirli noktalarda benzerlik görülürken belirli noktalarda ayrışma görülmüştür. Ebeveynlerin bu noktada içgörü kazanarak tekrar ettiklerini fark ettikleri işlevsiz ebeveyn tutum örüntülerini işlevli hale dönüştürmesi için profesyonel destek almalarında yarar vardır.

- Çocuklarınızın başarısı önemli olsa da onlara yarardan ziyade zarar verebilecek başarı baskısı uygulamaktan kaçınmaya özen göstermekte ve çocuğunuzun ilgi ve yeteneklerine saygı göstererek kendi yollarını bulmalarını teşvik etmekte yarar vardır.

KAYNAKLAR

- Avcı, S. Ç., ve Güleç, D. (2020). Yeni Bir Kavram: Helikopter Ebeveynlik. *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi*, 3(2), 163-168.
- Başkale, H. (2016). Nitel Araştırmalarda Geçerlik, Güvenirlik ve Örneklem Büyüklüğünün Belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23-28.
- Başol, G. (2008). Bilimsel araştırma süreci ve yöntem. Kılıç, O. Cinoğlu, M. (Editörler). Bilimsel araştırma yöntemleri içinde 113-143. İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Bayer, A. (2020). Modernleşme Sürecinde Aile: Değişen Annelik ve Babalık. *Tevilat*, 1(1), 35-60.
- BBC News Türkçe. (2022, 15 Kasım). *Türkiye'de son 10 yılda düzenlenen büyük saldırılar*. <https://www.bbc.com/turkce/articles/clmgndprxg8o>
- Bıçakçı, A. B., & Okumuş, F. E. E. (2023). Depremin psikolojik etkileri ve yardım çalışanları. *Avrasya Dosyası*, 14(1), 206-236.
- Boyacı, M. (2020). *Aile Danışmanlığı Kuram Uygulama ve Araştırma*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bradley-Geist, J. C., & Olson-Buchanan, J. B. (2014). Helicopter parents: and examination of the correlates of over-parenting of college students. *Education and Training*, 56(4), 314-328.
- Chen, X., Rubin, K., Liu, M., Chen, H., Wang, L., Li, D., ... & Li, B. (2003). Compliance in Chinese and Canadian toddlers: A cross-cultural study. *International Journal of Behavioral Development*, 27(5), 428-436.
- Cline, F., & Fay, J. (1990). Parenting with Love and Logic (Colorado Springs, CO.)
- Cresswell, J. W. (2021). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. (Çev: M. Bütün ve S. B. Demir). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Cui, M., Darling, C. A., Coccia, C., Fincham, F. D., & May, R. W. (2019). Indulgent parenting, helicopter parenting, and well-being of parents and emerging adults. *Journal of Child and Family Studies*, 28(3), 860-871.
- Çarpar, M. C. (2020). Sosyolojide İki Temel Niteliksel Desen: Fenomenolojik ve Etnografik Araştırma. *The journal of social science*, 4(8), 689-704.
- Çoban, İ., & Doğan, A. (2022). Sosyal medya ebeveynliği: Ebeveynlerin sosyal medya davranışları üzerine bir derleme. *Nesne*, 10(24), 264-277. doi: 10.7816/nesne-10-24-06

- Dahi, A. (2022). *Gerçek-Sonrası Dönemde Sosyal Medya Dezenformasyonu ve Sahte Haberler: Türkiye’de Covid-19 Salgını Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Türkiye.
- Daşcı, E. (2022). *Öz-Belirleme Kuramı Bağlamında Helikopter Anababalığın Anababaların ve Ergenlerin Psikolojik İyi Oluşları Üzerindeki Etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Demirbilek, M. (2016). Aile Danışmanlığı: Bir Uygulama Örneği. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 10(2), 109-120.
- Denzin, N.K. (1989) *The research act: a theoretical introduction to sociological methods*. 3rd edn. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Dieleman, L. M., De Pauw, S. S., Soenens, B., Mabbe, E., Campbell, R., & Prinzie, P. (2018). Relations between problem behaviors, perceived symptom severity and parenting in adolescents and emerging adults with ASD: The mediating role of parental psychological need frustration. *Research in Developmental Disabilities*, 73, 21-30.
- Dieleman, L. M., Soenens, B., Prinzie, P., De Clercq, L., Ortibus, E., & De Pauw, S. S. (2021). Daily parenting of children with cerebral palsy: The role of daily child behavior, parents’ daily psychological needs, and mindful parenting. *Development and psychopathology*, 33(1), 184-200.
- Dieleman, L. M., Soenens, B., Vansteenkiste, M., Prinzie, P., Laporte, N., & De Pauw, S. S. (2019). Daily sources of autonomy-supportive and controlling parenting in mothers of children with ASD: The role of child behavior and mothers’ psychological needs. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 49, 509-526.
- Ekşi, H., Barış, Ş., ve Demir, İ. (2020). Ergenlerde Helikopter Ebeveyn Tutumu, Şişirilmiş Benlik: Duygusal Özerklik, Sosyal Kaygı Değişkenlerinin Aracı Etkisi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(Armağan Sayısı), 83-100.
- Erbaş, Ü. (2005). *Yapay Sınır Ağları ve Uygulama Alanları*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Ercoskun, M. H., ve Nalçacı, A. (2005). Öğretimde Psikolojik İhtiyaçların Yeri ve Önemi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (11), 353-370.
- Ertuna, E. (2016). *The Turkish translation, and reliability, validity study of helicopter parenting instrument*. (Unpublished Master’s Thesis). Near East University.
- Erzinger, A. B., & Steiger, A. E. (2014). Intergenerational transmission of maternal and paternal parenting beliefs: The moderating role of interaction quality. *European Journal of Developmental Psychology*, 11(2), 177-195.

- Esen, M. A., ve Cesur, S. (2015). Üniversite Öğrencilerinin Ebeveynlik Stillerini Algılayışları ve Bu Algının Ebeveyn-Çocuk Değer Benzerliğine Etkisi. *Psikoloji Çalışmaları*, 35(2), 1-2
- Falcke, D., Wagner, A., & Mosmann, C. P. (2008). The relationship between family-of-origin and marital adjustment for couples in Brazil. *Journal of family psychotherapy*, 19(2), 170-186.
- Fidan, E. (2017). *Murray'in "Öğrenilmiş İhtiyaçlar (Manifest Needs)" Kuramı Bağlamında Tüketici Davranışlarının Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Frude, N. (1991). *Understanding family problems: A psychological approach*. John Wiley & Sons.
- Ganaprakasam, C., Davaidass, K. S., & Muniandy, S. C. (2018). Helicopter parenting and psychological consequences among adolescent. *International Journal of Scientific and Research Publications*, 8(6), 378-382.
- Gao, W., Hou, Y., Hao, S., & Yu, A. (2023). Helicopter parenting and emotional problems in chinese emerging adults: are there cross-lagged effects and the mediations of autonomy?. *Journal of Youth and Adolescence*, 52(2), 393-405.
- Gençdoğan, B., ve Gülbahçe., A. (2020). Psikolojik İyi Oluş ve Yaşam Doyumunun Bir Yordayıcısı Olarak Algılanan Helikopter Ebeveyn Tutumu. *Milli Eğitim Özel Eğitim ve Rehberlik Dergisi*, 1(1), 66-98.
- Göregenli, M. (1997). Individualist-collectivist tendencies in a Turkish sample. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 28(6), 787-794.
- Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1982). Epistemological and methodological bases of naturalistic inquiry. *Educational Communication and Technology Journal*, 30(4), 233-252.
- Güçlü, C. H., Özdoğan, H. K. & Çok, F. (2022). Emerging adults' perceived life skills, self-regulation, emotion regulation, helicopter parenting and autonomy supportive behaviours. *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi*, 4(3), 253-261.
- Güçlü, C. H., ve Figen, Ç. O. K. (2022). Helikopter Anababalık ve Gençler Üzerindeki Gelişimsel Etkileri. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 4(8), 134-150.
- Hesse, C., Mikkelsen, A. C., & Saracco, S. (2018). Parent-child affection and helicopter parenting: Exploring the concept of excessive affection. *Western Journal of Communication*, 82(4), 457-474.
- Hofferth, S. L., Pleck, J. H., & Vesely, C. K. (2012). The transmission of parenting from fathers to sons. *Parenting*, 12(4), 282-305.
- Hofstede, G. (2001). *Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions and organizations across nations*. California: Sage Publications.

- Hovestadt, A. J., Anderson, W. T., Piercy, F. P., Cochran, S. W., & Fine, M. (1985). A family-of-origin scale. *Journal of Marital and family therapy*, 11(3), 287-297.
- Hwang, W., Jung, E., Kim, S., & Hadi, N. (2023). Can helicopter parenting be beneficial for parent–child relationships? A person-centered approach in the United States and South Korea. *Frontiers in Psychology*, 14:1097348. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1097348>
- Kagitcibasi C. (2007). *Family, self, and human development across cultures: Theory and applications* (2nd ed.). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Kagitcibasi C., ve Ataca B. (2005). Value of children and family change: A three-decade portrait from Turkey. *Applied Psychology: An International Review*, 54, 317-337.
- Kakaliçoğlu, C. (2019). *Modern dönemde değişen Toplumsal Roller bağlamında babalık ve babalık Deneyimleri: İstanbul örneği*. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kantrowitz, B., ve Peg, T. (2006). *The fine art of letting go: As parents, boomers face their final frontier: how to stand aside as their children become independent adults: where's the line between caring and coddling?*'' Newsweek Magazine, <http://www.newsweek.com/od/47719>.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80.
- Kavaklı, N. (2019). Yalan haberle mücadele ve internet teyit/doğrulama platformları. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(1), 663-682.
- Kelly, L., Duran, R.L.& Miller-Ott, A. E. (2017) Helicopter parenting and cell-phone contact between parents and children in college. *Southern Communication Journal*, 82(2), 102-114.
- Kerr, D. C., Capaldi, D. M., Pears, K. C., & Owen, L. D. (2009). A prospective three generational study of fathers' constructive parenting: Influences from family of origin, adolescent adjustment, and offspring temperament. *Developmental psychology*, 45(5), 1257.
- Klick, J., & Mitchell, G. (2016). Infantilization by regulation. *Regulation*, 39, 32.
- Korkut-Owen, F. (2015). *Okul temelli önleyici rehberlik ve psikolojik danışma*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kovan, N. M., Chung, A. L., & Sroufe, L. A. (2009). The intergenerational continuity of observed early parenting: a prospective, longitudinal study. *Developmental Psychology*, 45(5), 1205.
- Kömürcü-Akik, B., & Alsancak-Akbulut, C. (2021). Assessing the psychometric properties of mother and father forms of the helicopter parenting behaviors questionnaire in a Turkish sample. *Current Psychology*, 42, 2980-2992
- Krefting, L. (1991). Rigor in Qualitative Research: The Assessment of Trustworthiness, *The American Journal of Occupational Therapy*, 45 (3): 214- 222.

- Kuzgun Y. (1984). Edwards Kişisel Tercih Envanterinin Türkiye'deki Güvenirliği ve Geçerliliği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 17(1), 69-82.
- Kwon, K. A., Yoo, G., & De Gagne, J. C. (2017). Does culture matter? A qualitative inquiry of helicopter parenting in Korean American college students. *Journal of Child and Family Studies*, 26(7), 1979-1990.
- Lee, J., & Kang, S. (2018). Perceived helicopter parenting and Korean emerging adults' psychological adjustment: The mediational role of parent-child affection and pressure from parental career expectations. *Journal of Child and Family Studies*, 27(11), 3672-3686.
- Lemoyne, T. ve Buchanan, T. (2011). Does "hovering" matter? Helicopter parenting and its effect on well-being. *sociological spectrum*, 31(4), 399-418. doi: 10.1080/02732173.2011.574038
- Li, D. (2004). Trustworthiness of Think-Aloud Protocols in the Study of Translation Process, *International Journal of Applied Linguistics*, 14 (3): 301- 313.
- Love, H., May, R. W., Cui, M., & Fincham, F. D. (2020). Helicopter parenting, self-control, and school burnout among emerging adults. *Journal of Child and Family Studies*, 29, 327-337.
- Madden, V., Domoney, J., Aumayer, K., Sethna, V., Iles, J., Hubbard, I., ... & Ramchandani, P. (2015). Intergenerational transmission of parenting: Findings from a UK longitudinal study. *The European Journal of Public Health*, 25(6), 1030-1035.
- Maslow, A. H. (1943). Preface to motivation theory. *Psychosomatic medicine*, 5(1), 85-92.
- Mayer, B., Trommsdorff, G., Kagitcibasi, C., & Mishra, R. C. (2012). Family models of independence/interdependence and their intergenerational similarity in Germany, Turkey, and India. *Family Science*, 3(1), 64-74.
- Merriam, S. B., & Tisdell, E. J. (2015). *Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation* (Fourth Edition). San Fransisco, CA: Jossey Bass.
- Montgomery, N. (2010, May). *The negative impact of helicopter parenting on personality*. Poster session presented at the Annual Meeting of the Association of Psychological Science, Boston
- Murray, H.A. (1938). *Explorations in personality*. New York: Oxford University Press
- Nelson, L.J., Padilla-Walker, L.M., & Nielson, M.G. (2015). Is Hovering Smothering or Loving? An Examination of Parental Warmth as a Moderator of Relations Between Helicopter Parenting and Emerging Adults' Indices of Adjustment. *Emerging Adulthood*, 3, 282-285.
- Odenweller, K. G., Booth-Butterfield, M., & Weber, K. (2014). Investigating helicopter parenting, family environments, and relational outcomes for millennials. *Communication Studies*, 65(4), 407-425.

- Okant Yaşın, Ç. (2018). Helikopter Ebeveyn Sahibi Y Kuşağının, İş ve Yaşam Tatmini Üzerine Sosyolojik Bir Analiz. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Türkiye.
- Okray, Z. (2016). Helicopter parenting and related issues: Psychological well being, basic psychological needs and depression on university students. *Current Research in Education*, 2(3), 165-173.
- Oktaç, M. (2022, 29 Haziran). New York'un Times Meydanı'na 15 Temmuz şehitleri anısına 251 çift ayakkabı konuldu. *Anadolu Ajansı*. Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/15-temmuz-darbe-girisimi/new-yorkun-times-meydanina-15-temmuz-sehitleri-anisina-251-cift-ayakkabi-konuldu/2625338>
- Öselemiş, F. E. (2022). *Kök aile işlevselliği, benlik ayrımlaşması ve ilişki doyumu: Nişanlı ve evli bireylerde bir aracılık modeli*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Padilla-Walker, L. M., & Nelson, L. J. (2012). Black hawk down?: Establishing helicopter parenting as a distinct construct from other forms of parental control during emerging adulthood. *Journal of adolescence*, 35(5), 1177-1190.
- Padilla-Walker, L. M., Son, D., & Nelson, L. J. (2021). Profiles of helicopter parenting, parental warmth, and psychological control during emerging adulthood. *Emerging Adulthood*, 9(2), 132-144.
- Rather, S. (2017). Literature review: ramification of helicopter parenting on adolescents and emerging adults. (Major Dissertation). Leeds Beckett University, England.
- Rehm, M.L., Darling, C.A., Coccia, C., & Cui, M. (2017). Parents' perspectives on indulgence: remembered experiences and meanings when they were adolescents and as current parents of adolescents. *Journal of Family Studies*, 23, 278 - 295.
- Rosenfeld, P., Culbertson, A. L., & Magnusson, P. (1992). *Human needs: A literature review and cognitive life span model*. California: Navy Personnel Research and Development Center
- Rousseau, S., & Scharf, M. (2015). "I will guide you" The indirect link between overparenting and young adults' adjustment. *Psychiatry Research*, 228(3), 826-834.
- Rousseau, S., & Scharf, M. (2018). Why people helicopter parent? An actor-partner interdependence study of maternal and paternal prevention/promotion focus and interpersonal/self-regret. *Journal of Social and Personal Relationships*, 35(7), 919-935.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2020). Self-determination theory. *Basic psychological needs in motivation, development, and wellness*. New York: Guilford Publications.

- Sağlam, H. (2022). Afet Haberlerinde “Korku Çekiciliği”nin Kullanımı: Cumhuriyet, Hürriyet ve Sabah Gazetelerindeki Covid-19 Haberlerine Yönelik Bir İnceleme. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (49), 213-228. doi: 10.30794/pausbed.950339
- Yıldırım, Y., & Yıldırım, H. (2022). Covid-19 Sağlık Krizinden Alınabilecek İletişim Dersleri. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(4).
- Sağlık Bakanlığı. (2021, 11 Mart). *Bakan Koca, Türkiye'nin Covid-19'la 1 Yıllık Mücadele Sürecini Değerlendirdi*. <https://www.saglik.gov.tr/TR,80604/bakan-koca-turkiyenin-kovid-19la-1-yillik-mucadele-surecini-degerlendirdi.html>
- Sart, G. (2021). Fenomenoloji ve Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz. F. N. Seggie ve Y. Bayyurt (Ed.), *Nitel Araştırma Yöntem Teknik Analiz Ve Yaklaşımları* (3. baskı) içinde (s. 74-85). Anı Yayıncılık.
- Segrin, C., Givertz, M., Swaitkowski, P., & Montgomery, N. (2015). Overparenting is associated with child problems and a critical family environment. *Journal of Child and Family Studies*, 24, 470-479.
- Sekaran, U. (2003). *Research Methods For Business A Skill Building Approach*. John Wiley & Sons.
- Seki, T., Haktanir, A., & Şimşir Gökalp, Z. (2023). The mediating role of resilience in the relationship between helicopter parenting and several indicators of mental health among emerging adults. *Journal of Community Psychology*, 51(3), 1394-1407
- Serbin, L., & Karp, J. (2003). Intergenerational studies of parenting and the transfer of risk from parent to child. *Current Directions in Psychological Science*, 12(4), 138-142.
- Sevim, S. A. (2014). Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği Ergen ve Ana Baba Sürümlerinin Uyarlanması. *Düşünen Adam-Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 27(4), 291-300.
- Sharts-Hopko, N. C. (2002). Assessing rigor in qualitative research. *Journal of the Association of Nurses In Aids Care*, 13(4), 84-86.
- Siegel, D. J., & Bryson, T. P. (2011). *The whole-brain child: 12 revolutionary strategies to nurture your child's developing mind*. Delacorte Press
- Steers, R. M., & Porter, L. W. (1987). Motivation and work behaviour and performance. *Scott Foresman & Co. 4th end*.
- Stone, J., Berrington, A., & Falkingham, J. (2011). The changing determinants of UK young adults' living arrangements. *Demographic Research*, 25, 629-666.
- T.C. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü. (2023, Mart). *Adalet İstatistikleri 2022*. (<https://adlisicil.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/adalet-istatistikleri-yayin-arsivi>)

- Torun, H. (2011). *Haber metinlerinde korku üretimi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Türkiye.
- Tunca, A. (2022). Çocuk Büyütme Deneyimlerinin Gelişimsel ve Kuşaklararası Karşılaştırılması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(1), 414-432
- Türk, A. (2020). *Algılanan helikopter ebeveyn tutumlarının kız ergenlerde duygusal yeme ve beden imgesinin yaşam niteliğine etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Van Ingen, D. J., Freiheit, S. R., Steinfeldt, J. A., Moore, L. L., Wimer, D. J., Knutt, A. D., ... & Roberts, A. (2015). Helicopter parenting: The effect of an overbearing caregiving style on peer attachment and self-efficacy. *Journal of College Counseling*, 18(1), 7-20.
- VandenBos, G. R. (2007). *APA dictionary of psychology*. American Psychological Association.
- Vatandaş, S. (2021). Gazete haberlerinde korku sunumunun göstergebilimsel çözümlemesi (Covid-19 örneğinde). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(78), 1060-1079. doi: 0.17755/esosder.733616
- Vinson, K. E. (2013). Hovering too close: the ramifications of helicopter parenting. *Georgia State University Law Review*, 29(2), 424.
- Yazgan, A. M. Proje Çocuklar ve Helikopter Ebeveynler Üzerine Bir Analiz. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 22(55), 227-258.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Nitel Araştırma Yöntemleri* (12. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (10. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, H. (2019). İyi Ebeveyn, Çocuğu İçin Her Zaman Her Şeyi Yapan Ebeveyn Değildir: Algılanan Helikopter Ebeveyn Tutum Ölçeği (AHETÖ) Geliştirme Çalışması. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 3(1), 3-31.
- Yılmaz, H. (2020). Türkiye’de Helikopter Ebeveynlik Eğilimi ve Helikopter Ebeveynlerin Demografik Özellikleri. *Journal of Social Policy Studies*, 20(46), 133-160.
- Yılmaz, H., & Büyükcebeci, A. (2019). Bazı Pozitif Psikoloji Kavramları Açısından Helikopter Ebeveyn Tutumlarının Sonuçları. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 9(54), 707-744.

Zienty, L. and Nordling, J. (2018). Fathers are helping, mothers are hovering: Differential effects of helicopter parenting in college first-year students. *Celebration of Learning*.<https://digitalcommons.augustana.edu/celebrationoflearning/2018/posters/19>

EKLER

EK 1. Etik Kurul Onayı

ANKARA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ALT ETİK KURULU KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi : 19/12/2022

Toplantı Sayısı : 23

Karar Sayısı : 287

287-Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Bilimleri bölümü yüksek lisans öğrencisi **İpek Süeda ASLAN**'ın "Helikopter Anne Tutumunun Belirleyicileri Olarak Psikolojik İhtiyaçlar ve Kök Aile" başlıklı teziniz ile ilgili 19.12.2022 tarihli "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelendi.

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Bilimleri bölümü yüksek lisans öğrencisi **İpek Süeda ASLAN**'ın "Helikopter Anne Tutumunun Belirleyicileri Olarak Psikolojik İhtiyaçlar ve Kök Aile" başlıklı teziniz ile ilgili araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

EK 2. Ölçek Kullanım İzni

Re: Ölçek kullanım izni

Esmâ Daşcı

14:33

Kime: Sueda Aslan

Merhaba,

Ölçeği kullanabilirsiniz.
İyi çalışmalar dilerim...

Sueda Aslan

14:26 tarihinde şunu yazdı:

Merhabalar Esmâ hocam,

Ben Ankara Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümü yüksek lisans öğrencisi İpek Süeda ASLAN. *"Helikopter Anne Tutumunun Belirleyicileri Olarak Psikolojik İhtiyaçlar ve Kök Aile"* başlıklı tez çalışmamın katılımcıların belirlenmesi aşamasında geliştirmiş olduğunuz *'Helikopter Anababalık Ölçeği'*nden yararlanmak istemekteyim. Dolayısıyla ölçeğinizi kullanabilmem için onayınıza ihtiyaç duymaktayım.

Şimdiden ilginiz için teşekkür ederim.

İpek Süeda ASLAN

EK 3. Bilgilendirilmiş Onam Formu 1

(Nicel)

Araştırmanın adı: Helikopter Anne Tutumunda Psikolojik İhtiyaçlar ve Kök Aile Ebeveynlik Tutumlarının Rolü

“Sayın gönüllü,

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü’nde Doç. Dr. Selen DEMİRTAŞ ZORBAZ danışmanlığında araştırmacı İpek Süeda ASLAN’ın yürütmekte olduğu yüksek lisans tezi kapsamında yukarıda adı yazılı araştırmaya katılmak üzere davet edilmiş bulunuyorsunuz. Bu araştırmada yer almayı kabul etmeden önce, araştırmanın ne amaçla yapılmak istendiğini anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirme çerçevesinde özgürce vermeniz gerekmektedir. Aşağıdaki bilgileri lütfen dikkatlice okuyunuz, sorularınız olursa sorunuz ve açık yanıtlar isteyiniz.”

Çalışma, ebeveyn tutumunu etkileyen psikolojik faktörleri ve kök aile (evlenmeden önceki aile) yaşantılarını keşfetmeyi amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında Türkiye’de ikamet eden, lise çağında çocuğu olan ve orta/üst sosyoekonomik düzeye sahip 10 anneye ulaşılması planlanmaktadır. Araştırma iki aşamadan oluşmaktadır, birinci yani şu anki aşama 24 sorudan oluşan ölçektir. Bu ölçeği cevaplandırdıktan sonra koşulları sağlayan anneler ile görüşme yapmak üzere tekrar iletişime geçilecektir. Sizinle tekrar iletişime geçilmesi durumunda ortalama 45 dakikalık bir görüşme yapılacaktır. İhtiyaç görülmesi durumunda daha kısa sürecek olan ikinci bir görüşme planlanabilmektedir. Araştırma süresince sizden herhangi bir ücret talep edilmeyecektir. Cevaplandıracağınız sorular ortalama 5 dakikanızı alacaktır. Soruları yanıtlarken kaygı hissedebilir veya kendinizi sorgularken bulabilirsiniz. Soruların doğru veya yanlış cevabı yoktur. Maddeleri kendi davranışlarınızı düşünerek okuyunuz ve size olan uygunluğu açısından değerlendiriniz. Derecelendirmeyi yaparken, verilen ifadedeki davranışı NE SIKLIKLA yaptığınızı düşününüz ve her bir ifadenin karşısında yer alan derecelerden uygun olanı işaretleyiniz.

Bu araştırmada yer almak tamamen sizin isteğinize bağlıdır. Araştırmada yer almayı reddedebilirsiniz ya da başladıktan sonra yarıda bırakabilirsiniz. Bu araştırmanın sonuçları bilimsel amaçlarla kullanılacaktır ve araştırmadan çekilmeniz ya da araştırmacı tarafından çıkarılmanız halinde, sizle ilgili veriler kullanılmayacaktır. Ancak veriler bir kez anonimleştikten sonra araştırmadan çekilmeniz mümkün olmayacaktır. Sizden elde edilen tüm bilgiler gizli tutulacaktır ve araştırma yayımlandığında da kimlik bilgilerinizin gizliliği korunacaktır.

Bilgilendirilmiş Onam Formu’nda ifade edilenleri okudum (ya da sözlü olarak dinledim), aklıma takılan soruları sordum, aldığım cevaplar ile düşüncelerime netlik kazandırdım. Çalışmaya katılmayı isteyip istemediğim konusunda karar vermem için yeterince zaman tanındı. Bu koşullar altında, araştırma kapsamında elde edilen şahsıma ait bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını, gizlilik kurallarına uyulmak kaydıyla sunulmasını ve yayınlanmasını, hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın, kendi özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim.”

İmza/Tarih

İmza/Tarih

Katılımcının Adı /soyadı

Araştırmacının adı /soyadı

EK 4. Bilgilendirilmiş Onam Formu 2

(Nitel)

Araştırmanın adı: Helikopter Anne Tutumunda Psikolojik İhtiyaçlar ve Kök Aile Ebeveynlik Tutumlarının Rolü

“Sayın gönüllü,

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü’nde Doç. Dr. Selen DEMİRTAŞ ZORBAZ danışmanlığında araştırmacı İpek Süeda ASLAN’ın yürütmekte olduğu yüksek lisans tezi kapsamında yukarıda adı yazılı araştırmaya katılmak üzere davet edilmiş bulunuyorsunuz. Bu araştırmada yer almayı kabul etmeden önce, araştırmanın ne amaçla yapılmak istendiğini anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirme çerçevesinde özgürce vermeniz gerekmektedir. Aşağıdaki bilgileri lütfen dikkatlice okuyunuz, sorularınız olursa sorunuz ve açık yanıtlar isteyiniz.”

Çalışma, ebeveyn tutumunu etkileyen psikolojik faktörleri ve kök aile (evlenmeden önceki aile) yaşantılarını keşfetmeyi amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında Türkiye’de ilinde ikamet eden, lise çağında çocuğu olan ve orta/üst sosyoekonomik düzeye sahip 8-10 anneye ulaşılması planlanmaktadır. Araştırma iki aşamadan oluşmaktadır, birinci aşama cevaplandırılmış olduğunuz 24 soruluk ölçek iken ikinci yani şimdiki aşama görüşme aşamasıdır. Araştırma süresince sizden herhangi bir ücret talep edilmeyecektir. Görüşme ortalama 45 dakika sürecektir ve ihtiyaç görülmesi durumunda daha kısa sürecek olan ikinci bir görüşme planlanacaktır. Görüşmelerde **ses kaydı alınacak olup kimliğinizin gizliliği korunacaktır**. Görüşme sırasında olumlu duyguların yanı sıra endişe, üzüntü, keder, öfke gibi rahatsızlık verici duygular yaşayabilirsiniz. Bunlar, süreçte sizi psikolojik ve duygusal olarak zorlayabilecek riskli yanlar olarak düşünülebilir. Görüşme sırasında size yönlendirilecek **soruların doğru veya yanlış cevabı yoktur**, lütfen içtenlikle ve dürüstlikle yanıtlayınız.

Bu araştırmada yer almak tamamen sizin isteğinize bağlıdır. Araştırmada yer almayı reddedebilirsiniz ya da başladıktan sonra yarıda bırakabilirsiniz. Bu araştırmanın sonuçları bilimsel amaçlarla kullanılacaktır ve araştırmadan çekilmeniz ya da araştırmacı tarafından çıkarılmanız halinde, sizle ilgili veriler kullanılmayacaktır. Ancak veriler bir kez anonimleştikten sonra araştırmadan çekilmeniz mümkün olmayacaktır. Sizden elde edilen tüm bilgiler gizli tutulacaktır ve araştırma yayınlandığında da kimlik bilgilerinizin gizliliği korunacaktır.

Bilgilendirilmiş Onam Formu’nda ifade edilenleri okudum (ya da sözlü olarak dinledim), aklıma takılan soruları sordum, aldığım cevaplar ile düşüncelerime netlik kazandırdım. Çalışmaya katılmayı isteyip istemediğim konusunda karar vermem için yeterince zaman tanıdı. Bu koşullar altında, araştırma kapsamında elde edilen şahsıma ait bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını, gizlilik kurallarına uyulmak kaydıyla sunulmasını ve yayınlanmasını, hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın, kendi özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim.”

İmza/Tarih

İmza/Tarih

Katılımcının Adı /soyadı

Araştırmacının adı /soyadı

EK 5. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

DEMOGRAFİK BİLGİLER	
1. Ad-Soyad (veya rumuz)	
2. Yaşınız	
3. Eğitim durumunuz	İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Yüksek lisans/Doktora ☐
4. Medeni durumunuz	Evli (birlikte yaşıyor) ☐ Evli (ayrı evlerde yaşıyor) ☐ Bekar ☐ Boşanmış ☐ Dul ☐
5. Yaşadığınız evi kiminle/kimlerle paylaşıyorsunuz?	Eş ve çocuklar ☐ Aile apartmanı ☐ Aynı hanede geniş aile ☐ Diğer ☐ Belirtiniz:
6. Çalışıyor musunuz?	Evet ☐ Hayır ☐ Evet ise mesleğiniz:
7. Evlilik(lerinizden) toplam çocuk sayınız?	
8. Ebeveyn Durumu (Kök Aile)	Anne Sağ ☐ Vefat etti ☐ Baba Sağ ☐ Vefat etti ☐

1. Kendinizi nasıl bir anne olarak tanımlıyorsunuz?

2. Yaşamınızda karşılaştığınız zorlukları/engelleri nasıl aşarsınız?

a. Ailenizin rolü nedir?

3. Hayatınız ile ilgili aldığınız önemli kararlarda kendi anne-babanızın rolü neydi?

a. Eş seçimi/okul seçimi/iş seçimi

4. Çocuğunuzla ilgili kararlarda çocuğunuzun da görüşlerini alır mısınız?/Çocuğunuzun dinler misiniz?

a. Kararlar alınırken sizin sahip olduğunuz rol size nasıl hissettiriyor?

5. Çocuğunuza sorumluluk verir misiniz?

a. Veriyorsanız, çocuğunuz kendi başına neler yapabiliyor?

b. Bu süreçte siz ne tür davranışlar sergiliyorsunuz?

6. Çocuğunuz sizin fikrinizi almadan/ya da sizin düşüncenize ters düşecek şekilde davrandığında ne hissediyorsunuz?

a. Bu durumda neler yapıyorsunuz?

7. Çocuğunuzla ilişkinize baktığınızda keşke bana da sunulsaydı dediğiniz durumlar var mı?

a. Size sunulmayan bu deneyimi/deneyimleri çocuğunuza sunabilmek size neler hissettiriyor?

- 8. Ebeveyn tutumunuzu kendi annenizin tutumuyla karşılaştırdığınızda ne tür benzerlikler / farklılıklar buluyorsunuz?**
- a. Peki, babanızın tutumuyla karşılaştırdığınızda ne tür benzerlikler / farklılıklar buluyorsunuz?
- 9. İdeal anne sizce ne tür özelliklere sahip olmalıdır?**
- 10. Çocuklarının fiziksel güvenliğini sağlamada annenin rolü sizce nedir?**
- a. Siz çocuğunuzun güvenliği için neler yaptınız? Yapıyorsunuz?
- 11. Çocuğunuzun başarılı olması sizin için ne anlama geliyor?**
- a. Çocuğunuzun başarılı/başarısız olduğunda neler hissedersiniz?
- b. Çocuğunuzun başarılı olması için neler yaptınız?
- c. Çocuğunuz başarısız olduğunda ne tür davranışlar sergilersiniz?
- 12. Çocuğunuz hata yapması sizin için ne anlama geliyor/size ne ifade ediyor?**
- a. Hatırladığınız bir olaydan bahsedebilir misiniz?
- b. Bu durumda siz neler yaptınız?
- c. Bu durumda siz neler hissettiniz?
- 13. Diğer ebeveynlerde fark ettiğiniz ve ben de yapmalıyım diye düşündüğünüz davranışlar oldu mu?**
- 14. Annelik tutumunuzu düşündüğünüzde, yargılanmaktan/ eleştirilmekten korktuğunuz için istemediğiniz şekilde davranışlar sergilediğiniz oldu mu?**
- a. Olduysa bu davranışlara örnek verebilir misiniz?

BENZERLİK BİLDİRİMİ

“Helikopter Anne Tutumunda Psikolojik İhtiyaçlar ve Kök Aile Ebeveynlik Tutumlarının Rolü” başlıklı tezimin ana bölümü (ön bölüm, kaynaklar ve ekler hariç) Turnitin İntihal Tespit Programı aracılığıyla incelenmiş ve ilgili rapor danışmanım tarafından da kontrol edilmiştir. Kontrol sırasında (1) “Yedi sözcükten daha az olan benzeşmeler” (2) “Kaynaklar” (3) “Doğrudan alıntılar” ve (4) “Lisansüstü tezim ile ilgili yapmış olduğum kendi yayınlarım ve yararlandığım mevzuat metinleri gibi kaynaklar” dışarıda tutulmuştur. Benzerlik kontrolüne ilişkin rapordan elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Rapor Tarihi	: 29.08.2023
Gönderim Numarası	: 2152982081
Sayfa Sayısı	: 72
Sözcük Sayısı	: 18181
Karakter Sayısı	: 134647
Benzerlik Oranı	: %2
Savunma Tarihi	: 07.08.2023

Yukarıda belirtilen sonuçları gösteren Turnitin İntihal Tespit Programı’na ilişkin orijinal raporu, sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmaksızın bu beyanım ekinde Enstitüye teslim ettiğimi, tezimin %10’dan fazla benzerlik oranı içerdiğinin, tek bir kaynakla eşleşme oranının ise %2’den fazla olduğunun belirlenmesi durumunda, bundan doğabilecek tüm yasal sorumluluğu kabul ettiğimi bildirir, saygılarımı sunarım.

Öğrencinin Adı Soyadı: İpek Süeda ASLAN

Tarih: 29.08.2023

İmza:

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı : İpek Süeda ASLAN

E-Posta Adresi :

İş Deneyimi :

Unvan	Görev Yeri	Yıl
Psikolojik Danışman	İdeal Vip Eğitim Kurumları	2020-2021

Akademik Bilgiler

Öğrenim Durumu:

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Yüksek Lisans	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Ankara Üniversitesi	2020-...
Lisans	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Ankara Üniversitesi	2016-2020

Yayınlar:

Aslan, İ.S. (2018). "İngiltere'de Türk Olmak". İ. Doğan. içinde, *Göç ve Kültür* (299-310)

İstanbul: Bilge Yayıncılık